ALESSANDRO BARICCO

ROMANO „ŠILKAS“ AUTORIUS

Misteris Gvynas

TYTO ALBA

ALESSANDRO

BARICCO

Misteris Gvynas

TYTO ALBA

ALESSANDRO

BARICCO

Misteris Gvynas

ROMANAS

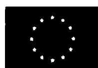
Iš italų kalbos vertė
Pranas Bieliauskas

VILNIUS 2014

UDK 821.131.1-31
Ba461

Alessandro BARICCO
MR GWYN
Giangiacomo Feltrinelli
Editore Milano, 2011

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai.
Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Programa „Kultūra"

ISBN 978-609-466-022-1

*Tout commence par une interruption.**
PAUL VALÉRY

1.

Žingsniuodamas Regento parku – alėja, kurią visada pasirinkdavo iš daugelio kitų, – Džasperis Gvynas staiga aiškiai pajuto, jog viskas, ką iki šiol darė, kad užsidirbtų pragyvenimui, dabar jam netinka. Tokia mintis kildavo ir anksčiau, bet dar niekada ji nebuvo tokia aiški ir patraukli.

Todėl grįžęs namo jis ėmė rašyti straipsnį, paskui jį išspausdino, įdėjo į voką ir pats per visą miestą nunešė į „Guardian" redakciją. Ten jį pažinojo. Džasperis Gvynas su jais retkarčiais bendradarbiaudavo. Jis paklausė, ar jie galėtų paskelbti straipsnį po savaitės.

Straipsnyje buvo išvardyti penkiasdešimt du dalykai, kurių Džasperis Gvynas įsipareigojo niekada daugiau nedaryti. Pirmas dalykas – nerašyti straipsnių į „Guardian". Trisdešimtas – nesusitikinėti su moksleiviais ir nevaizduoti savimi pasitikinčio. Trisdešimt pirmas – neleisti, kad kas nors jį fotografuotų susimąsčiusį ir parėmusį smakrą ranka. Keturiasdešimt septintas – nesistengti nuoširdžiai elgtis su kolegomis, kurie iš tikrųjų jį niekina. Pas-

* Viskas prasideda nuo pertrūkio. (*Pranc.*)

kutinis – nerašyti knygų. Taip jis savotiškai užtaisė neapibrėžtą plyšelį, kuris galėjo leisti daryti priešpaskutinį dalyką: spausdinti knygas.

Reikia pasakyti, kad tuo metu Džasperis Gvynas buvo ganėtinai madingas rašytojas Anglijoje ir neblogai žinomas užsienyje. Savo karjerą jis pradėjo prieš dvylika metų trileriu, kurio veiksmas vyksta viename Velso kaime Tečer valdymo laikais: knygoje pasakojama apie dingstančius žmones. Po trejų metų išleido trumpą romaną, pasakojantį apie dvi seseris, nusprendusias daugiau niekada nesimatyti: per šimtą puslapių jos stengiasi įgyvendinti savo kuklų troškimą, bet paaiškėja, kad tai neįmanoma. Knyga baigiasi didinga žiemos scena prieplaukoje. Be trumputės esė apie Čestertoną ir dviejų apsakymų įvairiuose kolektyviniuose rinkiniuose, Džasperio Gvyno kūryba baigėsi su trečiuoju – penkių šimtų puslapių – romanu. Tai buvo kukli seno olimpiečio fechtuotojo, buvusio jūros laivyno kapitono ir pramoginių radijo laidų vedėjo, išpažintis. Romanas buvo parašytas pirmuoju asmeniu ir vadinosi „Kai užgęsta švyturiai“. Jis prasidėjo tokiu sakiniu: „Aš dažnai mąsčiau apie sėją ir derlių.“

Daugelis pastebėjo, kad trys romanai taip skiriasi vienas nuo kito, jog nelengva juos atpažinti kaip to paties autoriaus kūrybos vaisių. Toks reiškinys atrodė ganėtinai keistas, bet tai nesutrukdė Džasperiui Gvynui per trumpą laiką tapti skaitytojų pripažintu ir didžiosios dalies kritikų gerbiamu rašytoju. Kita vertus, niekas neabejojo, kad jis turi pasakotojo talentą ir ypač gluminantį gebėjimą nepaprastai lengvai įlįsti į žmonių galvas ir perteikti jų jausmus. Regis, jis žinojo, kokius žodžius kiekvienas galėtų pasakyti, ir iš anksto nuspėdavo bet kurio žmogaus mintis. Todėl nėra ko stebėtis, kad tais metais daugelis visai pagrįstai pranašavo jam puikią karjerą.

Vis dėlto sulaukęs keturiasdešimt trejų Džasperis Gvynas parašė į „Guardian“ straipsnį, kuriame išvardijo penkiasdešimt du dalykus, kurių nuo tos dienos nusprendė daugiau nedaryti. O paskutinis dalykas buvo toks: niekada daugiau nerašyti knygų.

Jo puikioji karjera jau buvo baigta.

2.

Tą rytą, kai „Guardian“ sekmadieniniame priede pasirodė jo straipsnis, Džasperis Gvynas buvo Ispanijoje, Granadoje: susiklosčius tokioms aplinkybėms, jam pasirodė labai tinkama proga atsiriboti nuo pasaulio tam tikru atstumu. Jis išsirinko tokį kuklų viešbutuką, kad kambaryje nebuvo telefono, todėl tą rytą šeimininkas turėjo užlipti pas jį laiptais ir pranešti, kad kažkas apačioje jam skambina telefonu. Jis su pižama nulipo žemyn ir nenoromis priėjo prie seno geltonai lakuoto telefono, stovinčio ant pintinio staliuko. Prisidėjęs ragelį prie ausies, išgirdo Tomo Briuso Šeperdo, savo agento, balsą.

– Kas čia per istorija, Džasperi?

– Kokia istorija?

– Na, tie penkiasdešimt du dalykai. Perskaičiau šį rytą, laikraštį man atnešė Lotė, dar gulėjau lovoje. Manęs vos neištiko smūgis.

– Turbūt reikėjo tave perspėti.

– Tik jau nesakyk, kad čia rimtai. Kas tai – provokacija, pareiškimas ar dar koks velnias?

– Straipsnis, ir tiek. Bet tai tiesa.

– Kokia prasme?

– Noriu pasakyti, kad parašiau jį rimtai, kad aš taip nusprendžiau.

– Nori pasakyti, kad daugiau nerašysi?

– Taip.

– Išprotėjai, ar ką?

– Klausyk, dabar turiu eiti.

– Minutėlę, Džasperi, mudu turime pasikalbėti. Negi nenori pasikalbėti su savo agentu...

– Neturiu ko pridurti, daugiau neberašau, ir viskas.

– Žinai, ką tau pasakysiu, Džasperi? Ar klausaisi manęs? Žinai, ką tau pasakysiu?

– Taip, klausau.

– Tada klausyk: šitą frazę jau girdėjau dešimtis kartų, ją man sakė tiek rašytojų, kad tu nė neįsivaizduoji, ją ištarė ir Martinas Eimisas – gali patikėti? Maždaug prieš dešimt metų Martinas Eimisas man pasakė tuos pačius žodžius – daugiau nerašysiu, ir tai tik vienas pavyzdys, bet galiu pateikti jų dvidešimt, o gal nori viso sąrašo?

– Nemanau, kad būtina.

– Ir žinai ką? Nė vienas jų iš tikrųjų nesiliovė rašęs, nes tai neįmanoma.

– Sutinku, bet dabar turiu padėti ragelį, Tomai.

– Nė vienas.

– Sutinku.

– Šiaip ar taip, geras straipsnis.

– Ačiū.

– Tikra audra vandens stiklinėj.

– Prašau, nekalbėk taip.

– Ką sakai?

– Nieko. Turiu eiti.

– Laukiu tavęs Londone. Kada grįši? Lotė bus nepaprastai laiminga vėl tave pamačiusi.

– Dedu ragelį, Tomai.

– Broluži Džasperi, nedaryk kvailysčių.

– Baigiu, Tomai.

Bet paskutinius žodžius ištarė jau padėjęs ragelį, todėl Tomas Briusas Šeperdas jų negirdėjo.

3.

Ispaniškame viešbutėlyje Džasperis Gvynas su malonumu praleido šešiasdešimt dvi dienas. Atsiskaitydamas turėjo papildomai susimokėti už šešiasdešimt du puodelius šalto pieno, šešiasdešimt dvi taures viskio, už du telefono skambučius, apmokėti siaubingą skalbyklos sąskaitą (už šimtą dvidešimt devynis vienetus) ir pakloti tam tikrą sumą už tranzistorių – visa tai gali mums padėti susidaryti aiškesnį vaizdą apie jo polinkius.

Dėl to, kad gyveno toli ir atsiskyręs nuo pasaulio, Džasperis Gvynas grįždavo prie savo straipsnio tik retkarčiais ir tiktai mintyse. Bet štai vieną dieną jis netikėtai susipažino su jauna slovėne ir vidiniame muziejaus kieme užmezgė su ja malonų pokalbį. Slovėnė buvo sąmojinga, pasitikinti savimi ir neblogai kalbėjo angliškai. Pasipasakojo dirbanti Liublianos universitete, Naujųjų laikų ir dabartinės istorijos katedroje. Į Ispaniją ji atvykusi tęsti savo tyrimų, mat rašo darbą apie kilmingą italę, kuri, ieškodama relikvijų, devynioliktoamžiaus pabaigoje keliavo po Europą.

– Žinote, prekyba relikvijomis tais metais buvo tam tikras katalikiškosios aristokratijos pomėgis, – paaiškino slovėnė.

– Tikrai?

– Nedaug kas žino, bet tai nuostabi istorija.

– Papasakokite.

Jiedu pavakarieniavo ir po ilgo pasakojimo apie kankinių blauzdikaulius ir pirštikaulius, jau valgant desertą, moteris ėmė kalbėti apie save ir ypač apie tai, kokia ji jaučiasi laiminga galėdama dirbti tiriamąjį darbą, kurį laikanti nepaprastai mielu. Dar pridūrė, kad, žinoma, visa kita, kas „gaubia šią profesiją", yra siaubinga: kolegos, ambicijos, veidmainystė, viskas. Bet, pasakė ji, nė pats velnias neišmuštų jai noro tyrinėti ir rašyti.

– Man tai malonu girdėti, – pasakė Džasperis Gvynas.

Tada moteris pasiteiravo apie jo darbą. Džasperis Gvynas kiek padvejojo ir galop truputį pamelavo. Pasakė dvylika metų dirbęs interjero dizaineriu, bet prieš dvi savaites tą darbą metęs. Moteris pasakė apgailestaujanti ir paklausė, kodėl jis metė darbą, kuris jai atrodo toks mielas. Džasperis Gvynas neapibrėžtai skėstelėjo rankomis. Paskui ištarė nesuprantamą frazę.

– Vieną dieną suvokiau, kad man daugiau niekas nesvarbu ir kad viskas mane mirtinai žeidžia.

Moteris atrodė susidomėjusi, bet Džasperis Gvynas sugebėjo nusukti kalbą kitomis temomis, vikriai nuslysdamas prie temos apie žmonių silpnybę vonios kambaryje tiesti kilimėlius, paskui ilgai pasakodamas apie pietų šalių civilizacijos pranašumus, kuriuos esą lėmė tikslus žodžio *šviesa* prasmės suvokimas.

Tą vakarą, jau labai vėlai, jiedu atsisveikino, bet taip lėtai, kad jaunoji slovėnė spėjo surasti tinkamus žodžius ir pasakyti, jog būtų gražu šitą naktį praleisti kartu.

Džasperis Gvynas nebuvo toks tikras kaip ji, bet nuėjo įkandin jos į viešbučio kambarį. Paskui, kažkaip paslaptingai, ispaniškoje lovoje jiems pavyko visai lengvai suderinti jos nekantrumą su jo atsargumu.

Po dviejų dienų, slovėnei išvykstant, Džasperis Gvynas įteikė jai paties sudarytą trylikos škotiško viskio rūšių sąrašą.

– Kas čia?

– Tiesiog mieli pavadinimai. Dovanoju tau.

Džasperis Gvynas praleido Granadoje dar šešiolika dienų. Paskui išvažiavo ir jis, pamiršęs viešbutėlyje trejus marškinius, vieną kojinę, pasivaikščiojimo lazdą su dramblio kaulo rankena, dušo putas su santalu ir du telefono numerius, flomasteriu užrašytus ant plastikinės dušo užuolaidos.

4.

Grįžęs į Londoną, Džasperis Gvynas pirmosiomis dienomis ilgai tarsi apsėstas vaikščiodavo miesto gatvėmis, maloniai įsitikinęs, kad tapo nematomas. Liovęsis rašyti, širdyje jau nesijautė viešu žmogumi, nes dabar, kai vėl tapo eilinis, žmonėms nebuvo priežasties į jį spoksoti. Pradėjo nerūpestingai rengtis ir daryti daugybę dalykų nė nesusimąstydamas, kad turėtų padoriau apsitaisyti bent jau tam atvejui, jeigu jį netikėtai atpažintų koks nors skaitytojas. Pavyzdžiui, ėmė tam tikra poza sėdėti alinėje. Važinėti autobusu be bilieto. Valgyti vienas „McDonald'se“. Retkarčiais kas nors jį atpažindavo, ir tada jis imdavo dievagotis, kad čia visai ne jis.

Buvo daugybė ir kitų dalykų, dėl kurių jam nereikėjo sukti galvos. Jis panėšėjo į vieną iš tų arklių, kurie, nusimetę raitelį, laisvi ir nerūpestingi ristele grįžta atgal tuo metu, kai kiti, laikydamiesi kažkokios tvarkos ir taisyklių, plyštančia širdim dar tebešuoliuoja į finišą. Tokia sielos būsena teikė begalinę palaimą. O jeigu kartais pamatydavo kokį nors laikraščio straipsnį ar knygyno vitriną, prisimindavo grumtynes, iš kurių ką tik pasitraukė, jis pajusdavo, kaip atlėgsta širdis ir krūtinę užlieja vaikystės šeštadienių svaigulys. Tokios palaimos jis nebuvo patyręs jau daugelį metų.

Todėl neskubėjo vertinti savo naujojo gyvenimo ir toliau mėgavosi susikurta asmeninių atostogų nuotaika. Mintis, subrandinta Ispanijoje per atostogas, buvo tokia: grįžti prie profesijos, kuria vertėsi prieš pradėdamas leisti romanus. Tai būtų visai nesunku ir ganėtinai malonu. Tam darbe jis įžvelgė savotišką eleganciją, tam tikrą baladės strofų ritmą. Šiaip ar taip, niekas jo neakstino greičiau grįžti, nes Džasperis Gvynas gyveno vienas, be šeimos, išleisdavo mažai, žodžiu, bent porą metų galėtų ramiai pragyventi rytais net nesikeldamas iš lovos. Tad atidėjo šį reikalą ir paskyrė savo gyvenimą paprastiems dalykams ir jau seniai atidėtiems darbams.

Išmetė senus laikraščius. Sėsdavo į traukinius, važiuojančius nežinia kur.

5.

Kad ir kaip buvo, vis dėlto ilgainiui jį vėl apėmė savotiškas nerimas, iš pradžių buvo sunku jį suprasti ir tik praėjus kuriam laikui išmoko atpažinti: kad ir kaip buvo apmaudu prisipažinti, jam trūko rašymo ir kasdienio kruopštumo rišliai suguldyti mintis į sakinį. Tai buvo mažas nepatogumas, jį patirdavo kiekvieną dieną, ir atrodė, kad bus dar blogiau. Tad Džasperis Gvynas pamažu ėmė svarstyti, ar nereikėtų patyrinėti antraeilių profesijų, kurios leistų jam rašyti, bet neverstų būtinai grįžti prie penkiasdešimt dviejų dalykų, kurių dar sykį pasižadėjo niekada nedaryti.

Kelionės vadovai, tarė sau. Bet tada reikėtų keliauti.

Jis pagalvojo apie tuos, kurie rašo buitinių elektros prietaisų naudojimosi instrukcijas, ir paklausė savęs, ar dar yra kokioje nors pasaulio vietoje profesija rašyti laiškus už tuos žmones, kurie nesugeba to daryti.

Vertėjas, pamanė. Bet iš kurios kalbos?

Pagaliau į galvą atėjo vienintelis aiškus dalykas. Tai buvo žodis *kopijuotojas*. Jam patiktų dirbti kopijuotoju. Jis suvokė, kad tai nėra tikra profesija, bet šis žodis skleidė kaži kokią šviesą, kuri jį įtikino ir skatino ieškoti ko nors panašaus. Tas darbas turėjo savotišką paslaptį, reikalavo kantrybės, buvo sykiu kuklus ir kupinas orumo. Jis nenorėtų dirbti niekuo kitu, tik kopijuotoju. Buvo įsitikinęs, kad tą darbą galėtų atlikti labai gerai.

Norėdamas įsivaizduoti, ką dar, po paraliais, galėtų reikšti žodis *kopijuotojas*, jis daugiau nieko nedarė, tik žiūrėjo, kaip, palyginti neskausmingai, vienos po kitų pamažu slenka dienos. Jis beveik jų nepastebėdavo.

6.

Retkarčiais gaudavo pasirašyti sutarčių dėl knygų, kurias jau buvo parašęs. Pakartotinių leidimų, naujų vertimų, teatrinių adaptacijų. Jis palikdavo jas ant stalo, ir galų gale jam tapdavo aišku, kad niekada jų nepasirašys. Savotiškai sutriko supratęs, kad ne tik nebenori rašyti knygų, bet ir nenori būti kada nors jas parašęs. Kitaip tariant, kažkada jam patiko jas rašyti, bet iš tikrųjų nenorėjo, kad jos tvertų ilgiau, nei jo pasiryžimas nerašyti, o tiksliau, jį erzino tai, kad jos žengia savo jėgomis ten, kur jis pasižadėjo daugiau niekada nekelti kojos. Ėmė mesti šalin sutartis net neatplėšęs voko. Tomas retkarčiais jam atsiųsdavo laiškų, kuriuose gerbėjai jam uoliai dėkojo už vieną ar kitą parašytą puslapį ar ypatingą istoriją. Tai jį irgi nervino, mat jis visada atkreipdavo dėmesį, kad niekas neužsimena apie jo tylėjimą, – regis, jie net nėra apie tai informuoti. Porą kartų prisivertė atsakyti. Padėkojo paprastais

žodžiais. Bet vėliau tik paaiškindavo, kad liovėsi rašęs, ir atsisveikindavo.

Pastebėjo, kad į tuos laiškus niekas neatsakė.

Tačiau vis dažniau jam kildavo noras rašyti ir vis labiau trūko to kasdienio įpročio nuosekliai guldyti savo mintis į tiesinę sakinio struktūrą. Tada nevalingai pradėjo kompensuoti tą stygių asmenine liturgija, kuri jam atrodė nestokojanti tam tikro grožio: ėmė rašyti mintyse, žingsniuodamas ar gulėdamas lovoje, užsigesinęs šviesą ir laukdamas, kada ateis miegas. Rinko žodžius, sudarinėjo sakinius. Būdavo, kad kiauras dienas vaikydavosi kokią nors idėją, mintyse prirašydamas ištisus puslapius, paskui juos mėgdavo pakartoti balsu. Taip būtų galėjęs traškinti pirštus ar kartoti tuos pačius gimnastikos pratimus. Daryti ką nors fiziška. Tai jam patikdavo.

Kartą tokiu būdu jam pavyko parašyti visą pokerio partiją. Vienas iš lošėjų buvo vaikas.

Ypač mėgo rašyti laukdamas skalbykloje, apsuptas besisukančių būgnų ir klausydamas, kaip vienodu ritmu šnara žurnalai, kuriuos pasidėjusios ant kelių sklaido išsiblaškiusios moterys, regis, nepuoselėjančios jokių iliuzijų, kurios nebūtų susijusios su jų kulkšnių laibumu. Vieną dieną mintyse parašė dviejų meilužių dialogą, kuriame vyras pasakojo, kad nuo vaikystės turi keistą gebėjimą sapnuoti žmones tik tada, kai miega šalia jų, tikriau tariant, – kai miega su jais.

– Nori pasakyti, kad sapnuoji tik tuos, kurie guli tavo lovoje? – paklausė moteris.

– Taip.

– Ir kas čia per paistalai?

– Nežinau.

– Vadinasi, jei to žmogaus nėra lovoje, tu jo nesapnuoji.

– Niekada.

Tuo metu ten pat, skalbykloje, prie jo priėjo ganėtinai elegantiška dručkė mergina ir padavė jam mobilųjį telefoną.

– Jums, – pasakė ji.

Džasperis Gvynas paėmė telefoną.

7.

– Džasperis? Ar jau įbėrei minkštiklio?

– Sveikas, Tomai.

– Gal trukdau?

– Aš rašau.

– Bingo!

– Ne ta prasme.

– Nežinau, ar čia yra daug prasmių: jei kas nors yra rašytojas, tai jis rašo, ir viskas. Aš jau tau sakiau: niekam nepavyksta mesti iš tikrųjų.

– Tomai, aš skalbykloje.

– Žinau, tu visada skalbykloje. O namie neatsiliepi.

– Skalbykloje niekas knygų nerašo, šiaip ar taip, aš irgi jų nerašyčiau.

– Tu jau mane užknisai. Klok teisybę. Ar tai apsakymas?

Skalbykla dar buvo plaunama ir niekas nesklaidė žurnalų puslapių. Tad Džasperis Gvynas pamanė, kad galėtų pabandyti jam viską paaiškinti. Ir Tomui Briusui Šeperdui papasakojo, kad jam patinka dėlioti iš eilės žodžius ir sudaryti sakinius – panašiai, kaip traškinti pirštus. Jis tai darąs mintyse. Tai jį nuramina.

– Nuostabu! Ateinu tenai, tu kalbi, aš visa tai užrašau, ir knyga baigta. Tu ne pirmas, taikantis tokią sistemą.

Džasperis Gvynas jam paaiškino, kad tai ne istorijos, tik fragmentai be jokios įvykių sekos – būtų gerai, jeigu galėtum jas pavadinti *scenomis.*

– Genialu. Aš jau turiu pavadinimą.

– Ką tu sakai.

– *Scenos iš knygų, kurių niekada nerašysiu.*

– Jau man sakei.

– Niekur neik, aš tuoj sutvarkau porą reikaliukų ir lekiu pas tave.

– Tomai.

– Nagi, klok, bičiuli.

– Kas ši tokia elegantiška mergina?

– Rebeka. Ji nauja, ir tikra šaunuolė.

– Ką ji veikia, kai nenešioja po skalbyklas mobiliųjų?

– Mokosi, juk reikia nuo ko nors pradėti.

Džasperis Gvynas pagalvojo, kad, jei liautųsi rašęs, jam būtų gaila tik vieno dalyko – kad prarado bet kokį pagrindą toliau dirbti su Tomu Briusu Šeperdu. Ir dar pagalvojo, kad vieną dieną Tomas liautųsi jį persekioti telefono skambučiais, ir tai būtų šlykšti diena. Jis paklausė savęs, ar neatėjo laikas tai jam pasakyti dabar. Čia, skalbykloje. Paskui jam šovė geresnė mintis.

Išjungė mobilųjį ir pamojo merginai, kuri iš mandagumo buvo pasitraukusi kelis žingsnius į šalį. Jis pastebėjo, kad ji labai gražaus veido, be to, moka paslėpti savo trūkumus tinkamai rinkdamasi drabužius. Jis paklausė, ar ji galėtų nusiųsti žinutę Tomui.

– Žinoma.

– Ir dar – būkit maloni ir parašykit jam, kad man jo trūks.

– Žinoma.

– Noriu pasakyti, kad juk anksčiau ar vėliau jis liausis man kvaršinęs galvą, kad ir kur eičiau, ir tada aš pajusiu ne tik tokį pat palengvėjimą, kokį pajuntame, kai kambaryje užgęsta šaldytuvo

variklis, bet sykiu ir neišvengiamą klaiką ir jausmą, kurį, žinoma, pažinsite ir jūs, – jausmą, kai nesi tikras, ar žinai, ką daryti su staiga stojusia tyla, o juk galbūt iš esmės ir pats nesi aukščiausio lygio. Ar manote, kad mane supratote?

– Nesu tikra.

– Norite, kad pakartočiau?

– Gal aš turėčiau užsirašyti.

Džasperis Gvynas papurtė galvą. Per sudėtinga, pamanė. Vėl įjungė mobilųjį. Jį pasiekė Tomo balsas. Ne, jis niekada nesupras, kaip iš tikrųjų veikia šitie prietaisai.

– Tomai, minutėlę patylėk.

– Džasperis?

– Noriu tau kai ką pasakyti.

– Tai klok.

Ir išklojo. Tą istoriją apie šaldytuvą ir visa kita. Tomas Briusas Šeperdas atsikrenkštė ir keletą sekundžių tylėjo, ko niekada nedarydavo.

Paskui mergina nuėjo, it laivas truputį siūbuodama į šalis, kaip įprasta storuliams, bet pirma, atsisveikindama, nusišypsojo Džasperiui Gvynui akimis, spinduliuojančiomis šviesą, nuostabiomis lūpomis ir baltais dantimis.

8.

Vis dėlto tais metais žiema jam pasirodė bergždžiai ilga, ir tai, kad kiekvieną rytą turėdavo anksti, dar su tamsa languose, keltis neišsimiegojęs, galiausiai ėmė varyti jį į neviltį.

Vieną šaltą ir lietingą dieną jis sėdėjo ambulatorijos laukiamajame su numerėliu rankoje – jam pavyko įtikinti gydytoją išrašyti

siuntimą išsitirti sveikatą, mat sakėsi truputį negaluojąs. Šalia jo atsisėdo pagyvenusi moteris su pilnu pirkinių vežimėliu ir vis virstančiu šlapiu skėčiu. Tai buvo pagyvenusi ponia su neperšlampama skarele ant galvos. Vienu metu ją nusirišo, ir tas judesys, kai ji pasitaisė plaukus, jam pasirodė kaip blyškus prieš daugelį metų buvusio žavesio atspindys. O skėtis tebevirto – čia į vieną pusę, čia į kitą.

– Gal leisite jums padėti? – paklausė Džasperis Gvynas.

Pažvelgusi į jį, moteris atsakė, kad lietingomis dienomis ambulatorijoje turėtų stovėti skėčių stovai. Tik, pridūrė ji, vėl išlindus saulei kas nors turėtų juos paimti.

– Protinga mintis, – pritarė Džasperis Gvynas.

– Žinoma, protinga, – atsakė moteris.

Paskui ji paėmė skėtį, suskleidė ir paguldė ant grindų. Jis atrodė tarsi strėlė ar riboženklis.

– Ar jūs Džasperis Gvynas, ar tik į jį panašus? – paklausė moteris, ieškodama rankinėje kažko mažo. Rausdamasi joje, ji pakėlė akis norėdama įsitikinti, jog jis suprato klausimą.

Tokio klausimo Džasperis Gvynas nelaukė, todėl pasakė – taip, jis Džasperis Gvynas.

– Labai gerai, – tarė moteris, tarsi jis būtų teisingai atsakęs į viktorinos klausimą. Paskui ji pridūrė, kad „Seseryse“ pavaizduota scena prieplaukoje – gražiausia iš visų, kokias tik jai teko skaityti pastaraisiais metais.

– Ačiū, – padėkojo Džasperis Gvynas.

– Ir tas gaisras mokykloje, kitos, ilgosios, knygos pradžioje, – tas gaisras taip pat tobulas.

Ir vėl pakėlė akis į Džasperį Gvyną.

– Aš dirbau mokykloje, – patikslino moteris.

Paskui išėmė iš rankinės porą apvalių citrininių karamelių ir vieną pasiūlė Džasperiui Gvynui.

– Ką jūs, ne, labai ačiū, – atsisakė jis.

– Kodėl ne? Tik greičiau imkit! – įsižeidė ji.

Jis nusišypsojo ir paėmė karamelę.

– Kad išsibarstė po rankinę, dar nereiškia, kad jos šlykščios.

– Ne, žinoma.

– Bet pastebėjau, kad žmonės linkę taip manyti.

Džasperis Gvynas pagalvojo, kad būtent taip ir yra: žmonės nepasitiki karamele, ištraukta iš rankinės dugno.

– Manau, kad dėl to paties dalyko žmonės visada truputį nepasitiki našlaičiais.

Nustebusi atsisuko ir pažvelgė į jį.

– Arba paskutiniu metro vagonu, – tarė keistai džiugiu balsu.

Jie panėšėjo į du vaikus, kurie kartu lankė mokyklą ir dabar beria klasės draugų pavardes, tarsi traukdami jas iš tamsiausių gelmių. Lyg užburti, jiedu valandėlę tylėjo.

Paskui ėmė plepėti, ir kai atėjusi seselė perspėjo, kad atėjo pono Gvyno eilė, Džasperis Gvynas pasakė, kad dabar jis tiesiog negali.

– Prarasite savo eilę, – pasakė seselė.

– Nesvarbu. Galiu ateiti rytoj.

– Kaip žinot, – šaltai atkirto seselė. Paskui garsiai pakvietė kažkokį poną Fleverį.

Moteriai su skėčiu tai atrodė kuo normaliausias dalykas.

Laukiamojoje salėje galiausiai jie liko vieni, ir tada moteris pasakė, kad laikas eiti. Džasperis Gvynas paklausė, ar jai nereikia pasidaryti tyrimų ar ko nors panašaus. Ji atsakė ateinanti čia todėl, kad čia šilta, ir kaip tik pusiaukelė tarp jos namų ir prekybos centro. Be to, jai patinka stebėti veidus žmonių, kurie nevalgę laukia eilėje kraujo tyrimų. Jie atrodo kaip tie, iš kurių kažką pavogė, paaiškino ji. Taip ir yra, nedvejodamas jai pritarė Džasperis Gvynas.

Jis palydėjo ją iki namų laikydamas išskleistą skėtį, nes ji nenorėjo paleisti iš rankų vežimėlio, ir eidami gatve jie tebesišnekučiavo iki tos akimirkos, kai moteris paklausė, ką jis dabar rašo, ir jis atsakė: „Nieko." Kurį laiką moteris ėjo tylėdama, paskui pasakė: „Gaila." Pasakė tokiu nuoširdžiai graudžiu tonu, kad Džasperis Gvynas susisielojo.

– Išseko mintys? – paklausė moteris.

– Ne, neišseko.

– Tada kas?

– Norėčiau daryti ką nors kita.

– Ką?

Džasperis Gvynas nutilo.

– Manau, man patiktų dirbti kopijuotoju.

Moteris minutėlę mąstė. Paskui vėl leidosi žingsniuoti.

– Taip, aš suprantu, – tarė ji.

– Tikrai?

– Taip, tai gera profesija.

– Aš irgi taip pamaniau.

– *Švari profesija*, – pridūrė ji.

Jie atsisveikino prie laiptų, vedančių į jos namus, ir nė vienam iš jų neatėjo į galvą pasikeisti telefono numeriu arba užsiminti apie kitą kartą. Tik tam tikru metu ji pasakė apgailestaujanti, kad daugiau neperskaitys nė vienos jo knygos. Ir pridūrė, kad ne visi sugeba įlįsti į žmogaus galvą, kaip sugebėjo jis, ir kad būtų nuodėmė uždaryti tokį talentą į garažą ir kartą per metus nublizginti lyg kokį senovišką dvivietį automobilį. Ji taip ir pasakė – kaip senovišką dvivietį automobilį. Atrodė, daugiau nieko nepasakys, bet iš tikrųjų kai ką dar buvo pasilikusi atsargai.

– Dirbti kopijuotoju, vadinasi, ką nors kopijuoti? – paklausė.

– Tikriausiai.

– Gerai. Bet prašau – tik ne notarų aktus ar numerius.

– Stengsiuosi jų išvengti.

– Žiūrėkit, gal surasit kokį nors būdą kopijuoti ir žmones.

– Taip.

– Tokius, kokie jie yra iš tikrųjų.

– Taip.

– Jums pavyks.

– Taip.

9.

Nuo to straipsnio „Guardian“ laikraštyje praėjus metams ar pusantrų, Džasperis Gvynas kartais pasijusdavo taip blogai, kad tą savo negalavimą apibūdino kaip staigaus išnykimo būseną. Tokiais atvejais jis imdavo žiūrėti į save tarsi iš šalies, – taip jis pasakodavo, – arba prarasdavo aiškią nuovoką ir, išskyrus save, nieko daugiau nesuvokdavo. Dėl to kartais jausdavosi sukrėstas. Vieną dieną turėjo įeiti į telefono būdelę ir vargais negalais surinkti Tomo numerį. Jis įstengė išlementi tik tiek, kad nežino, kur esąs.

– Nebijok, paimti tavęs siunčiu Rebeką. Kur esi?

– Bėda ta, kad aš nežinau, Tomai.

Kol galiausiai jį surado, dručkė mergina turėjo pervažiuoti visą kvartalą. Džasperis Gvynas visą laiką stovėjo telefono būdelėje, mėšlungiškai spausdamas rankoje ragelį ir stengdamasis nenumirti. Kad prasiblaškytų, kalbėjo telefonu, įsivaizduodamas, jog protestuoja dėl išjungto vandentiekio, mat niekas jo neperspėjo, ir jis patyręs didžiulę materialinę ir moralinę žalą. Jis kartojo ir kartojo: „Ar aš turiu laukti, kol palis, kad galėčiau išsitrinkti galvą šampūnu?“

Bet vos tik įsėdęs į dručkės merginos automobilį pasijuto geriau.

Kol atsiprašinėjo, neįstengė atplėšti akių nuo putnių – nors šis žodis netikslus – rankų, laikančių sportinio automobilio vairą. Čia nėra loginio ryšio, pamanė jis, santykis su savo kūnu šitai merginai kiekvieną dieną yra tarsi nauja patirtis, susijusi su ja ir visa kita.

Bet ji nusišypsojo savo gražiąja šypsena ir pasakė, kad, atvirkščiai, jai garbė jam padėti. Šiaip ar taip, pridūrė, taip buvo atsitikę ir jai, jos gyvenime buvo toks metas, kai dažnai jausdavosi taip pat blogai.

– Staiga pagalvodavote, kad mirsite?

– Taip.

– Ir kaip išgijote? – paklausė Džasperis Gvynas, kuris tą akimirką būtų maldavęs bet ko, kad tik jį išgydytų.

Mergina vėl nusišypsojo, paskui kurį laiką tylėdama žiūrėjo į gatvę.

– Ne, viskas gerai, – pagaliau ištarė, – tai tik mano reikalas.

– Žinoma, – atsakė Džasperis Gvynas.

Apsivijusios. Tikriausiai tiktų toks žodis. Jos rankos buvo apsivijusios sportinio automobilio vairą.

10.

Kitomis dienomis Džasperis Gvynas stengėsi elgtis ramiai ir, norėdamas rasti kokį nors vaistą nuo krizių, kurios jį vis dažniau ištikdavo, nusprendė praktiškai pritaikyti sau pratimą, kurį prisiminė matęs viename filme. Jo esmė buvo tokia: reikia gyventi neskubant, susitelkus tik į vieną atskirą veiksmą. Kaip metodas, jis galėjo atrodyti veikiau abstraktus, bet Džasperis Gvynas taip sugebėjo jo laikytis, kad jis tapo stulbinamai realus. Prieš audamasis batus pirmiausia juos apžiūrėdavo, įvertindavo jų dailų lengvumą ir išskirtinai minkštą

odą. Varstydamasis juos stengdavosi nieko nedaryti automatiškai ir, žavėdamasis batų patikimumu, kuo smulkiausiai ištyrinėdavo pirštų judesius jų nosyje ir apskritas formas. Paskui atsistodavo ir sulig pirmais žingsniais visada patikrindavo, ar apavas glotniai prigludęs prie kelties. Jis taip pat atidžiai įsiklausydavo į garsus, į kuriuos anksčiau nekreipė dėmesio, ir vėl išgirsdavo, kaip trakšteli raktas, kaip dryksteli lipni juostelė ar girgžteli vyriai. Jis ilgai tyrinėdavo spalvas net tada, kai daiktas būdavo visiškai bevertis, ypač nepamiršdavo pasigrožėti atsitiktiniais spalvų deriniais, kuriuos sukurdavo tam tikra daiktų tvarka – ar tai būtų stalčiaus vidus ar automobilių stovėjimo aikštelės esplanada. Dažnai imdavo skaičiuoti viską, kas pasitaikydavo jo kelyje, – laiptelius, žibintus, riksmus, – ir, pirštais patikrinęs paviršius, vėl atrasdavo begalybę, įgludusią tarp šiurkščių ir lygių intarpų. Stabtelėdavo pažiūrėti į šešėlius ant žemės. Čiupdamas pirštais įvertindavo kiekvieną monetą.

Kasdien judėdamas, jis išsiugdė įspūdingą eigastį, panašią į aktoriaus ar Afrikos gyvūno. Elegantiškame jo lėtume kiti, regis, įžvelgdavo natūralią laiko prigimtį, o tiksliuose judesiuose – vėl atgimstančią jo galią daiktams, kurią daugelis buvo pamiršę. Džasperis Gvynas to nesuvokė, bet jam buvo labai akivaizdu, kad šis kruopščiai apgalvotas tempas grąžino tam tikrą tikslumą – svorio centrą, kurio tikriausiai jam jau ėmė stigti.

11.

Tai truko porą mėnesių. Paskui, pavargęs, ėmė gyventi įprastai, ir kone iškart jį vėl apniko jau pažįstamas išnykimo jausmas. Kadangi neturėjo galimybės apsiginti, jis pajuto nepagydomą tuštumą. Kita vertus, tas įkyrus rūpestis, kaip priartėti prie pasaulio – pa-

vyzdžiui, batų varstymo procedūra, – nelabai skyrėsi nuo proceso, kai tu, užuot *gyvenęs*, viską tik *aprašinėji*, kartais ilgėliau užtrukdamas prie būdvardžių ar prieveiksmių, todėl Džasperis Gvynas turėjo tyliai pripažinti, kad, atsisakęs knygų, savo širdyje atvėrė tuštumą, kurią įstengė užpildyti tik prisigalvodamas jas pakeičiančių netobulų ir laikinų ritualų – pavyzdžiui, rikiuoti galvoje frazes, idiotiškai varstyti batus. Prabėgo keleri metai, kol jis susitaikė su mintimi, kad rašytojo profesija jam tapo neįmanoma, o dabar priverstas pripažinti, kad be jos iš tikrųjų neįstengia gyventi toliau. Taip jis galiausiai suvokė, kad atsidūrė daugeliui žmonių pažįstamoje, bet ne mažiau skausmingoje padėtyje; vienintelis dalykas, leidžiantis jiems jaustis gyviems, neišvengiamai juos palengva ir nužudo. Tėvus – vaikai, artistus – sėkmė, per aukšti kalnai – alpinistus. Knygų rašymas – Džasperį Gvyną.

Tai supratęs, pasijuto sutrikęs ir beginklis, kokie būna tik vaikai ir inteligentai. Tada nustebo pajutęs instinktyvų norą, kuris jam buvo neįprastas, kažką panašaus į būtinybę skubiai apie tai su kuo nors pasikalbėti. Truputį pagalvojęs, nusprendė, kad vienintelis žmogus, kurį prisimena, yra senutė su neperšlampama skarele iš ambulatorijos. Jis suprato, kad būtų paprasčiau pasikalbėti apie tai su Tomu, ir jam net toptelėjo, kad galėtų paprašyti pagalbos vienos kadaise jį mylėjusių moterų, – ji, be abejo, su malonumu jį išklausytų. Bet, iš teisybės, vienintelė moteris, su kuria būtų norėjęs pasikalbėti apie šį reikalą, buvo senoji ponia su skėčiu ir neperšlampama skarele iš ambulatorijos. Buvo įsitikinęs, kad ji suprastų. Todėl Džasperis Gvynas paprašė jam skirti kitų tyrimų – su jo simptomais tai buvo visai nesunku – ir ėmė lankytis laukiamajame, kuriame anądien buvo ją sutikęs.

Per tas valandas, kurias praleido ambulatorijoje jos laukdamas, jis gerai apmąstė, kaip jai paaiškins visą tą reikalą, bet ji nepasiro-

dė, todėl ėmė kalbėtis su ja, tarsi ji būtų šalia ir klausytųsi jos atsakymų. Kalbėdamasis su ja, jis daug geriau suprato, kas jį graužia, o vieną sykį net labai aiškiai išvydo, kaip senoji ponia išima iš rankinės kažkokią knygelę – seną, visą trupiniais, tikriausiai sausainių, aplipusį sąsiuvinį, ima ieškoti sakinio, kurį buvo pasibraukusi, ir, galop jį suradusi, prisikiša labai arti prie akių ir garsiai perskaito.

– *Galutiniai sprendimai priimami visada tik tokios dvasinės būsenos, kuriai nelemta ilgai tverti.*

– Kas tai pasakė?

– Marselis Prustas. Tas tipas niekada neklydo.

Ir ji užvertė sąsiuvinuką.

Džasperis Gvynas nekentė Prusto dėl priežasčių, į kurias niekada nenorėjo gilintis, bet šią frazę buvo seniai atidėjęs, įsitikinęs, jog kada nors jam pravers. Garsiai ištarta senosios ponios, ji nuskambėjo kaip nenuginčijama. Tada ką man daryti, paklausė savęs.

– Tapti kopijuotoju, po šimts! – atsakė ponia su neperšlampama skarele.

– Nesu tikras, ar žinau, ką tai reiškia.

– Sužinosit. Kai ateis laikas, sužinosit.

– Pažadėkit man.

– Pažadu.

Paskutinę dieną išėjęs iš elektrofiziologinių tyrimų kabineto, Džasperis Gvynas patraukė į registratūrą ir paklausė, ar jie nepastebėjo jau gerokai pagyvenusios ponios, kuri dažnai ateidavo čia pailsėti.

Panelė už stiklo pirma nužvelgė jį, paskui atsakė:

– Ji mus paliko.

Ji pavartojo būtent šį žodį.

– Prieš kelis mėnesius, – pridūrė.

Džasperis Gvynas žiūrėjo į panelę sutrikęs.

– Pažinojote ją? – paklausė ji.

– Taip, mudu buvome pažįstami.

Jis nevalingai atsigręžė norėdamas pažiūrėti, ar nepamatys ant grindų skėčio.

– Bet ji man nieko nesakė.

Tikriausiai ketindama grįžti prie darbo, panelė daugiau jo neklausinėjo.

– Gal nežinojo, – tarė Džasperis Gvynas.

Grįžtant jam kilo netikėta mintis pasukti keliu, kuriuo jiedu ėjo su senąja ponia tą dieną lyjant lietui, nes tai buvo viskas, ką jis išsaugojo.

Gal jis pasuko ne tuo skersgatviu, tikriausiai tądien buvo nelabai atidus, nes atsidūrė nepažįstamoje gatvėje, o aną dieną priminė tik staiga prapliupęs lietus. Jis paieškojo kavinės pasislėpti, bet čia jos nebuvo. Galop, jau ketindamas grįžti į ambulatoriją, turėjo praeiti pro meno galeriją. Tai buvo tokia vieta, į kurią jis niekada nekeldavo kojos, bet šįkart lietus privertė ieškoti pastogės ir, savo nuostabai, jis pažiūrėjo pro langą. Grindys buvo medinės, patalpa atrodė labai didelė ir gerai apšviesta. Tada Gvynas pažvelgė į vitrinoje išstatytą paveikslą. Tai buvo portretas.

12.

Paveikslai buvo dideli, visi panašūs, tarsi iki begalybės atkartota vienintelė užgaida. Kiekviename paveiksle buvo pavaizduotas nuogas žmogus, o truputį toliau aplink tuščias kambarys, koridorius. Žmonės buvo negražūs, kūnai – eiliniai. Jie tiesiog buvo, bet buvo nenuginčijami, tarsi kokios geologinės sąnašos, tūkstantme-

čių metamorfozės vaisius. Juos norėjosi paliesti, jis buvo įsitikinęs, kad jie *drungni.*

Jis būtų nuėjęs, to jam užteko, bet lauke tebepliaupė lietus, ir, nė nenutuokdamas, kad tai paženklins jo gyvenimą, Džasperis Gvynas ėmė vartyti vieną parodos katalogą: jų buvo trys, atversti ant šviesaus medinio stalo, paprastos, beprotiškai sunkios knygos. Džasperis Gvynas pastebėjo, kad, kaip ir reikėjo tikėtis, paveikslų pavadinimai buvo truputį idiotiški („Vyras su rankomis ant kelių"), o prie kiekvieno pavadinimo užrašyta paveikslo nutapymo data. Jis pastebėjo, kad dailininkas juos tapė ilgai, maždaug dvidešimt metų, nors atrodė, kad jo požiūris į daiktus ar techniką nebuvo pasikeitęs. Jis tiesiog tapė – tarsi tai būtų daręs vieninteliu, tik labai plačiu potėpiu. Džasperis Gvynas paklausė savęs, ar per tuos dvylika rašymo metų jis elgėsi taip pat, ir, kol ieškojo atsakymo, priėjo prie knygos priedo, kuriame buvo sudėtos nuotraukos, darytos tada, kai dailininkas dirbo savo studijoje. Misteris Gvynas nesąmoningai pasilenkė, kad geriau matytų. Jį nustebino nuotrauka, kurioje dailininkas ramiai sėdėjo krėsle nusisukęs į langą ir žiūrėjo į lauką; už kelių metrų nuo jo – Džasperis Gvynas tai vos pastebėjo viename galerijoje kabančiame paveiksle – gulėjo nuogas modelis poza, kuri nelabai skyrėsi nuo užfiksuotos drobėje. Jis taip pat, atrodė, žiūri į tuštumą.

Džasperis Gvynas tenai išvydo laiką, kurio nesitikėjo išvysti, pamatė laiko tėkmę. Kaip ir visi, jis įsivaizdavo, kad tokie dalykai vyksta vienodai – dailininkas sėdi priešais molbertą, modelis – savo vietoje, nejudėdamas, abu įsitraukę į kelionę, kurios taisykles abu žino, net įsivaizdavo juos kartais tauškiančius nesąmones. Bet čia buvo kitaip, dailininkas ir modelis, atrodė, veikiau laukia, kiekvienas, sakytum, laukia kažko, nesusijusio su paveikslu. Net piršosi mintis, kad jie laukė, kada galės atsigulti ant didžiulės taurės dugno.

13.

Jis vertė puslapius, bet nuotraukos nelabai skyrėsi viena nuo kitos. Keitėsi modeliai, bet situacija beveik visada buvo ta pati. Kartą dailininkas plovėsi rankas, kitą kartą vaikščiojo basas žiūrėdamas žemyn. Niekada netapė. Labai aukštas kampuotas modelis didelėmis mergaitės ausimis sėdėjo ant lovos krašto, viena ranka laikydamasis už galvūgalio. Nebuvo priežasties manyti, kad jiedu kalbasi – kad išvis kada nors kalbėjosi.

Tada Džasperis Gvynas paėmė katalogą ir apsidairė, ieškodamas vietos atsisėsti. Buvo tik dvi mėlynos kėdutės priešais stalą, prie jo dirbo moteris, apsikrovusi popieriais ir knygomis. Tikriausiai galerijos savininkė. Džasperis Gvynas paklausė, ar gali atsisėsti ir ar jai netrukdys.

– Prašau, – atsakė moteris.

Ji buvo su ekstravagantiškais akiniais ir, jei ką nors liesdavo, tai darė atsargiai – taip elgiasi manikiūrą pasidariusios moterys.

Džasperis Gvynas atsisėdo, ir nors atstumas nuo jo iki moters buvo toks, kad, norui esant, būtų galėjęs persimesti su ja vienu kitu žodžiu, jis pasidėjo knygą ant kelių ir ėmė apžiūrinėti nuotraukas, tarsi būtų vienas savo namuose.

Dailininko studija atrodė tuščia ir netvarkinga, joje nebuvo nė pėdsako, kad kas būtų sąmoningai švarinęsis, todėl kėlė neįsivaizduojamos netvarkos įspūdį, nes joje nebuvo nieko, ką, reikalui esant, būtų galima tvarkyti. Panašiai atrodė ir nuogi modeliai – jie buvo nuogi ne todėl, kad nevilkėjo drabužių, o todėl, kad tokia buvo jų prigimtinė būsena, pirmesnė – ar daug vėlesnė – už bet kokią gėdą. Vienoje iš nuotraukų buvo matyti septyniasdešimtmetis vyras tvarkingai prižiūrimais ūsais ir ilgais žilais plaukais ant pečių, jis sėdėjo kėdėje ir kažką gėrė iš puodelio, tikriausiai arbatą,

jo kojos buvo praskėstos, pėdos padėtos truputį šonu ant grindų. Būtų galima pasakyti, kad jam visai nederėjo būti nuogam net intymioje namų aplinkoje ar meilės akimirką, ir vis dėlto jis buvo visiškai nuogas, jo varpa gulėjo šonu, veikiau didelė ir apipjaustyta, ir, nors jis atrodė neabejotinai groteskiškas, sykiu buvo toks neišvengiamas, kad vieną akimirką Džasperis Gvynas nuoširdžiai patikėjo, jog nežino kažko, ką žino tas vyras.

Tada jis pakėlė akis, apsidairė ir greitai surado pono su ūsais portretą – didelį, kabantį priešais ant sienos: tai buvo jis, be arbatos puodelio, bet ant tos pačios kėdės, nuogas, kojas ant šaltų grindų truputį pakreipęs į šoną. Jis jam pasirodė didžiulis, bet visų pirma *sugrįžęs* namo.

– Jums patinka? – paklausė galerininkė.

Džasperis Gvynas pamažu ėmė suprasti kai ką ypatinga, tai, kas vėliau pakeis jo dienų tėkmę, todėl atsakė ne iš karto. Vėl ėmė apžiūrinėti nuotrauką kataloge, paskui vėl paveikslą ant sienos – buvo akivaizdu, kad tarp nuotraukos ir paveikslo kažkas įvyko, kažkas panašaus į *piligrimo kelionę*. Džasperiui Gvynui toptelėjo, kad tam reikėjo begalės laiko, kokios nors tremties ir, žinoma, įveikti didelį pasipriešinimą. Jis nepagalvojo apie jokį techninį triuką, jam visiškai nerūpėjo galimas tapytojo meistriškumas, tik toptelėjo mintis, kad taip kantriai dirbdamas jis turėjo tikslą ir galiausiai jam pavyko jį pasiekti – tą vyrą su ūsais *sugrąžinti namo*. Toks gestas jam pasirodė labai gražus.

14.

Jis atsigręžė į galerijos savininkę – privalėjo jai atsakyti.

– Ne, – atsakė jis. – Paveikslai man *niekada* nepatinka.

– O, – nustebo galerijos savininkė.

Ji supratingai šypsojosi, tarsi vaikas jai būtų pasakęs, kad užaugęs norėtų dirbti langų valytoju.

– O kas tuose paveiksluose jums nepatinka? – paklausė kantrioji moteris.

Džasperis Gvynas ir vėl neatsakė. Jis mąstė apie tą grįžimo namo istoriją. Niekada nebūtų pagalvojęs, kad portretas gali ką nors *sugrąžinti namo*, maža to, jam visada atrodė kaip tik atvirkščiai: juk akivaizdu, jog portretai tapomi tam, kad netikrą žmogaus tapatybę parodytų kaip tikrą. Koks žmogus mokėtų dailininkui už tai, kad šis nuplėštų jam kaukę, ir dar sutiktų savo namuose pasikabinti tai, ką pats kiekvieną dieną taip uoliai stengėsi nuslėpti?

– Kas už tai mokėtų? – lėtai pakartojo Džasperis Gvynas.

Jis vėl pakėlė akis į galerijos savininkę.

– Atleiskite, gal turėtumėte lapelį popieriaus ir kuo rašyti?

Galerininkė padavė jam lapelį ir pieštuką.

Džasperis Gvynas kažką parašė. Dvi eilutes. Regis, buvo nugrimzdęs į tokias netvarias mintis, kad galerijos savininkė sėdėjo nekrustelėdama, tarsi bijodama nubaidyti ant turėklų tupintį paukštį. Džasperis Gvynas kažką murmėjo, bet nesuprantamai. Pagaliau paėmė popierėlį, keturgubai sulankstė ir įsidėjo į kišenę. Tada vėl pakėlė akis į galerininkę.

– Jie nebylūs, – pasakė.

– Prašau?

– Man nepatinka paveikslai todėl, kad jie nebylūs. Jie kaip žmonės, kurie kalba krutindami lūpas, bet jų balso negirdi. Jį reikia įsivaizduoti. Bet man nepatinka, kad dėl to reikia stengtis.

Paskui atsistojo, nuėjo prie ūsuoto pono portreto ir paskendęs mintyse ilgai – labai ilgai – stovėjo.

Grįžo namo nekreipdamas dėmesio į pliaupiantį šaltą lietų.

Kartais garsiai ištardavo kokią nors frazę. Kalbėjosi su ponia, ryšinčia neperšlampama skarele.

15.

– Portretai?

– Taip, kodėl ne?

Tomas Šeperdas Briusas gerai pasvėrė žodžius.

– Džasperi, tu juk nemoki piešti.

– Nemoku. Bet turiu mintį juos rašyti.

Praėjus porai savaičių nuo to ryto pas galerininkę, Džasperis Gvynas paskambino Tomui ir pasakė turįs naujieną. Taip pat norėjo jam pasakyti, kad liautųsi siuntinėjęs pasirašyti sutartis, nes jų jis nė neatplėšia. Bet visų pirma skambino jam dėl tos naujienos.

Norėjo pasakyti, kad, ilgai ieškojęs naujo užsiėmimo, pagaliau jį rado. Tomas jo nesuprato.

– Tu juk *turi* darbą. Rašai knygas.

– Jau nerašau. Kiek tau turiu kartoti, Tomai?

– Niekas to nepastebėjo.

– Ką nori pasakyti?

– Kad rytoj gali vėl pradėti.

– Atsiprašau, net jeigu kvailai nuspręsčiau vėl rašyti, kaip, tavo nuomone, turėčiau jaustis po to, kai parašiau straipsnį į laikraštį?

– Turi omeny tą sąrašą? Tai tiesiog geniali provokacija. Avangardistinis aktas. Be to, manai, kad kas nors dar jį prisimena?

Tomas buvo ne tik jo agentas, bet ir žmogus, atradęs jį prieš dvylika metų. Tada abu lankydavosi toje pačioje alinėje ir vieną kartą, užsisėdėję iki vėlumos, įsišnekėjo apie tai, ką dar būtų para-

šęs Hemingvėjus, jei būdamas šešiasdešimt dvejų nebūtų nusišovęs medžiokliniu šautuvu.

– Jis buvo tikras subingalvis, – tvirtino Tomas.

Bet Džasperis Gvynas laikėsi visiškai priešingos nuomonės, ir nors jiedu buvo išgėrę keturis bokalus tamsiojo alaus, Tomas nujautė, kad šis žmogus supranta literatūrą, todėl paklausė, ką jis veikia. Džasperis Gvynas atsakė, ir Tomas paprašė pakartoti – tiesiog negalėjo patikėti.

– Būčiau spėjęs, kad veikiau esi dėstytojas, žurnalistas ar dar kas nors.

– Ne, nieko panašaus.

– Ką gi, gaila.

– Kodėl?

– Neturiu nė menkiausio supratimo, aš girtas. Ar žinai, ką veikiu aš?

– Ne.

– Esu literatūros agentas.

Jis išsiėmė vizitinę kortelę ir padavė Džasperiui Gvynui.

– Jei vieną dieną netyčia ką nors parašysi, nepasielk kiauliškai – prisimink mane. Žinai, anksčiau ar vėliau tai nutinka visiems.

– Kas?

– Ką nors parašyti.

Valandėlę pagalvojęs, pridūrė:

– Arba, žinoma, mane užmiršti.

Vėliau nei vienas, nei kitas apie tai daugiau neužsiminė, bet susitikę alinėje laiką leisdavo kartu, dažnai kalbėdamiesi apie knygas ir rašytojus. Tačiau vieną dieną Tomas atplėšė didžiulį geltoną voką, kuris atėjo su rytiniu paštu, ir jame rado Džasperio Gvyno romaną. Atsitiktinai jį atsivertęs, ėmė skaityti nuo pirmos pasitaikiusios vietos. Tai buvo istorija apie degančią mokyklą. Tada viskas ir prasidėjo.

Bet dabar, regis, viskas baigiasi, ir Tomas Briusas Šeperdas nesuprato kodėl. Penkiasdešimt dviejų dalykų sąrašas – tiek to, bet buvo dar kai kas. Visi tikri rašytojai nekenčia jų profesiją gaubiančio šurmulio, bet niekas dėl to nesiliauja rašęs. Paprastai užtenka truputį daugiau alkoholio arba jaunos žmonos, linkusios švaistyti pinigus. Nelaimė, Džasperis Gvynas išgerdavo taurę viskio per dieną, visuomet tą pačią valandą, tarsi jausdamas pareigą patepti laikrodį. Be to, jis netikėjo santuoka. Tad šiuo požiūriu, regis, buvo beviltiškas. Ir šit dabar dar toji istorija su portretais.

– Tai labai subtilus dalykas, Tomai, turi man prisiekti, kad niekam apie tai neprasitarsi.

– Gali manim pasikliauti, be to, kas patikėtų?

Kai Tomas vedė Lotę, dvidešimt trejais metais jaunesnę vengrę, Džasperis Gvynas buvo liudininkas. Vienu metu jis užlipo ant stalo ir padeklamavo Šekspyro sonetą. Iš tikrųjų sonetas buvo ne Šekspyro, o jo, tobula imitacija. Dvi paskutinės eilutės buvo tokios: *jeigu turėsiu tave užmiršti, aš nepamiršiu to padaryti, bet paskui neprašyk manęs užmiršti to, ką prisiminiau*. Tada Tomas suspaudė jį glėbyje ne tiek dėl soneto, kurį nelabai suprato, kiek dėl to, kad žinojo, kaip jo draugui buvo sunku užlipti ant stalo ir patraukti svečių dėmesį. Jis tiesiog suspaudė jį glėbyje. Todėl dabar toji istorija su portretais jam ne itin patiko.

– Pabandyk man paaiškinti, – paprašė.

– Nežinau, bet pamaniau, kad man patiktų piešti portretus.

– Gerai, tai aš supratau.

– Žinoma, tai būtų ne paveikslai. Man patiktų *rašyti* portretus.

– Taip.

– Bet visa kita būtų kaip tapant paveikslus... studija, modelis, viskas taip pat.

– Jie tau pozuotų?

– Kažkas panašaus.

– O paskui?

– Įsivaizduoju, kad paskui man reikėtų daugybės laiko. Galiausiai sėsčiau rašyti, ir tai, kas išeitų, būtų portretas.

– Portretas? Kokia prasme? Aprašymas?

Džasperis Gvynas buvo apie tai ilgai mąstęs. Iš tikrųjų, tai buvo problema.

– Ne, ne aprašymas. Tai neturėtų prasmės.

– Dailininkams tai įprasta. Štai ranka, dailininkas ją tapo, ir viskas. O ką tu darytum? Rašytum taip: „Skaisčiai balta ranka švelniai remiasi...“ ir t. t., ir t. t.?

– Ne, tai neįmanoma.

– Tada kaip?

– Nežinau.

– Nežinai?

– Ne. Turėčiau susikurti tokią situaciją ir tik tada galėčiau išsiaiškinti, ką noriu pasakyti, tiksliau – parašyti, o ne nupiešti. Parašyti portretą.

– Vadinasi, šiuo metu neturi nė menkiausio supratimo.

– Kai ką turiu, kažkokių prielaidų.

– Pavyzdžiui?

– Nežinau. Įsivaizduoju, kad turėčiau tuos žmones *sugrąžinti namo*.

– Sugrąžinti namo?

– Nežinau, nemanau, ar įstengsiu tau paaiškinti.

– Man reikia išgerti. Tik nesugalvok padėti ragelio.

Džasperis Gvynas liko stovėti su rageliu rankoje. Girdėjo, kaip kažkur toli murma Tomas. Paskui padėjo ragelį ir nuėjo į vonią. Galvoje sukosi daugybė minčių ir visos – apie portretus. Pagal-

vojo, kad gali padaryti tik vieną dalyką – pamėginti. Kita vertus, juk jis taip pat nežinojo, kaip viskas bus, kai pradėjo tą trilerį apie velsiečių išnykimą, – galvoje sukosi vienintelė mintis – tai kažkaip padaryti, ir viskas. Jis nusišlapino. Ir net jeigu Tomas būtų paklausęs, – kol dar nebuvo pradėjęs rašyti, – ką jis ketina daryti, būtų visiškai nežinojęs, ką atsakyti. Truktelėjo grandinę. Pradėti pirmąjį romaną atrodo ne taip beprotiška nei išsinuomoti studiją rašyti portretams, tiksliai nežinant, ką tai reiškia. Grįžo prie telefono ir paėmė ragelį.

– Tomai?

– Džasperi, ar galiu būti atviras?

– Žinoma.

– Kaip knyga, tai bus baisi nuobodybė.

– Ne, tu nesupratai, tai nebus knyga.

– Tada kas?

Džasperis Gvynas įsivaizdavo, kad jo parašytus lapus žmonės parsineš namo ir saugos dėžutėje arba pasidės ant žemo staliuko. Kaip saugotų nuotrauką ar pakabintą ant sienos paveikslą. Tai kėlė jam entuziazmą. Jokių penkiasdešimt dviejų dalykų, tik jo ir tų žmonių susitarimas. Tai tas pat, kas padaryti jiems stalą ar nuplauti automobilį. Profesija. Jis parašytų, kas jie tokie, ir viskas. Jiems jis būtų kopijuotojas.

– Tai būtų portretai, ir tiek. Kas susimokėtų už darbą, tas parsineštų portretą namo, ir reikalas būtų baigtas.

– Susimokėtų?

– Žinoma, juk žmonės sumoka, ar ne, tam, kuris nutapo jų portretą.

– Džasperi, tai juk portretai, bet žmonės jau seniai neprašo tapyti jų portretų, išskyrus karalienę ir keletą nupušusių senių – tie turi per akis sienų, kurias nori kuo nors užpildyti.

– Taip, bet mano būtų parašyti, tai kas kita.

– Dar blogiau!

– Na, aš nežinau.

Jiedu kurį laiką tylėjo. Girdėjosi, kaip Tomas geria viskį.

– Džasperi, gal geriau pasikalbėsime apie tai kitą kartą.

– Taip, tikriausiai taip.

– Truputį pamiegokim, paskui vėl pasikalbėsim.

– Gerai.

– Turiu suvirškinti.

– Taip, suprantu tave.

– O šiaip viskas gerai?

– Taip.

– Gal tau ko nors reikia?

– Ne. Na, gal vieno dalyko.

– Sakyk.

– Gal pažįsti gerą nekilnojamojo turto agentą?

– Tą, kuris ieško namų?

– Taip.

– Geriausias – Džonas Septimas Hilas. Ar prisimeni jį?

Džasperis Gvynas, regis, prisiminė labai aukštą nepriekaištingų manierų vyrą, vilkintį labai elegantiškais drabužiais. Jis dalyvavo vestuvėse.

– Susitik su juo. Jis tiesiog tobulas, – pasakė Tomas.

– Ačiū.

– Keiti butą, ar ką?

– Ne, ketinu išsinuomoti studiją, idealią vietą, kurioje bandyčiau parašyti portretą.

Tomas Briusas Šeperdas pakėlė akis į dangų.

16.

Kai Džonas Septimas Hilas padavė jam užpildyti blanką, kuriame klientas paprastai aiškiai išdėsto savo reikalavimus, Džasperis Gvynas pabandė perskaityti ir klausimus, bet galop pakėlė akis nuo lapų ir paklausė, ar viso to negalima išsiaiškinti žodžiu.

– Esu įsitikinęs, kad jūs sugebėsite man paaiškinti kur kas geriau.

Džonas Septimas Hilas paėmė blanką, skeptiškai pažvelgė į jį ir įmetė į šiukšlių dėžę.

– Man dar nė karto nepasitaikė sutikti žmogaus, kuris būtų teikęsis jį užpildyti.

Paskui paaiškino, kad čia dvidešimt septynerių metų jo sūnaus, kelis mėnesius dirbančio su juo, mintis: jaunuolis seniai įsikalęs į galvą sumodernint firmos darbo stilių.

– Aš linkęs manyti, kad senasis darbo metodas buvo nuostabus, – kalbėjo toliau Džonas Septimas Hilas, – bet jūs galite įsivaizduoti, kaip vaikų akivaizdoje mes visada linkę nesveikai nusileisti. Beje, jūs turite vaikų?

– Ne, – atsakė Džasperis Gvynas. – Netikiu santuoka ir nesu tinkamas vaikų gimdytojas.

– Labai protingas požiūris. Gal dabar jau galėtumėte man pasakyti, kokio ploto jums reikėtų?

Džasperis Gvynas buvo pasiruošęs ir pateikė tikslų atsakymą.

– Man pakaktų vieno didelio kambario, tokio, kaip pusė teniso aikštelės.

Džonas Septimas Hilas nė nekrustelėjo.

– Kuriame aukšte?

Džasperis Gvynas paaiškino, kad įsivaizdavo jį atsiveriantį į vidinį sodą, bet pridūrė, kad galbūt gerai tiktų ir paskutinis aukštas,

svarbiausia, kad būtų visiškai tylus ir ramus. Patiktų, baigė išvada, kad jo grindys būtų netvarkingos.

Džonas Septimas Hilas nieko neužsirašinėjo, bet, regis, kažkuriame savo galvos kamputyje krovė į krūvą visą informaciją, tarsi ką tik išlygintas paklodes.

Jiedu pasikalbėjo apie šildymą, tualetus, durininko kambarėlį, virtuvę, apdailą, duris bei langus ir automobilių stovėjimo aikštelę. Kiekvienu klausimu Džasperis Gvynas turėjo labai aiškią nuomonę. Griežtai pasakė, kad kambarys turi būti tuščias, netgi labai tuščias. Vien išgirdęs žodį „apstatytas", jis baisiai susierzindavo. Bandė paaiškinti, ir sėkmingai, kad jam visai patiktų čia vienur, čia kitur kokia nors drėgmės dėmė, gal net matomi vamzdžiai, pageidautina prastos būklės. Primygtinai prašė, jog langai būtų su žaliuzėmis ir langinėmis, kad jis galėtų pagal savo norą reguliuoti kambario apšvietimą. Taip pat jam patiktų, jei ant sienų būtų likę senų tapetų pėdsakų. Durys, jei išvis jų reikia, turėtų būti medinės ir, jei įmanoma, truputį pabrinkusios. Ir aukštos lubos, kategoriškai pareiškė.

Džonas Septimas Hilas viską gerai dėjosi į galvą, prisimerkęs, tarsi ką tik pavalgęs sunkius pietus, paskui, pažiūrėti patenkintas, kurį laiką tylėjo. Pagaliau atsimerkė ir atsikrenkštė.

– Ar galiu sau leisti užduoti jums klausimą, kurį apibūdinčiau kaip visiškai asmenišką?

Džasperis Gvynas neatsakė nei taip, nei ne. Džonas Septimas Hilas tai suprato kaip padrąsinimą.

– Jūs atliekate darbą, kuriam būtinas absurdiškai didelis tikslumas ir perfekcionizmas, tiesa?

Gerai nesuprasdamas kodėl, Džasperis Gvynas pagalvojo apie šuolininkus į vandenį. Paskui atsakė panašų darbą dirbęs praeityje.

– Ar galiu paklausti kokį? Patikėkit, čia tik smalsumas.

Džasperis Gvynas paaiškino kurį laiką rašęs knygas.

Džonas Septimas Hilas pasvėrė atsakymą, tarsi norėdamas įsitikinti, ar gali jį suprasti per daug nesujaukdamas savo įsitikinimų.

17.

Praėjus dešimčiai dienų, Džonas Septimas Hilas nusivedė Džasperį Gvyną į žemą pastatą, stovintį sodo gale už Marilebono Aukštutinės gatvės. Daugelį metų jame buvo staliaus dirbtuvė. Paskui, labai trumpai, vienas po kito jame buvo įsikūrę meno galerijos sandėlis, kelionių žurnalo būstinė ir senovinių motociklų kolekcininko garažas. Džasperiui Gvynui patiko į medines grindis įsigėręs nenuplaunamas motociklų tepalų kvapas ir skivytai Karibų jūrų plakatų, kurių niekas nepasirūpino nuplėšti nuo sienų. Pastogėj buvo nedidukas tualetas, į jį patekdavai geležiniais laiptais. Virtuvės niekur nesimatė. Didžiulius langus buvo galima užtemdyti masyviomis medinėmis langinėmis, ką tik įstatytomis ir dar nenulakuotomis. Į didįjį kambarį patekdavai pro dviveres duris, atsiveriančias į sodą. Taip pat buvo matyti keli atviri, vos besilaikantys vamzdžiai. Džonas Septimas Hilas profesionalo tonu paaiškino, kad drėgmės dėmių reikalą būsią visai nesunku išspręsti.

– Nors, – paaiškino be ironijos, – pirmą kartą drėgmė man apibūdinama kaip pageidautina dekoracija, o ne kaip apmaudus trūkumas.

Jiedu susitarė dėl nuomos kainos, ir Džasperis Gvynas išsinuomojo kambarį šešiems mėnesiams, pasilikdamas teisę pratęsti sutartį dar pusei metų. Suma buvo nemaža, ir tai jam padėjo suvokti, kad jei kažkuriuo metu toji istorija su portretais atrodė kaip žaidimas, dabar jau tokia nėra.

– Gerai, biurokratinius formalumus sutvarkysite su mano sūnumi, – tarė Džonas Septimas Hilas atsisveikindamas. Jiedu stovėjo gatvėje, priešais metro stotį. – Nepalaikykite tai privaloma pastaba, – pridūrė jis, – tačiau bendrauti su jumis man buvo tikras malonumas.

Džasperis Gvynas visiškai nemokėjo atsisveikinti, ištarti paprasčiausių žodžių, taip, pavyzdžiui, nutiko atsisveikinant su nekilnojamojo turto agentu, ką tik suradusiu jam garažą, kuriame jis ketino rašyti portretus. Bet iš tikrųjų tam žmogui jis jautė savotiškai nuoširdžią simpatiją ir būtų mielai ją parodęs. Taigi, užuot tiesiog pasakęs ką nors malonaus, jis tik sumurmėjo žodžius, kurie nustebino jį patį.

– Bet aš ne visada rašiau knygas, – tarė jis. – Anksčiau dirbau kitą darbą. Ir tai dariau devynerius metus.

– Tikrai?

– Buvau derintojas. Derinau fortepijonus. Kaip ir mano tėvas.

Džonas Septimas Hilas išklausė naujieną akivaizdžiai patenkintas.

– Taip, dabar, manau, suprantu geriau. Dėkoju.

Paskui prisipažino, kad dėl tų derintojų jam visada kildavo tam tikrų klausimų.

– Visada svarstydavau, ar jie moka skambinti fortepijonu. Noriu pasakyti, profesionaliai.

– Retai, – atsakė Džasperis Gvynas. – Šiaip ar taip, – paaiškino jis, – jei jūsų klausimas toks, ar jie po kelių valandų darbo pagaliau atsisėda ir paskambina Šopeno „Polonezą“, kad pasimėgautų savo pasiaukojamo darbo vaisiais, atsakau: nors ir sugebėtų, niekada to nedarytų.

– Ne?

– Kas derina pianinus, nemėgsta jų išderinti, – paaiškino Džasperis Gvynas.

Jiedu išsiskyrė pasižadėję vėl susitikti.

Po kelių dienų Džasperis Gvynas netikėtai atsisėdo ant grindų viename buvusio garažo – dabar tai buvo portretisto studija – kampe. Rankoje vartaliodamas raktus, stengėsi įvertinti atstumus, šviesą, detales. Tylą trikdė tik epizodiškai vamzdžiuose gurgsintis vanduo. Sėdėjo jis be galo ilgai, apmąstydamas būsimus veiksmus, kurių turės imtis. Šiaip ar taip, čia reikės kai ką pastatyti – lovą, gal kelis krėslus. Pagalvojo apie apšvietimą ir kurioje kambario vietoje bus pats. Stengėsi įsivaizduoti save tylioje nepažįstamojo draugijoje, abu palikti tam tikram laikui, per kurį turės viską išmokti... Jau juto, kaip jį gniaužia nesutramdomo nerimo gniaužtai.

– Man niekada nepavyks, – tarė jis vienu metu.

– Kurgi ne, – tarė moteris su neperšlampama skarele. – Jei jauti, kad nieko neišeis, pirma išgerk viskio.

– Jo gali nepakakti.

– Tada išgerk dvigubą.

– Jums atrodo labai lengva.

– Ką, bijai?

– Taip.

– Tai gerai. Be baimės nepadarysi nieko gero. O kaip tos drėgmės dėmės?

– Regis, reikia tik palaukti. Šildymo vamzdžiai tiesiog šlykštūs.

– Jūs mane nuraminote.

Kitą dieną Džasperis Gvynas nusprendė pasirūpinti muzika. Toji tyla jį baugino, ir jis priėjo prie išvados, kad kambarį reikėtų pripildyti kokių nors garsų. Gurgiantys vamzdžiai irgi gerai, tačiau, be jokios abejonės, dar galima kai ką pagerinti.

18.

Tuo metu, kai derino fortepijonus, jis pažinojo visus kompozitorius, bet pirmiausia į galvą jam atėjo Deivido Barberio pavardė. Tai buvo logiška: Džasperis Gvynas puikiai prisiminė vieną jo kompoziciją klarnetui, ventiliatoriui ir vamzdžiams. Skambėjo visai neblogai, o vamzdžiai gurguliavo tiesiog beprotiškai.

Ilgainiui jiedu pametė vienas kitą iš akių, bet kai Džasperis Gvynas tapo geriau žinomas, Deividas Barberis jį susirado ir pasiūlė parašyti žodžius vienai savo „Kantatai". Iš to nieko neišėjo (kantata buvo sukurta įrašytam balsui, selterio sifonui ir styginiam orkestrui), bet jiedu ir toliau palaikė ryšius. Deividas buvo simpatiškas tipas, jam patiko medžioklė, todėl gyveno apsuptas šunų, kuriems duodavo tik pianistų vardus, – tai leido Džasperiui Gvynui tvirtinti, ir nemeluojant, kad kažkada jam buvo įkandęs Radu Lupu. Kaip kompozitorius, Deividas smagiai leido laiką tarp linksmiausių Niujorko avangardistų: pinigų daug neuždirbdavo, bet pasisekimas tarp moterų buvo užtikrintas. Paskui ilgam buvo dingęs, sekdamas kai kuriomis savo ezoterinėmis idėjomis apie tonų sąsajas ir tai, ką, jo manymu, jis suprato dėstydamas įvairiuose universitetiniuose klubuose. Paskutinį kartą Džasperis Gvynas išgirdo apie jį laikraštyje perskaitęs apie laisvai atliktą jo operą Old Traforde, garsiausiame Mančesterio stadione. Devyniasdešimties minučių trukmės kompozicija vadinosi „Pusfinalis".

Be didelių pastangų susiradęs jo adresą, vieną rytą Džasperis Gvynas nuėjo į jo namus Fulamo kvartale. Atidaręs duris ir pamatęs jį, Deividas Barberis nedvejodamas jį apkabino, tarsi būtų laukęs. Paskui jiedu nuėjo į parką – išvedė Martą Archerič padaryti kakio. Tai buvo Vandėjos spinonė.

19.

Su Deividu negalėjai ilgai kalbėtis užuolankomis, todėl Džasperis Gvynas tiesiog pasakė, kad jam reikia kaip nors įgarsinti savo naująją studiją. Pasakė, kad negali dirbti tyloje.

– Ar nepagalvojai apie gražias plokšteles? – paklausė Deividas Barberis.

– Tai muzika. Aš norėčiau garsų.

– Garsų ar triukšmo?

– Vienu metu tau neatrodė, kad jie skiriasi.

Kol Marta Archerič persekiojo voveraitę, jiedu žingsniavo parku ir kalbėjosi. Džasperis Gvynas pasakė įsivaizduojąs ilgą ir vos girdimą *loop**, kuris paprasčiausiai užpildytų ir prislopintų tylą.

– Kokio ilgumo? – paklausė Deividas Barberis.

– Nežinau. Apie penkiasdešimt valandų.

Deividas Barberis sustojo. Ir nusijuokė.

– Gerai, vadinasi, čia ne pokštas. Bet, bičiuli, tau kainuos pinigo.

Paskui jis panoro apžiūrėti tą vietą. Atsisėsti ir truputį pamąstyti. Tad į studiją už Marilebono Aukštutinės gatvės jiedu nusprendė nueiti kartu kitą rytą. O tą dieną praleido prisimindami praeitį; vienu metu Deividas Barberis prisipažino, kad prieš kelerius metus kurį laiką buvo šventai įsitikinęs, jog Džasperis Gvynas miega su tuometine jo sužadėtine. Su tokia fotografe švede. Ne, tai ji gulдavosi į lovą su manimi, paaiškino Džasperis Gvynas, apie tuos dalykus aš neturėjau jokio supratimo. Tas prisiminimas juos prajuokino.

* uždarą ciklą (*angl.*).

Kitą dieną Deividas Barberis atvažiavo visiškai nuvarytu šeimos automobiliu, iš tolo dvokiančiu šlapiu šunimi. Protestuodamas prieš valstybės valdomus fondus, jis tyčia pastatė jį priešais vandens kolonėlę. Įėję į studiją, uždarė duris. Studijoje, išskyrus, žinoma, vamzdžių gurguliavimą, viešpatavo didinga tyla.

– Gražu, – tarė Deividas Barberis.

– Taip.

– Turėtum pasisaugoti drėgmės dėmių.

– Viskas kontroliuojama.

Deividas Barberis truputį pasivaikščiojo po kambarį ir atkreipė dėmesį į ypatingą jo tylą. Atidžiai pasiklausęs vamzdžių, įvertino medinių grindų girgždesį.

– Ir dar norėčiau sužinoti, kokią knygą rašai, – vienu metu pasakė jis.

Džasperį Gvyną suėmė neviltis. Dar nebuvo įpratęs prie minties, kad visą gyvenimą turės įtikinėti žmones, jog daugiau neberašo. Tai buvo neįtikimas reiškinys. Kartą gatvėje sutiktas vieno laikraščio redaktorius šiltai jį pasveikino su straipsniu „Guardian" laikraštyje, paskui staiga paklausė: „O ką dabar rašai?" Tokių dalykų Džasperis Gvynas neįstengė suprasti.

– Patikėk manimi, tai, ką dabar rašau, neturi reikšmės, – atsakė jis.

Ir paaiškino, kad jam patiktų toks garsinis fonas, kuris galėtų atstoti dienos šviesą, todėl turėtų būti nepastebimas ir nuolatinis. Visų pirma – elegantiškas. Tai labai svarbu. Ir dar pridūrė, kad pageidautų kai ko visiškai neritmiško, savotiško laiką stabdančio tapsmo, kuris paprasčiausiai užpildytų tuštumos slinktį. Pasakė, kad jam patiktų tai, kas nesikeičia, kaip senstantis veidas.

– Kur išvietė? – paklausė Deividas Barberis.

Grįžęs pasakė sutinkąs.

– Dešimt tūkstančių svarų ir sistemos įrengimas. Tarkim, iš viso dvidešimt tūkstančių.

Džasperiui Gvynui teikė malonumo mintis, kad jis degina savo santaupas, rizikingai imdamasis profesijos, visai nežinodamas, ar išvis tokia yra. Bet, šiaip ar taip, jis norėjo priremti save prie sienos, nes žinojo, kad tik taip turėtų progą surasti savyje tai, ko ieško. Todėl sutiko.

Po mėnesio Deividas Barberis įrengė garso sklaidos sistemą ir paliko Džasperiui Gvynui standųjį diską.

– Mėgaukis. Čia šešiasdešimt dvi valandos, man išėjo truputį ilgesnis. Niekaip nesisekė pabaiga.

Tą naktį Džasperis Gvynas išsitiesė ant grindų savo, kopijuotojo, studijoje ir paleido *loop*. Jis prasidėjo kažkuo panašiu į lapų šnaresį ir palengva plaukė tolyn, tarsi atsitiktinai atrasdamas įvairius garsus. Džasperio Gvyno akys prisipildė ašarų.

20.

Tą mėnesį, kai laukė Deivido Barberio muzikos ar dar nežinia ko, Džasperis Gvynas nusprendė sutvarkyti kitas smulkmenas. Sendaiktininko krautuvėje Regento gatvėje aptiko tris kėdes ir geležinę lovą, gerokai išklibusią, bet savotiškai elegantišką. Dar pridėjo porą prakiurusių kriketo kamuoliukų spalvos krėslų. Išsinuomojo du didžiulius, labai brangius kilimus ir už beprotišką kainą iš prancūziškos *brasserie** nusipirko sieninę kabyklą. Vienu metu vos nesusigundė aštuoniolikto amžiaus karuselės arkliuku, bet susizgribo, kad jis jau tiesiog nesivaldo.

---

* alinės (*pranc.*).

Greitai suvokti neįstengė tik vieno dalyko – kaip rašys: stovėdamas ar sėdėdamas prie rašomojo stalo, kompiuteriu, ranka, ant didelių lapų ar į mažus sąsiuvinius. Taip pat reikėjo nuspręsti, ar išvis rašys, ar tiesiog stebės, mąstys ir tik paskui namie surinks krūvon viską, kas tik ateis į galvą. Dailininkams paprasta, jie prieš akis turi drobę, ir tai nieko nestebina. Bet kaip atrodytų tas, kuris, užuot tapęs, užsimanytų rašyti? Taigi jis nesėdės prie stalo, priešais kompiuterį. Galop suprato, kad viskas atrodytų juokinga, todėl reikia pradėti dirbti ir dirbant tam tikru momentu nustatyti, ką būtų protinga daryti ir ko ne. Tad nusprendė: jokio rašomojo stalo, jokio nešiojamojo kompiuterio, o pirmąją dieną – net jokio pieštuko. Tik leido sau pasiimti kuklią batų dėžę, ją pastatė kampe: įsivaizdavo, kad jam patiktų avėti tokiais batais, kurie tą dieną atrodytų tinkamiausi.

Užsiėmęs visais tais dalykais, iškart pasijuto geriau ir kurį laiką nekreipė dėmesio į krizes, kankinusias jį ištisus mėnesius. Pajutęs besiartinant savotišką išnykimo būseną, kurią buvo išmokęs atpažinti, stengdavosi neišsigąsti, susitelkti prie daugybės darbų ir atlikti juos su dar aistringesniu kruopštumu. Besirūpindamas smulkmenomis, pajusdavo palengvėjimą. Kartais pasiekdavo kone perfekcionizmo viršūnę. Taip, pavyzdžiui, jis netikėtai akis į akį susidūrė su lempučių meistru. Ne lempų, o lempučių. Jis darė jas rankomis. Tai buvo senukas, turintis niūrią dirbtuvę netoli Kamden Tauno. Džasperis Gvynas jo ieškojo ilgai, net nežinodamas, ar toks yra, ir galiausiai rado. Ketino jo paprašyti padaryti jam labai ypatingą šviesą, – *vaikišką*, paaiškino jis, – bet tokią, kuri degtų apibrėžtą laiką. Norėjo lempučių, kurios užgestų po trisdešimt dviejų dienų.

– Staiga ar pamažu blėsdamos? – paklausė senukas, tarsi būtų kuo puikiausiai išmanęs tokius dalykus.

21.

Istorija su lemputėmis galėtų atrodyti visai nereikšminga, bet Džasperiui Gvynui, atvirkščiai, ji tapo esminiu klausimu. Tai buvo susiję su laiku. Nors dar neturėjo nė menkiausio supratimo, kaip iš tikrųjų *rašys portretus*, vis dėlto jau buvo susidaręs tam tikrą vaizdą apie galimą laiko trukmę – panašiai kaip stebėdami naktį gatve žingsniuojantį žmogų galime nustatyti mus skiriantį atstumą, bet ne žmogaus tapatybę. Jau iš pat pradžių jis buvo apsisprendęs neskubėti, bet jam taip pat buvo sunku įsivaizduoti veiksmus, nukeltus į atsitiktinę ir galbūt labai tolimą pabaigą. Tad visiškai vienas gulėdamas ant grindų jau buvo pradėjęs matuoti valandų svorį ir dienų tvarumą. Jis mąstė apie neįprastą kelionę, panašią į tą, kurią anądien matė kai kuriuose paveiksluose, ir pasižadėjo iš naujo intuityviai apmąstyti žingsnio, kuriuo eisiąs, greitį, ir kelio, nuvesiančio jį į tikslą, ilgį. Reikėjo rasti greitį, kuriuo bus įveikiamos kliūtys, ir suvokti, kada vėl išplauks į paviršių kokia nors tiesa. Jis suprato, kad taip, kaip nutinka gyvenime, taip ir tam veiksmui – kaip ir kai kurioms laimingoms gyvųjų akimirkoms – gali padėti įvykti tik tam tikras punktualumas.

Jis galiausiai įsitikino, kad pirmoji, tikėtina, eksperimento trukmė galėtų būti trisdešimt dvi dienos. Nusprendė, kad pamėgins atlikti vieną seansą per dieną, trisdešimt dvi dienas po keturias valandas kasdien. Ir tada atėjo metas pasirūpinti lemputėmis.

Bėda ta, kad jis neįstengė įsivaizduoti nieko, kas, pasibaigus paskutiniam seansui, galėtų baigtis lėkštai ir biurokratiškai. Buvo akivaizdu – darbo finalas turėtų būti elegantiškas, net poetiškas ir, jei įmanoma, netikėtas. Tada jam į galvą atėjo sprendimas, kurį buvo atradęs tyrinėdamas šviesą, – palubėje vienodu atstumu ir gražiai geometriškai pakabinti aštuoniolika lempučių. Jis įsivaiz-

davo, kad, artėjant trisdešimt antrajai dienai, tos lemputės ima viena po kitos gesti – lyg atsitiktinai, bet visos užgęsta ne greičiau nei per dvi dienas ir ne vėliau kaip per savaitę. Džasperis Gvynas išvydo, kaip pagal atsitiktinį planą jo studija atskirais lopinėliais grimzta į tamsą, ir ėmė fantazuoti, kaip jis ir modelis eina iš vienos vietos į kitą, kad pasinaudotų paskutine šviesa, ar, atvirkščiai, pasislėptų pirmosios tamsos prieglobstyje. Jis aiškiai įsivaizdavo silpstančią paskutinės lemputės šviesą, spalvinančią portretą paskutiniais potėpiais. Ir kaip paskui, gęstant paskutiniam lemputės siūleliui, pasitinka tamsą.

Tobula, pagalvojo.

Todėl jis vėl atsidūrė priešais Kamden Tauno senuką.

– Ne, turės užgesti, ir viskas. Jei įmanoma, be agonijos ir be triukšmo.

Senukas tik paslaptingai mostelėjo ranka, kaip elgiasi amatininkai, norėdami atsikeršyti pasauliui. Tada paaiškino, kad lemputės – sudėtingas daiktas, jos labai nepastovios ir dažnai gali iškrėsti netikėtą kvailystę.

– Paprastai, – pridūrė jis, – išgirdęs šiuos žodžius, klientas sako: „Kaip moterys." Bet prašau jus susilaikyti nuo šių žodžių.

– Kaip vaikai, – tarė Džasperis Gvynas.

Senukas linktelėjo. Kaip visi amatininkai, jis kalbėdavo tik dirbdamas, o šiuo atveju laikydamas pirštais mažuliukes lemputes ir po vieną merkdamas į matinį tirpalą, panašų į distiliatą. Šio veiksmo tikslas buvo akivaizdžiai neperprantamas. Paskui jis nudžiovindavo jas senu kaip ir jis džiovintuvu.

Jiedu praleido daugybę laiko postringaudami apie lempučių prigimtį, ir Džasperis Gvynas atrado pasaulį, kurio nė neįtarė egzistuojant. Jam buvo ypač malonu sužinoti, kad yra begalybė lempučių formų, bet pagrindinių – tik šešiolika, ir kiekviena turi savo

vardą. Elegantišku sutarimu, visos jos buvo pavadintos karalienių ar princesių vardais. Gvynas išsirinko Kotrynas de Mediči, nes jos atrodė tarsi ašaros, išriedėjusios iš šviestuvo.

– Trisdešimt dvi dienos? – paklausė senukas, galop nusprendęs, kad žmogus vertas jo darbo.

– Toks sumanymas.

– Reikėtų žinoti, kiek kartų jas užgesinsite ir uždegsite.

– Kartą, – atsakė nepriekaištingasis Džasperis Gvynas.

– Iš kur žinot?

– Žinau.

Senis sustojo ir pakėlė akis į Džasperį Gvyną. Žiūrėjo į jį, taip sakant, akių siūleliais. Kažko ieškojo, bet nerado. Plyšio. Tada nudūrė akis ir paleido į darbą rankas.

– Reikia labai atsargiai jas nugabenti ir įtaisyti, – pasakė. – Ar mokate laikyti rankoje lemputę?

Senukas padavė vieną lemputę. Tai buvo Jelizaveta Romanova. Džasperis Gvynas atsargiai ją sugniaužė delne. Senukas susiraukė.

– Laikykit pirštais. Antraip ją sutraiškysit.

Džasperis Gvynas pakluso.

– Įsuksit į lizdą, – purtydamas galvą nusprendė senukas, – jei jums duosiu kelias su sriegiais. Noriu pažiūrėti, ar sugebėsit jas įsukti prieš uždegdamas. – Ir paėmė iš jo savo Jelizavetą Romanovą.

Jiedu sutarė, kad po dviejų dienų senukas įteiks Džasperiui Gvynui aštuoniolika Kotrynų de Mediči, pasmerktų užgesti tarp septyni šimtai šešiasdešimtos ir aštuoni šimtai trisdešimtos valandos. Jos turėtų užgesti be agonijos, be nereikalingų blyksnių ir tyliai. Viena po kitos, tokia tvarka, kurios niekas neįstengtų numatyti.

– Mudu užmiršome aptarti šviesos rūšis, – tarė Džasperis Gvynas, jau ketindamas eiti.

– Kokios norit?

– Vaikiškos.

– Gerai.

Atsisveikino paspausdami vienas kitam ranką, ir Džasperiui Gvynui toptelėjo, kad jis tai padarė atsargiai, kaip prieš daugelį metų dažniausiai atsisveikindavo su pianistais.

22.

Gražu, pasakė moteris su neperšlampama skarele. Ji padėjo skėtį ant radiatoriaus ir truputį pasisuko, norėdama iš arti viską apžiūrėti. Batų dėžę, šiltų spalvų kilimus, drėgmės dėmes ant sienų ir alyvos – ant grindų. Patikrino, ar ne per minkšta lova, ir išbandė krėslus. Gražu, pasakė.

Stovėdamas savo naujos studijos kampe, dar su paltu, Džasperis Gvynas žiūrėjo į tai, ką per pusantro mėnesio padarė iš nieko, įgyvendindamas savo beprotišką idėją. Nepastebėjo jokių klaidų ir pamanė, kad viskas padaryta kruopščiai ir saikingai. Taip būtų padaręs ir kopijuotojas – pasidėjęs popierių ir plunksną ant stalo, užsimovęs trumpus medžiaginius antrankovius, išsirinkęs rašalą, įsitikinęs, kad pasirinko būtent tokį – mėlyną – atspalvį. Dar pamanė, kad nesuklydo: išties puiki profesija. Akimirką šmėstelėjo mintis pakabinti ant durų metalinę plokštelę: *Džasperis Gvynas. Kopijuotojas.*

– Neįtikima, kaip viskas atrodo beprasmiška, kai nėra modelio, – pareiškė moteris su neperšlampama skarele. – O gal aš jo nemačiau? – pridūrė žvalgydamasi aplink tarsi žmogus, ieškantis padažų skyriaus dideliame prekybos centre.

– Ne, kol kas jokių modelių, – atsakė Džasperis Gvynas.

– Įsivaizduoju, kad jos nestovi išsirikiavusios į eilę už durų.

– Dar ne.

– Ar jau pagalvojote, kaip išspręsite šį reikalą, ar ketinate viską atidėlioti, kol pasibaigs nuomos sutartis?

Senoji ponia retkarčiais prabildavo mokytojos tonu. Rūsčiu tonu žmogaus, besistengiančio viską suimti į rankas.

– Ne, bet planą turiu, – atsakė Džasperis Gvynas.

– Aš klausausi.

Apie tai Džasperis Gvynas mąstė labai ilgai. Akivaizdu, pirmą kartą jam reikės ką nors pasamdyti, kad viską išbandytų. Šiaip ar taip, reikia pasirinkti teisingai, nes per išrankus modelis galėtų atimti jam drąsą, o pernelyg patogus – neskatintų jo rasti to, ko ieško. Taip pat nėra labai paprasta pirmam bandymui pasirinkti nepažįstamą modelį. Pavyzdžiui, užduotį jam labai palengvintų draugas, bet jis iškreiptų eksperimentą, nes jau žinotų per daug ir negalėtų į jį žiūrėti kaip į niekados nematytą dalyką. Kita vertus, jei išsirinktum visiškai nepažįstamą žmogų, kaip to reikalauja logika, jis sukeltų nemažai keblumų, o jų Džasperis Gvynas mielai išvengtų, bent pirmą kartą. Negana to, kad būtų sunku paaiškinti patį sumanymą, susitarti dėl darbo, kurį jiedu turėtų atlikti kartu, buvo dar viena kebli problema – nuogumas. Džasperis Gvynas tiesiog instinktyviai jautė, kad nuogas modelis turėtų būti esminė eksperimento sąlyga. Tatai įsivaizdavo tarsi neišvengiamą botago kirtį. Jis įkurdintų modelį už tam tikros ribos, nes jam atrodė, kad be šio nepatogaus išdėstymo neatsivertų joks atviras laukas, jokia begalinė perspektyva. Todėl reikėjo su tuo susitaikyti. Modelis turėjo būti nuogas. Bet Džasperis Gvynas buvo santūrus žmogus, vertino drovumą ir neturėjo patirties. Nemokėjo familiariai elgtis su kūnais, gyvenime jam teko dirbti tik su garsais ir mintimis. Fortepijono mechanika – fiziškiausia iš viso to, ką jis turėjo progą tramdyti. Įsivaizduodamas prieš save

nuogą modelį, jis tiesiog pasijusdavo nesmagiai ir neišvengiamai sutrikdavo. Todėl pasirinkti pirmąjį modelį buvo delikatus dalykas, – bet ieškoti tobulo nepažįstamojo taip pat būtų neapdairu.

Pagaliau, kad viską truputį supaprastintų, nusprendė vyro nesirinkti. Tiesiog neįstengė pasielgti kitaip. Ne dėl homofobijos, bet dėl to, kad tai jam buvo neįprasta. Per pirmąjį eksperimentą nebuvo reikalo pernelyg apsunkinti sau gyvenimo: žiūrėti į vyro kūną buvo kažkas, ką šiuo metu jis meilijo atidėti. Bet kokia moteris, be abejo, tiktų geriau, nereikėtų visko pradėti nuo nulio. Žinoma, moters pasirinkimas taip pat kėlė keblumų, tai jis puikiai žinojo. Visą situaciją galėtų pakeisti geismo veiksnys. Jis norėtų pradėti nuo kūno, kurį būtų gražu atrasti, apžiūrėti, stebėti. Bet buvo aišku, kad rašant portretą reikia sugebėti tramdyti tyrą ir paprastą geismą, arba, daugių daugiausia, iš jo gauti akstiną pradžiai ir paskui kokiu nors būdu jį užgesinti. Rašant portretą turi būti išlaikomas atstus intymumas. Todėl per daug grožio čia netiktų. Kita vertus, per mažai grožio sukeltų beprasmišką širdgėlą. Džasperis Gvynas ieškojo moters, kuri būtų graži pažiūrėti, bet ne tokia graži, kad galiausiai imtum jos geisti.

– Sakykit tiesiai, ar radote ją? – paklausė moteris su neperšlampama skarele.

– Taip, manau, taip.

– Ir kas toliau?

– Turiu sugalvoti būdą, kaip jai pasakyti. Tai ne taip lengva.

– Tai darbas, misteri Gvynai, juk neprašote jos gultis su jumis į lovą.

– Žinau, bet tai keistas darbas.

– Jeigu jai paaiškinsit, ji supras. O jei nesupras, dosnus atlygis padės jai apsispręsti. Juk taip pat numatytas ir dosnus atlygis, ar ne?

– Dar tiksliai nežinau.

– Ką? Tai jūs toks nagas?

– Ne, visai ne tai, įsivaizduokite, aš nenorėčiau įžeisti. Juk galų gale tai būtų pinigai mainais už nuogą kūną.

– Žinoma, jei jūs taip ir manot...

– Bet taip *yra*.

– Netiesa. Tik toks kompleksuotas žmogus kaip jūs gali apibūdinti tuos dalykus tokiais žodžiais.

– Ar jūs žinote geresnių?

– Aišku, žinau.

– Tada klausau.

– „Panele, ar leistumėte man už penkis tūkstančius svarų žiūrėti į jus trisdešimt dvi dienas, nes būtent tiek laiko man pakaktų jūsų paslapčiai užrašyti?" Argi tai sunku pasakyti? Pasitreniruokit truputį priešais veidrodį, tai padeda.

– Penki tūkstančiai – dideli pinigai.

– Ką? Mudu vėl pradedam iš naujo?

Džasperis Gvynas šypsodamasis pažvelgė į ją ir tą akimirką mylėjo ją dar labiau. Akimirką jam toptelėjo, kad su ja būtų labai paprasta, su ta moterimi būtų puiku pradėti.

– Tik jau nereikia, aš per sena. Nereikia prasidėti su senu, tai per sunku.

– Jūs ne sena. Jūs mirusi.

Moteris patraukė pečiais.

– Mirtis – tai tinkamiausias senėjimo būdas.

Grįžęs namo, Džasperis Gvynas truputį pasimankštino priešais veidrodį. Tada paskambino Tomui Briusui Šeperdui. Buvo antra ryto.

23.

– Po velnių, Džasperi, dabar dvi valandos! Aš lovoje!

– Miegojai?

– Lovoje galima ne tik miegoti, tiesa?

– O!

– Lotė siunčia tau linkėjimus.

Iš kambario gilumos pasigirdęs Lotės balsas be jokios pagiežos ištarė: „Sveikas, Džasperi." Ji buvo gero būdo.

– Aš apgailestauju, Tomai.

– Pamiršk. Kas atsitiko? Vėl pasiklydai? Gal pasiųsti Rebeką tavęs ieškoti?

– Ne, aš daugiau nepasiklystu. Bet, tiesą sakant, kaip tik apie tai ir norėjau su tavim pasikalbėti.

– Apie Rebeką?

Ilgai mąstęs, Džasperis Gvynas nusprendė, kad toji mergina tobula. Jis įsikalė į galvą, kad išskirtinis jos veido grožis sužadina geismą, kurį paskui prislopina lėtai, ramiai ir tobulai besielgiantis kūnas. Ji buvo nuodas ir priešnuodis, savotiškai švelni ir mįslinga. Kai ją sutikdavo – tai būdavo dažnai, – Džasperis Gvynas kiekvienąkart pajusdavo vaikišką norą ją paliesti, bet tik truputį: panašiai, kaip galėtų trokšti pirštais paliesti žėrintį vabzdį ar garais aptrauktą stiklą. Kita vertus, jis ją pažinojo, bet iš tikrųjų nepažinojo, atrodė, ji laikosi nuo jo per tinkamą atstumą, tarpinėje zonoje, kurioje tolesnis intymumas būtų kaip lėta, bet visai įmanoma pergalė. Žinojo, kad galėtų ilgai žiūrėti į ją nesivaržydamas, nepatirdamas geismo, bet niekada nenuobodžiaudamas.

– Taip, Rebeka, stažuotoja.

Tomas ėmė juoktis.

– Ką, Džasperi, turime silpnybių storulėms?

Paskui atsisuko į Lotę.

– Tu tik paklausyk, Džasperiui patinka Rebeka.

Iš toli pasigirdo mieguistas Lotės balsas: „Ką Rebeka?“

– Džasperi, mano bičiuli, tu niekada nesiliausi manęs stebinti.

– Ar tu gali minutėlę pamiršti kareivinių juokelius ir paklausyti manęs?

– Gerai.

– Tai rimtas dalykas.

– Tu įsimylėjai?

– Rimtas tuo atžvilgiu, kad tai susiję su vienu darbo reikalu.

Tomas užsidėjo akinius. Taip jis visada elgdavosi atidarydamas savo biurą.

– Tu nusprendei taisyti skandalus knygų, kurių daugiau nerašysi, scenose? Aš tau sakiau, kad toji mergina šaunuolė.

– Ne, Tomai, aš ne dėl to. Man jos reikia darbui. Bet ne tokiam.

– Gali ją pasiimti. Kadangi tu vėl grįžti prie rašymo, man tinka.

– Tai ne taip paprasta.

– Kodėl?

– Norėčiau parašyti su ja savo pirmąjį portretą. Ar dar prisimeni portretų istoriją?

Tą istoriją Tomas prisiminė labai gerai.

– Pats žinai, Džasperi, kad dėl tos istorijos aš tikrai nesikraustau iš galvos.

– Žinau, bet dabar turiu kitą bėdą. Man reikėtų, kad Rebeka ateitų į mano studiją ir apie trisdešimt dienų pozuotų. Aš jai sumokėsiu. Bet ji man pasakys, kad nenori prarasti darbo su tavimi.

– *Pozuoti?*

– Noriu pabandyti.

– Tu pamišėlis.

– Galbūt. Bet dabar man reikėtų šitos paslaugos. Leisk Rebekai mėnesiuką padirbėti su manimi, paskui vėl ją pasiimsi.

Jiedu dar truputį pasikalbėjo apie tai ir tą gražų telefoninį pokalbį baigė aptardami rašytojo profesiją ir dalykus, kuriuos abu mėgo. Džasperis Gvynas paaiškino, kad toji portretų istorija traukianti jį todėl, kad skatina išbandyti savo talentą nepatogioje situacijoje. Jis suvokiąs, jog tai absurdiškos prielaidos, bet tuo atveju, jei prarastų galimybę rašyti romanus, norėdamas išgyventi turėtų imtis kitokios veiklos ar ko nors panašaus. Dar jis pasakė, kad tai būtų kažkas, ką žmonės paskui nusipirktų ir parsineštų namo. Ir pridūrė, kad tai būtų netikėtas privačių namų apeigų vaisius, skirtas ne išoriniam pasauliui, todėl apsaugotas nuo rašytojo veiklą persekiojančių bėdų. Iš tikrųjų, baigė jis, mudu kalbamės apie kitokią veiklą, ją būtų įmanoma pavadinti kopijuotojo profesija.

Tomas blausėsi. Stengėsi suprasti.

– Neįsivaizduoju, kaip tu galėsi išvengti neaprašęs tyros rankos, švelniai padėtos ant šlaunies, ar spindinčio it ryto aušra žvilgsnio, – tarė jis kiek patylėjęs. – Sunku įsivaizduoti, kad tau pavyktų tai padaryti geriau už Dikensą ar Hardį.

– Žinoma, jei čia sustosiu, tada tikrai pralaimėsiu.

– O ar tu esi tikras, kad toliau esama dar ko nors?

– Ne, žinoma. Sakiau tau, kad turiu pabandyti.

– Tada padarysime taip: aš tau perleisiu savo stažuotoją ir daugiau nekvaršinsiu tau galvos, bet man pažadėk – jei pasibaigus eksperimentui iš tikrųjų nerasi to, ko ieškojai, vėl grįši prie rašymo. Aš turiu omenyje knygas.

– Čia kas – šantažas?

– Susitarimas. Jei nieko nepasieksi, darysi, kaip sakau aš. Pradėsi nuo scenų iš knygų, kurių niekada daugiau nerašysi, arba kaip

nuspręsi pats. Bet grąžinsi studiją Džonui Septimui Hilui ir pasirašysi gerą naują sutartį.

– Galėtum man surasti kitą pozuotoją.

– Bet tu nori Rebekos.

– Taip.

– Tai ką?

Džasperis Gvynas pagalvojo, kad šis žaidimėlis apskritai jam patinka. Mintis, kad nesėkmės atveju jis turėtų grįžti prie penkiasdešimt dviejų dalykų, kurių nenorėjo daugiau daryti, siaubo, staiga jam pasirodė nepaprastai jaudinanti. Todėl galiausiai sutiko. Buvo beveik trečia ryto, ir jis sutiko. Tomas pagalvojo, kad susigrąžino vieną iš nedaugelio rašytojų, kuriam atstovavo ir kurį iš tikrųjų galėjo laikyti draugu.

– Rytoj tau atsiųsiu Rebeką. Kaip paprastai – į skalbyklą.

– Gal geriau į atokesnę vietą.

– Tada į „Stafford Hotel“ barą. Penktą?

– Gerai.

– Neapgauk jos.

– Ne.

– Ar jau tau sakiau, kad tave labai myliu?

– Šiąnakt ne.

– Keista.

Dar dešimt minučių jie kalbėjo vienas kitam nesąmones. Du šešiolikmečiai.

24.

Kitą dieną, penktą valandą, Džasperis Gvynas prisistatė į „Staffordo“ viešbutį, bet tik iš mandagumo, mat, laukdamas pasimatymo,

padarė išvadą, kad kalbėtis su tąja mergina ne jo nosiai, ir nusprendė viską mesti. Šiaip ar taip, kai Rebeka atėjo, jis pasirinko ramų stalelį, stovintį prie lango, pro kurį matėsi gatvė, todėl buvo nesunku pradėti pokalbį nuo oro ir eismo, kuris tomis valandomis buvo tiesiog beprotiškas. Nors buvo įsitikinęs, kad užsisakys viskio, paprašė visai kito gėrimo – obuolių sulčių su ledais, ir tada prisiminė, kad šiame viešbutyje kepami labai skanūs pyragaičiai. Man kavos, paprašė Rebeka. Kaip visi iš tikrųjų apkūnūs žmonės, pyragaičių ji nepalietė. Sėdėjo švytėdama visu savo betiksliu grožiu.

Kaip paprastai būna tokiais atvejais, pirmiausia jie pasikalbėjo apie pašalinius dalykus, tarsi norėdami susidaryti nuomonę apie vienas kitą. Rebeka pasakė, kad elegantiški viešbučiai ją baugina, bet Džasperis pastebėjo, jog pasaulyje esama nedaug tokių gražių vietų, kaip viešbučių vestibiuliai.

– Su visais įeinančiais ir išeinančiais žmonėmis, – pridūrė jis. – Ir visomis paslaptimis.

Paskui atvirai, kaip per išpažintį, prisipažino, – nors tai jam nebuvo neįprasta, – kad kitame gyvenime jis norėtų būti viešbučio vestibiuliu.

– Norite pasakyti – *dirbti* vestibiulyje?

– Ne, ne, būti vestibiuliu fiziškai. Kad ir trijų žvaigždučių viešbutyje, man visai nesvarbu.

Tada Rebeka nusijuokė, ir kai Džasperis Gvynas paklausė, kuo ji norėtų tapti būsimajame gyvenime, ji atsakė: „Anoreksike roko žvaigžde.“ Atrodė, šį atsakymą ji jau seniai buvo paruošusi.

Taip pamažu viskas tapo paprasčiau, ir Džasperiui Gvynui toptelėjo, kad dabar jau galėtų mėginti pasakyti, ką yra sumanęs iš tikrųjų. Prieš užduodamas klausimą jis ilgokai delsė, bet, kita vertus, tvarkydamas reikalus, jis visada griebdavosi tokios taktikos.

– Rebeka, ar galiu jus paklausti: ar jūs pasitikite manimi? Noriu pasakyti, ar esate įsitikinusi, kad sėdite priešais kultūringą žmogų ir kad dėl jo kaltės jūs niekada neatsidursite situacijose, kurios, tarkim, jums būtų nemalonios?

– Taip, žinoma.

– Todėl norėčiau paprašyti jus galbūt keisto dalyko.

– Sakykit.

Ieškodamas tinkamų žodžių, Džasperis Gvynas išsirinko pyragaitį.

– Matote, visai neseniai aš nusprendžiau pamėginti kurti portretus.

Mergina lyg niekur nieko linktelėjo.

– Aš, žinoma, nemoku tapyti, todėl iš tikrųjų turiu sumanymą portretus *rašyti*. Net nelabai nutuokiu, ką tai reiškia, bet ketinu pabandyti. Pamaniau, kad norėčiau pradėti nuo jūsų portreto.

Mergina sėdėjo nesudrumsčiamai rami.

– Todėl, Rebeka, noriu jūsų paklausti: ar sutiktumėte pozuoti portretui mano studijoje? Kad susidarytumėte aiškesnį vaizdą, galite pamąstyti, kaip viskas atrodytų, jei pozuotumėte dailininkui ar fotografui – čia nebūtų didelio skirtumo: tokia tad padėtis, jei tik galite ją įsivaizduoti.

Jis padarė trumpą pauzę.

– Ar norite, kad tęsčiau, ar pageidautumėte, kad tuo ir baigtume?

Mergina truputį pasilenkė prie staliuko ir paėmė puodelį su kava. Bet prie lūpų nepakėlė.

– Tęskit, – tarė.

Tada Džasperis Gvynas jai paaiškino.

– Aš išsinuomojau studiją – didžiulį ramų kambarį – už Marilebono Aukštutinės gatvės. Jame pastačiau lovą, porą krėslų ir dar

šį bei tą. Vieta graži – medinės grindys, senos sienos. Norėčiau, kad ateitumėte tenai keturioms valandoms per dieną – apie trisdešimt dienų, nuo ketvirtos valandos dienos iki aštuntos vakaro. Nepraleisdama nė vienos dienos, taip pat sekmadienių. Kad ir kas atsitiktų, pageidaučiau, kad ateitumėte laiku ir pozuodama praleistumėte studijoje keturias valandas; man tai reiškia, kad sutinkate būti stebima. Jums nereikės sėdėti viena mano nurodyta poza, tik turėsite būti tame kambaryje ir toje vietoje, kuri jums patiks. Jūs negalėsite nei atsakinėti į klausimus, nei kalbėti, aš irgi niekada neprašysiu padaryti ką nors ypatinga. Ar galiu tęsti?

– Taip.

– Pageidaučiau, kad pozuotumėte nuoga, nes manau, jog tai neišvengiama sąlyga, kad portretas pavyktų.

Šią kalbą jis buvo pasiruošęs priešais veidrodį, o jos žodžius nugludino moteris su neperšlampama skarele.

Mergina tebelaikė puodelį rankoje. Kartais pakeldavo jį prie lūpų, bet gerti nesiryžo.

Džasperis Gvynas išsiėmė iš kišenės raktą ir padėjo ant stalelio.

– Labai norėčiau, kad pasiimtumėte šį raktą ir kiekvieną dieną, ketvirtą valandą, atsirakintumėte juo studijos duris. Nesvarbu, ką tuo metu veiksiu aš, jūs privalote mane užmiršti. Elkitės taip, tarsi studijoje visą laiką būtumėte viena. Tik prašau, kad kiekvieną vakarą, lygiai aštuntą, išeitumėte ir užrakintumėte duris. Kai baigsime, raktą grąžinsite man. Gerkit savo kavą. Atšals.

Mergina pažvelgė į puodelį, kurį laikė pirštais, tarsi matytų jį pirmą kartą. Bet padėjo ant lėkštutės jo neišgėrusi.

– Tęskit, – tepasakė. Kažkas joje užsikirto.

– Apie tai aš kalbėjausi su Tomu. Jis sutinka duoti jums leidimą trisdešimčiai ar trisdešimt penkioms dienoms, paskui vėl galėsite dirbti agentūroje. Žinau, kad, šiaip ar taip, tai jums būtų didžiulis

įsipareigojimas, todėl siūlau penkių tūkstančių svarų atlygį už nepatogumus, kuriuos teks patirti, ir už paslaugas, kurias maloniai man suteiksite. Ir paskutinis dalykas. Svarbus. Jei sutiktumėte, jokiu būdu neturėtumėte apie tai niekam pasakoti, šį darbą aš ketinu atlikti kuo toliau nuo žmonių žvilgsnių ir visai nenoriu, kad apie tai suuostų laikraščiai ar dar kas nors. Apie tai žinosime tik aš, jūs ir Tomas, man nepaprastai svarbu, kad viskas liktų tarp mūsų. Na, štai, manau, pasakiau viską. Beje, anksčiau šitie pyragaičiai buvo skanesni.

Mergina nusišypsojo ir nusisuko į langą. Kurį laiką žiūrėjo į praeinančius žmones, kai kuriuos nulydėdavo žvilgsniu. Paskui vėl įsmeigė akis į Džasperį Gvyną.

– Jei sutiksiu, ar galėsiu pasiimti knygų? – paklausė.

Atsakymas nustebino patį Džasperį Gvyną.

– Ne.

– O muzikos?

– Irgi ne. Manau, jūs turėtumėte būti tiesiog savimi, ir viskas. Ganėtinai ilgą, beprotišką laiko tarpą.

Mergina linktelėjo, atrodė, suprato.

– Įsivaizduoju, – tarė ji, – kad dėl nuogumo neverta nė ginčytis.

– Patikėkit, mane tai trikdys labiau nei jus.

Mergina nusijuokė.

– Ne, aš ne apie tai...

Ji nuleido galvą, delnu palygino sijono raukšles.

– Paskutinį kartą, kai vienas toks norėjo į mane pasižiūrėti, išėjo nelabai gerai.

Ir mostelėjo ranka, tarsi kažką nusimesdama nuo pečių.

– Bet aš skaičiau jūsų knygas, – pasakė ji. – Jumis aš pasitikiu.

Džasperis Gvynas nusišypsojo.

– Gal norite kelias dienas pagalvoti?

– Ne.

Ji pasilenkė ir paėmė raktą, kurį Džasperis Gvynas buvo padėjęs ant staliuko.

– Pabandykim, – tarė ji.

Paskui jiedu ilgai tylėjo, kiekvienas su savo mintimis: jie panėšėjo į sutuoktinius, kurie taip ilgai myli vienas kitą, kad jiems jau nebereikia kalbėtis.

Tą vakarą Džasperis Gvynas padarė juokingą dalyką – atsistojo prieš veidrodį nuogas ir ilgai žiūrėjo į save. Tai padarė todėl, kad buvo įsitikinęs, jog tuo pat metu Rebeka daro tą patį.

Kitą dieną abu apsilankė studijoje. Džasperis Gvynas paaiškino, kaip atsirakinti duris ir visa kita. Taip pat paaiškino, kad dirbsiąs užtemdęs langus medinėmis langinėmis ir užsidegęs šviesą. Primygtinai paprašė, kad išeidama jos neišjungtų. Pasakė senukui pažadėjęs to niekada nedaryti. Ji nieko neklausinėjo, tik atkreipė dėmesį, kad studijoje išvis nėra šviesų. Jos tuoj atkeliaus, nuramino ją Džasperis Gvynas. Vienu metu ji nuėjo, išsitiesė ant lovos ir truputį pagulėjo įsmeigusi akis į lubas. Džasperis Gvynas ėmė kažką tvarkytis viršuje, vonios kambaryje, – šioje tylioje studijoje nenorėjo būti su ja anksčiau, nei tam ateis tinkamas metas. Jis nulipo žemyn tik tada, kai išgirdo žingsnius ant medinių kambario grindų.

Prieš išeidama Rebeka paskutinį kartą apsižvalgė aplink.

– O kurioje vietoje būsite jūs? – paklausė.

– Mane užmirškite. Aš neegzistuoju.

Rebeka nusišypsojo ir švelniai susiraukė, norėdama pasakyti, kad suprato ir kad anksčiau ar vėliau pripras.

Jie susitarė pradėti kitą pirmadienį.

25.

Suskaičiavus paaiškėjo, kad nuo tada, kai Džasperis Gvynas paskelbė pasauliui, jog nusprendė daugiau nerašyti, praėjo dveji metai, trys mėnesiai ir dvylika dienų. Kokių tai turėjo pasekmių visuomenės nuomonei apie jo asmenį, jis nežinojo. Senu įpratimu paštas ateidavo Tomo vardu, ir jis jau anksčiau buvo paprašęs persiųsti jam: laiškų jis neatplėšdavo. Laikraščius skaitydavo retai, interneto niekada neįsijungdavo. Nuo tada, kai paskelbė penkiasdešimt du dalykus, kurių nusprendė niekada daugiau nedaryti, Džasperis Gvynas pagaliau ėmė gyventi atsiskyrėlio gyvenimą, ir tai, ką kiti būtų linkę laikyti nuosmukiu, jam atrodė atgaiva. Buvo įsitikinęs, kad po dvylikos metų natūralaus viešumo, kuris buvo neišvengiamas dėl jo, kaip rašytojo, profesijos, dabar jam priklauso tam tikras sveikimo laikotarpis. Jis tikriausiai įsivaizdavo, kad pradėjus dirbti naują, kopijuotojo, darbą, visi jo gyvenimo fragmentai dar sykį atgis ir susidėlios į padorų paveikslą. Todėl, kai tą pirmadienį išėjo iš namų, nė kiek neabejojo, kad žengia ne tik į pirmą naujo darbo dieną, bet ir į naują savo egzistencijos tarpsnį. Tad visiškai suprantama, jog išėjęs iš namų jis ryžtingai pasuko pas savo patikimą kirpėją turėdamas aiškų ketinimą nusiskusti plikai.

Jam pasisekė. Kirpykla buvo uždaryta remontui.

Tada jis truputį palaukė ir dešimtą valandą prisistatė į Kamden Tauno dirbtuvę, priklausančią lempučių senukui. Jie buvo susitarę telefonu. Senis paėmė iš kampo seną makaronų dėžę, kurią buvo užklijavęs lipnia juostele, ir pasakė, kad viskas padaryta. Jis nenorėjo dėti dėžės į taksi bagažinę ir visą kelionę laikė ją ant kelių. Kadangi dėžė buvo ganėtinai didelė, o jos turinys tikriausiai lengvas, buvo tiesiog nuostabu žiūrėti, kaip vikriai senukas išlipo iš taksi ir užkopė retais laipteliais, vedančiais į Džasperio Gvyno studiją.

Įėjęs senukas valandėlę pastovėjo, nepaleisdamas iš rankų dėžės.

– Aš čia jau buvau.

– Jums patinka seni motociklai?

– Aš net nežinau, kas tai per daiktas.

Jiedu atsargiai atidarė dėžę ir išėmė iš jos aštuoniolika Kotrynų de Mediči. Kiekviena jų buvo suvyniota į švelniausią šilkinį popierių. Džasperis Gvynas atnešė kopėčias, kurias buvo nusipirkęs iš indo už gatvės kampo, ir pasitraukė toliau. Senis beprotiškai ilgai derino kopėčias, čia užlipdamas, čia nulipdamas nuo jų, bet pagaliau radęs tinkamą padėtį įsuko aštuoniolika Kotrynų de Mediči į aštuoniolika lizdų, kabančių palubėje geometrine tvarka. Net neįjungtos jos atrodė labai įspūdingai.

– Uždegsite jūs? – privėręs langines, paklausė Džasperis Gvynas.

– Taip bus geriau, – atsakė senis, tarsi netinkamas jungiklio paspaudimas būtų galėjęs viską sugadinti.

Priėjęs prie elektros skydo ir įsmeigęs akis į savo lemputes paspaudė jungiklį.

Abu valandėlę tylėjo.

– Ar jums sakiau, kad noriu raudonų? – nedrąsiai paklausė Džasperis Gvynas.

– Tylėk.

Dėl nežinia kokių priežasčių Džasperis Gvynas neįstengė perprasti lempučių, kurios nušvito raudona akinama šviesa, paversdamos studiją viešnamiu, bet paskui ėmė lėtai blankti, kol įgavo gintarinį ir žydrą atspalvį – jo nebūtum galėjęs pavadinti kitaip, tiktai *vaikišku*.

Patenkintas senis kažką sumurmėjo.

– Neįtikima, – pasakė Džasperis Gvynas. Buvo nuoširdžiai susijaudinęs.

Prieš išeidamas įjungė Deivido Barberio sukonstruotą garso sistemą, ir į didžiulį kambarį ėmė plūsti garsų srautas, regis, ste-

buklingai lėtai nešdamasis šūsnį sausų lapų ir miglotus vaikiškų pučiamųjų instrumentų akordus. Viskas buvo paruošta.

– Aš nenoriu kištis į jūsų reikalus, bet ką jūs čia veikiate? – paklausė senis.

– Dirbu. Kopijuotoju.

Senis linktelėjo. Jis pastebėjo, kad kambaryje nėra rašomojo stalo, užtat stovi lova ir du krėslai. Bet jis žinojo, kad kiekvienas amatininkas turi savo ypatingą stilių.

– Kartą pažinojau žmogų, kuris dirbo kopijuotoju, – pasakė.

Bet jiedu į šią temą daugiau nesigilino.

Kartu pavalgė alinėje kitapus gatvės. Kai oriai ir šiltai atsisveikino, buvo be penkiolikos trys. Iki Rebekos atvykimo liko daugiau nei valanda, ir Džasperis Gvynas buvo pasiruošęs įgyvendinti tai, ką jau dienų dienas kuo smulkiausiai planavo įgyvendinti.

26.

Jis nužingsniavo metro link, įsėdo į traukinį, važiuojantį Beikerlu linija, išlipo Čaringo kryžkelėje ir per dvi valandas apsilankė keturiuose senų knygų knygynuose, veltui ieškodamas vadovo, kaip naudotis įvairių rūšių rašalu. Atsitiktinai nusipirko Rebekos Vest biografiją ir, paslėpęs kišenėje, pavogė aštuoniolikto amžiaus haiku antologiją. Prieš penkias įžengė į kažkokią kavinę, – užsinorėjo į tualetą. Prie staliuko gerdamas viskį pavartė haiku antologiją, šimtąjį kartą klausdamas savęs, kokią galvą reikia turėti, kad leistumeis ieškoti tokio grožio kaip šis. Kai susizgribo, kad jau šešios, išėjo ir patraukė į greta veikiantį nedidelį ekologiškų produktų prekybos centrą ir nusipirko vakarienei keturis dalykus. Paskui nužingsniavo iki artimiausios metro stotelės, truputį užtrukęs pakeliui esan-

čioje skalbykloje: jis jau seniai puoselėjo mintį parašyti vadovą apie šimtą geriausių vietų Londone, kur galima išsiskalbti drabužius, todėl pasinaudojo proga pasidomėti nauja skalbykla. Namo grįžo dvidešimt minučių po septintos. Išsimaudė po dušu, užsidėjo Bili Holidei plokštelę ir susitaisė vakarienę, pasišildęs ant lėtos ugnies lęšių tyrės, kurią paskui apibarstė tarkuotu parmezanu. Baigęs valgyti, stalo nenudengė ir, išsirinkęs tris knygas, kurioms nusprendė paskirti vakarą, nuvirto ant sofos. Tai buvo Bolanjo romanas, Karlo Barkso Ančiuko Donaldo rinktiniai komiksai ir Dekarto „Samprotavimas apie metodą“. Mažiausiai dvi iš trijų pakeitė pasaulį. Trečioji bent jau pagerbė jį. Penkiolika po devynių suskambo telefonas. Džasperis Gvynas paprastai neatsakydavo į skambučius, bet šiandien buvo ypatinga diena.

– Klausau!

– Alio, čia Rebeka.

– Labą vakarą, Rebeka.

Stojo ilga tylos akimirka.

– Atleiskite, jei trukdau. Aš tik norėjau pasakyti, kad šiandien buvau nuėjusi į studiją.

– Aš tuo nė neabejojau.

– Nuėjau, nes man kilo abejonių, ar nesupainiojau dienos.

– Ne, ne, tikrai šiandien.

– Tada gerai, galiu rami eiti miegoti.

– Žinoma.

It gūsis pralėkė dar viena akimirka.

– Nuėjau į studiją ir padariau viską, kaip sakėte.

– Šviesų neužgesinote, tiesa?

– Ne, viską palikau, kaip buvo.

– Puiku. Tada iki rytojaus.

– Taip.

– Labanakt, Rebeka.

– Labanakt. Ir atleiskit, jei sutrukdžiau.

Džasperis Gvynas vėl ėmėsi skaitymo. Ką tik buvo įpusėjęs fantastinį komiksą. Ančiukas Donaldas dirbo prekybos atstovu ir buvo išsiųstas į labiausiai laukinę Aliaskos dalį. Jis kopė į kalnus ir plaukė žemyn upėmis, nešdamasis prekės, kurią turėjo parduoti, pavyzdį. O smagiausia tai, kad prekė, kurią turėjo parduoti, buvo nendrių vargonai.

Paskui ėmėsi Dekarto.

27.

Bet kitą dieną, kai Rebeka atėjo į studiją, jis jau buvo ten.

Sėdėjo ant grindų, atsirėmęs į duris. Studijoje sroveno Deivido Barberio *loop*. Lėta upė.

Rebeka pasisveikino santūria šypsena. Džasperis Gvynas linktelėjo. Ji vilkėjo lengvu švarku, ta proga buvo apsiavusi odiniais šviesiai rudos spalvos suvarstomais bateliais. Su jais ji atrodė rimčiau. Pasirengusi darbui.

Kai Rebeka ėmė nusirenginėti, jis atsistojo ir nuėjo geriau uždaryti vienos langinės, nes žiūrėti į ją jam atrodė ne visai padoru. Drabužius ji pasidėjo ant vieno iš krėslų. Paskutinius nusitraukė juodus marškinėlius. Po jais nieko nevilkėjo. Tada nuėjo ir atsisėdo ant lovos. Jos oda buvo labai balta, su tatuiruote nugaros apačioje.

Džasperis Gvynas atsisėdo ant grindų, ten, kur sėdėjo anksčiau, ir ėmė į ją žiūrėti. Jį nustebino jos mažos krūtys ir paslaptingi apgamėliai, bet jis nusprendė prie smulkmenų nesustoti – jam buvo svarbu suprasti visumą, sudėti į viena šitą figūrą, kuri dėl priežas-

čių, kurias reikės išsiaiškinti, atrodė kažkokia nenuosekli. Jam toptelėjo, kad be drabužių ji daro atsitiktinės figūros įspūdį. Jis beveik staiga prarado laiko nuovoką, ir stebėti ją buvo paprasta. Kartais jis nuleisdavo akis, panašiai kaip žmogus, kuris išnyra į paviršių įkvėpti oro.

Rebeka ilgai sėdėjo ant lovos. Paskui Džasperis Gvynas matė, kaip ji atsistojo ir mažais žingsneliais ėmė lėtai vaikščioti po kambarį. Akis nuleidusi į grindis, ji ieškojo įsivaizduojamų taškų, ant kurių galėtų dėlioti kojas, kaip elgdavosi būdama maža. Ji judėjo tarsi su kiekvienu žingsniu stengdamasi rasti kelias savo esybės dalelytes, kurioms nebuvo skirta būti kartu. Jos kūnas atrodė įsitempęs nuo valios pastangų.

Vėl grįžo prie lovos. Atsigulė ant nugaros ir sprandu įsirausė į pagalvę. Gulėjo atsimerkusi.

Aštuntą apsirengė ir, norėdama atsikvėpti, jau su lietpalčiu, pasėdėjo ant kėdės. Paskui atsistojo ir išėjo, vietoj atsisveikinimo vos pastebimai mostelėjusi ranka.

Džasperis Gvynas kurį laiką sėdėjo nejudėdamas. Paskui atsistojo ir nuėjęs atsigulė ant lovos. Akis įsmeigė į lubas. Galvą padėjo į Rebekos pagalvėje paliktą duobutę.

– Na, kaip sekėsi? – paklausė moteris su neperšlampama skarele.

– Nežinau.

– O mergina šaunuolė.

– Nesu tikras, ar grįš.

– O tai kodėl?

– Viskas taip absurdiška.

– O kas dar?

– Nesu tikras, ar ir aš grįšiu.

Bet kitą dieną jis grįžo.

28.

Jam šovė mintis nešiotis užrašų knygelę. Išsirinko ne per mažą, kreminės spalvos lapais. Joje pieštuku kartais užsirašydavo žodžius, paskui lapelį išplėšdavo ir smeigtuku prismeigdavo prie grindų kaskart vis kitoje vietoje – taip žmonės stato spąstus pelėms.

Vienu tarpu, parašęs sakinį, paskui paslankiojęs po kambarį, jis išsirinko vietą ant grindų netoli tos, kur, atsirėmusi į sieną, tuo metu stovėjo Rebeka. Jis pasilenkė ir lapelį su sakiniu prismeigė prie medinių grindų. Tada pakėlė akis į Rebeką. Nuo tos akimirkos, kai tatai pradėjo, jis dar niekada nebuvo prie jos taip arti. Rebeka žiūrėjo jam tiesiai į akis. Žiūrėjo nuolankiai, be jokių ketinimų. Kurį laiką jie žiūrėjo vienas į kitą. Kvėpavo lėtai, nešami Deivido Barberio garsų upės. Paskui Džasperis Gvynas nuleido akis.

Prieš išeidama Rebeka perėjo skersai kambarį ir atsidūrė ten, kur, įsitaisęs kampe, sėdėjo Džasperis Gvynas. Ji atsisėdo šalia ištiesusi kojas, suglaudusi delnus ir įspraudusi tarp šlaunų. Ji neatsigręžė, nepažiūrėjo į jį, tik sėdėjo galvą atrėmusi į sieną. Tada Džasperis Gvynas pajuto jos kūno šilumą ir kvepalus. Jiedu sėdėjo tol, kol Rebeka atsistojo, apsirengė ir išėjo.

Likęs vienas, Džasperis Gvynas kažką pasižymėjo savo lapeliuose ir, kruopščiai išsirinkęs vietą, nuėjęs prismeigė juos prie grindų.

29.

Kitomis dienomis Rebeka įprato žingsniuoti aplink tuos lapelius, nusibrėždama maršrutus, kurie vesdavo ją nuo vieno prie kito, tarsi būtų ieškojusi kažkokios figūros apybrėžų. Ji niekada nesu-

stodavo jų paskaityti, tik klaidžiodavo aplink. Džasperis Gvynas pamažu pastebėjo, kaip keičiasi jos elgsena ir būdai save parodyti ir kokia netikėta gali būti jų išraiška. Gal septintą ar aštuntą dieną jis staiga pamatė vientisą, be jokių trūkių, jos grožį. Tai truko tik akimirką, tarsi ji būtų puikiausiai žinojusi, kur leidžiasi, bet neturėdama jokio ketinimo ten pasilikti. Todėl perkėlė kūno svorį ant kitos šlaunies, pakėlusi ranką pasitaisė plaukus ir vėl tapo netobula.

Tą pačią dieną vienu metu ji griuvo ant lovos ir ėmė tyliai kažką murmėti. Džasperis Gvynas negirdėjo jos žodžių, bet ir nenorėjo jų klausyti. Tačiau ji nesiliovė keletą minučių, kartais nusišypsodama ar nutildama, paskui pradėdavo iš naujo. Atrodė tarsi kažkam kažką pasakotų. Ji kalbėjo delnu glostydama ištiestas kojas. Kai nutildavo – nebeglostydavo. Pats to nesuvokdamas, Džasperis Gvynas pagaliau priėjo prie lovos, kaip elgiasi žmogus, kuris liaujasi persekiojęs kokį nors gyvūnėlį ir galop sustoja už kelių žingsnių nuo jo urvo. Ji nereagavo, tik nuleido toną ir kalbėjo toliau, tačiau vos krutindama lūpas, pašnibždomis, trumpam nutildama, paskui vėl pradėdama iš naujo.

Kitą dieną, Džasperiui Gvynui žiūrint į ją, jos akys prisipildė ašarų, bet tik akimirką – taip būna ką nors pagalvojus ar prisiminus.

Jei Džasperiui Gvynui būtų reikėję pasakyti, kada jis ėmė galvoti apie tai, kad rado sprendimą, tikriausiai būtų paminėjęs tą dieną, kai vienu metu ji apsivilko palaidinę, ir jis jau niekaip negalėjo grįžti atgal, tik eiti toliau, nei buvo nusprendęs. Tą palaidinę, atsagstytą iš priekio, ji truputį palaikė ant pečių, žaisdama su rankogaliais. Tada joje įvyko kažkokia permaina, – ją galėtume apibūdinti kaip *lateralinę*, – ir Džasperis Gvynas pirmą kartą pajuto, kad Rebeka leidžia jam pažvelgti į savo portretą.

Tą naktį jis išėjo pasivaikščioti po gatves ir valandų valandas

vaikščiojo nejausdamas nuovargio. Jis pastebėjo, kad yra skalbyklų, kurios niekada neuždaromos, ir šią smulkmeną įsidėmėjo su savotišku pasitenkinimu.

30.

Dabar Rebeka jam neatrodė nei stora ar graži, ir visa, ką jis manė apie ją ir įžvelgė joje prieš įžengdamas į šią studiją, dabar visiškai išgaravo arba išvis to nebuvo. Taip pat jam atrodė, kad laikas studijoje ne bėga, o veikiau rutuliojasi kaip vienintelė ir visada ta pati akimirka. Retkarčiais atpažindavo Deivido Barberio *loop* pasažus, ir jų, visada tokių pat, periodiškas pasikartojimas leido kiekvienai formai atsiskleisti ir įgyti poetinį pastovumą, prieš kurį bet koks pasaulio įvykis už studijos sienų prarasdavo visą žavesį. Tai, kad viskas įgavo pavidalą vienintelėje sustingusioje vaikiškų tonų šviesoje, teikė begalinį malonumą. Studijos kvapai, dulkės, kurios gulė ant daiktų, nešvara, kuriai niekas nesipriešino, kūrė letargo miegu miegančio, lėtai kvėpuojančio ir beveik nematomo gyvūno įspūdį. Poniai su neperšlampama skarele, kuri norėjo žinoti, Džasperis Gvynas teįstengė paaiškinti, kad visa tai yra savaip hipnotiška, tarsi kvaišalų paveikta. Aš taip neperdėčiau, atsakė senoji ponia. Ir priminė, kad iš esmės tai juk jo, kopijuotojo, darbas. Verčiau pamąstykite, ką galite padaryti gero, pridūrė ji, jeigu ne, tai aš grįšiu tiesut tiesutėliai pas savo moksleivius.

– Kiek dienų liko? – paklausė Džasperis Gvynas.

– Man regis, dvidešimt.

– Ar jau ką nors parašėte?

– Tik pastabų. Nieko, ką vertėtų skaityti.

– Jei aš būčiau jūsų vietoj, tokia rami nesijausčiau.

– Aš nesu ramus. Tik pasakiau, kad turiu laiko. Praėjus kelioms dienoms, maniau, mane ištiks panika.

– Jūs, jaunimas, visada viską atidėliojate.

31.

Jis dažnai ateidavo pavėlavęs ir jau rasdavo Rebeką studijoje. Kartais pavėluodavo dešimt minučių, kartais valandą. Taip elgėsi sąmoningai. Jam patikdavo rasti ją skendinčią Deivido Barberio garsų upėje ir toje šviesoje, kai jis dar būdavo neatsikratęs išorinio pasaulio šiurkštumo ir ritmo. Tada įžengdavo vidun keldamas kuo mažiau triukšmo. Ant slenksčio sustodavo ir tarsi didžiuliame voljere imdavo jos ieškoti žvilgsniu: toji akimirka, kai ją pamatydavo, būdavo pati ryškiausia ir jos vaizdas išlikdavo jo atmintyje. Ilgainiui ji apsiprato ir, kai atsidarydavo durys, nė nekrustelėdavo – būdavo nugrimzdusi į save. Jau keletą dienų jiedu buvo atsisakę – tiek susitikdami, tiek išsiskirdami – beprasmiškos sveikinimosi liturgijos.

Vieną dieną įėjęs jis rado Rebeką miegančią. Išsitiesusią lovoje, truputį pasisukusią ant šono. Ji kvėpavo lėtai. Džasperis Gvynas tyliai prisistūmė krėslą prie lovos kojūgalio. Atsisėdo ir ilgai ją stebėjo. Taip dar niekada nesielgė; iš arti akylai apžiūrinėjo kiekvieną smulkmeną, kūno raukšles, blyškius odos atspalvius, mažiausius dalykus. Jam nebuvo svarbu jų užfiksuoti savo atmintyje, jie nebūtų pravertę jos portretui, bet, žiūrėdamas į ją, jis pajuto slaptą artumą, kuris jam padėdavo ir nunešdavo toli. Jis nekreipė dėmesio į bėgantį laiką, neskubino minčių, kurias jautė ateinant ir kurios buvo retos ir netvarkingos kaip pasienio žmonės. Vienu metu Rebeka atsimerkė ir pamatė jį. Nevalingai suglaudė kojas. Bet paskui

lėtai jas praskėtė, nutaisė ankstesnę pozą, minutėlę įdėmiai žiūrėjo į jį ir galop užsimerkė.

Tą dieną Džasperis Gvynas nesikėlė iš krėslo ir taip priartėjo prie Rebekos, kad atrodė natūralu sustoti ten, kur buvo ji, – iš pradžių pajusti kupiną vaizdų stingulį, paskui be jokio pasipriešinimo palengva nugrimzti į krėslą. Paskutinis dalykas, kurį jis išgirdo, buvo moters su neperšlampama skarele balsas. Bjaurus darbo metodas, pasakė.

Bet Rebekai tai atrodė normalu – kai ji vėl atmerkė akis, išvydo tai, ką ir turėjo išvysti, – miegantį rašytoją. Koks keistas švelnumas. Ji tyliai išlipo iš lovos. Buvo po aštuonių. Prieš apsirengdama priėjo prie Džasperio Gvyno ir kurį laiką žiūrėjo į jį. Šitas vyras, pagalvojo. Apėjo aplink jį, ir kadangi jo alkūnė ilsėjosi ant ranktūrio, o ranka karojo ore, ji priėjo labai arti, šlaunimi beveik prisilietė prie tos rankos ir valandėlę stovėjo nejudėdama. Šito vyro pirštai ir mano lytis, pagalvojo. Paskui tyliai apsirengė. Išeidama paliko jį dar miegantį.

Kaip ir kiekvieną vakarą, pirmuosius žingsnius gatve ji žengė neryžtingai, tarsi ką tik gimęs gyvūnas.

32.

Grįžusi namo, ji rado vaikiną.

– Labas, Rebeka, – pasisveikino jis.

– Sakiau tau mane įspėti, kada grįši.

Bet pabučiavo jį nė nenusivilkusi palto.

Paskui, naktį, Rebeka jam pasakė turinti naują darbą. Pozuoju dailininkui, paaiškino.

– Tu?

– Taip, aš.

Jis nusijuokė.

– Nuoga, – tarė ji.

– Na jau.

– Kaip darbas – neblogas. Kasdien keturios valandos per dieną.

– Kokia nuobodybė. Kas tave privertė taip elgtis?

– Pinigai. Jis man moka penkis tūkstančius svarų. Kažkaip turime susimokėti už šį namą. Gal juo pasirūpinsi tu?

Vaikinas dirbo fotografu, bet neatrodė, kad daug žmonių buvo linkę juo pasitikėti. Todėl viskuo pasirūpindavo Rebeka – nuoma, sąskaitomis, kad būtų maisto šaldytuve. Kartais jis dingdavo, paskui vėl grįždavo. Jo daiktai buvo čia. Tokią padėtį Rebeka mėgo apibendrinti labai paprastais žodžiais. Aš įsimylėjusi šūdo gabalą, sakydavo ji.

Prieš porą mėnesių jis pasakė jai, kad jo draugas nori daryti nuotraukas. Sutarė susitikti vieną vakarą jos namuose. Jie daug išgėrė ir Rebeka galop atsidūrė nuoga lovoje su tuo draugu fotografu. Jai buvo vis tiek. Kažkuriuo metu jos šūdžius vaikinas nusirengė ir atsigulė šalia jos. Jiedu ėmė mylėtis. Draugas tuo tarpu fotografavo. Paskui keletą dienų Rebeka nenorėjo savo šūdžiaus vaikino matyti. Bet net ir tada nenustojo jo mylėti.

Kita vertus, ji žinojo, kad jos kūnas visada bus linkęs į absurdišką meilę. Vyrams atrodo, kad tokio kūno jie netrokšta. Bet patirtis Rebeką išmokė, kad, atvirkščiai, daugelis jo trokšta, ir dažnai – dėl kažkokios žaizdos, kurios jie nenori pripažinti. Kartais jie bijo moters kūno patys to nesuvokdami. Kitais kartais jiems reikia jį niekinti, kad susijaudintų, ir tada, paėmę tą kūną, jie pasijunta gerai. Jie beveik visada savotiškai laukdavo to ciklinio iškrypėliško akto, tarsi pasirinkę nenormalų grožį būtų priversti atsisakyti paprastesnių ir tiesesnių geismo patenkinimo būdų. Tad, sulaukusi dvi-

dešimt septynerių, Rebeka jau turėjo daugybę blogų prisiminimų, tarp kurių vargais negalais būtum įstengęs surasti paprasto tyros akimirkos švelnumo. Bet jai buvo nesvarbu. Šiuo požiūriu ji nieko negalėjo pakeisti.

Todėl ir toliau gyveno su savo šūdžiumi vaikinu. Ir nenustebo, kai Džasperis Gvynas jai pateikė tą pasiūlymą. Būtent tokių dalykų ji buvo išmokusi laukti iš gyvenimo.

33.

Rytą paliko savo šūdžių vaikiną miegantį lovoje ir išėjo net nenusipraususi po dušu. Ant pečių ji nešėsi visą sekso naktį, ir tai jai patiko. Brangusis Džasperi Gvynai, šiandien tu gausi mane tokią – žiūrėsim, kokį įspūdį tau padarysiu.

Keturias valandas iš ryto ji dar dirbdavo pas Tomą. Šitą žmogų ji gerbė. Nuo tada, kai prieš trejus metus patyrė avariją ir buvo priverstas atsisėsti į invalido vežimėlį, jis sukūrė aplink save didžiulį biurą, savotišką valstybę, kurioje viešpatavo kaip Dievas. Jis surinko daugybę įvairiausių žmonių, arba labai senų, arba – visiškai bepročių. Pats visą laiką buvo prilipęs prie telefono. Mokėjo jis mažai ir retai, bet tai buvo smulkmena. Jis turėjo tiek energijos ir skleidė aplink tiek gyvybės, kad žmonės galiausiai imdavo jį dievinti. Buvo vienas iš tų, kurie, tau netikėtai pakračius kojas, tai priima kaip asmeninį įžeidimą.

Apie tuos portretus su ja niekada nesikalbėjo. Tik kartą, kai Rebeka jau kuris laikas popietėmis išeidavo pas Džasperį Gvyną, važiuodamas pro ją savo vežimėliu jis staiga sustojo prie jos stalo ir pasakė:

– Jeigu tavęs ko nors paklausiu, siųsk mane po velnių.

– Gerai.

– Kaip laikosi mūsų bičiulis Džasperis?

– Eikit po velnių.

– Puiku.

Tad pirmą valandą ji pasiimdavo daiktus ir eidavo atsisveikinti su Tomu. Abu žinojo, kur ji eina, bet apsimesdavo, kad tai nieko ypatinga. Kartais jis tik žvilgtelėdavo, kaip ji apsirengusi. Kas žino, gal manė iš to padarysiąs kokią nors išvadą.

Į Džasperio Gvyno studiją ji važiuodavo metro, bet visada išlipdavo stotele anksčiau – prieš įžengdama vidun norėdavo truputį pasivaikščioti. Eidama gatve, delne vartaliodavo raktą. Tai buvo jos būdas pradėti darbą. Ji mąstydavo ir dar apie vieną dalyką – kokia tvarka nusirengs. Keista, bet būdama šalia to žmogaus kiekvieną dieną ji pagaliau išmoko savotiško judesių tikslumo, kuris iki tol jai atrodė nereikalingas. Ji ėmė tikėti, kad ne viskas turi vienodą reikšmę ir kad kas nors kažkur protokoluoja kiekvieną mūsų poelgį, ir vieną dieną, žiūrėk, ims ir pateiks sąskaitą.

Ji pasukdavo spynoje raktą ir įeidavo.

Iš karto nesuvokdavo, ar jis jau atėjęs. Buvo įsikalusi į galvą, kad tai nesvarbu. Ir vis dėlto pasijusdavo saugi tik tada, kai jį pamatydavo, o rami tada, kai jis žiūrėdavo į ją. Anksčiau to nebūtų įsivaizdavusi, bet, regis, absurdiškiausias dalykas, – kad tas žmogus į ją žiūrėtų, – tapo tuo, ko jai labiausiai reikėjo, nes be to ji neįstengdavo vėl atrasti savęs. Ji su nuostaba suprato, kad suvokia esanti nuoga tik tada, kai būna viena arba kai jis į ją nežiūri. Ir, atvirkščiai, jai atrodė įprasta, kad jis stebi ją, – tada jausdavosi apsirengusi ir tobula, koks būna tobulai atliktas darbas. Ilgainiui pati nustebo trokštanti, kad jis prieitų prie jos, ir dažnai ją apimdavo neviltis matant, kad jis stovi atsirėmęs į sieną ir netrokšta pasiimti to, ką ji padovanotų jam nė kiek nesivaržydama. Galėtų

prieiti prie jo pati, bet tai nebuvo paprasta, mat ji turėtų elgtis taip, kad nesukeltų įtarimo, jog nori jį sugundyti, ir tada tapdavo šiurkšti, o jos judesiai netikslūs. Tuo tarpu jis visada išlaikydavo neskausmingą atstumą.

Tą dieną, kai ji atėjo su savo sekso naktimi ant pečių, Džasperis Gvynas nepasirodė. Rebeka turėjo laiko suskaičiuoti – nuo pradžios buvo praėję aštuoniolika dienų. Jai toptelėjo, kad palubėje kabančių lempučių irgi aštuoniolika. Džasperis Gvynas, tikras pamišėlis, tai aplinkybei tikriausiai teikia kokią nors reikšmę – gal todėl ir neatėjo. Lygiai aštuntą ji apsirengė, paskui labai lėtai grįžo namo – tarsi būtų laukusi, kol susigrąžins, ką praradusi.

34.

Džasperis Gvynas nepasirodė ir kitą dieną. Rebeka jautė, kaip beviltiškai lėtai slenka valandos. Buvo tikra, kad jis pasirodys, bet taip neįvyko, ir kai lygiai aštuntą apsirengė, buvo labai įniršusi. Vakare, žingsniuodama gatvėmis, pagalvojo, kad ji kvailė, kad tai tik darbas, kuris svarbus tik jai, bet vis dėlto pabandė prisiminti, ar paskutinį kartą, kai jiedu buvo susitikę, jis nesielgė keistai. Bet tik prisiminė jį palinkusį prie savo lapelių, ir viskas.

Kitą dieną jis atėjo sąmoningai pavėlavęs: tik kelias minutes, bet ji žinojo, kad Džasperiui Gvynui tai baisiai daug. Kai ji įėjo, studiją rado tuščią. Rebeka nusirengė, bet paskui jai nepavyko būti tokiai ciniškai ar paprastai, kad apie nieką negalvotų, ir ji leido laiką stebėdama vis didėjantį savo nerimą. Jai nesisekė padaryti to, ką turėjo padaryti, – būti savimi, nors puikiai prisiminė, kaip tai buvo lengva pirmąją dieną, kai jis nepasirodė studijoje. Tikriausiai kai kas įvyko – kažkoks maldininkavimas.

Ir dabar ji neįstengė grįžti į jokią vietą, kita vertus, joks kelias be jo atrodė neįmanomas.

Tu beprotė, pagalvojo ji.

Gal jis susirgo. Gal dirba namie. Gal jau baigė. Gal *numirė*.

Bet ji žinojo, kad tai netiesa, nes Džasperis Gvynas būdavo punktualus net tada, kai klysdavo.

Ji išsitiesė lovoje, pirmą kartą jai pasirodė, kad bijo būti studijoje viena. Stengėsi prisiminti, ar užrakino duris. Paklausė savęs, ar tikrai prisimena, kad jau praėjo trys dienos, kai matė jį paskutinį kartą. Mintyse perbėgo tuos tris bergždžius vakarus. Dabar jie pasirodė jai dar bjauresni. Turiu atsipalaiduoti, pagalvojo. Jis ateis, tarė sau. Užsimerkė ir ėmė save glamonėti, iš pradžių pamažu, kūną, paskui tarpkojį. Apie nieką per daug negalvojo ir pasijuto geriau. Truputį pasisuko ant šono, nes jai taip patikdavo gulėti. Vėl atsimerkė. Priešais akis buvo lauko durys. Jos atsidarys, o aš nesiliausiu, pamanė. Jo nėra, bet esu aš ir darau tai, ką man dabar patinka daryti, brangusis misteri Gvynai. Man patinka glamonėtis. Tu tik įeik pro šitas duris, paskui žiūrėsim, ką norėsi parašyti. O aš tai darysiu ir toliau, iki galo, man nusispjaut, ar tu žiūri, ar ne.

Aštuntą atsikėlė, apsirengė ir grįžo namo. Prisiminė, kad dar yra likę dešimt dienų, gal truputį daugiau. Neįstengė suprasti, ar tai daug, ar mažai. Tiesiog akimirka amžinybėj.

35.

Kai kitą dieną ji įžengė į kambarį, Džasperis Gvynas sėdėjo kampe ant kėdės. Buvo panašus į muziejaus salės prižiūrėtoją, saugantį šiuolaikinio meno kūrinį.

Rebeka nevalingai įsitempė ir klausiamai pažvelgė į Džasperį

Gvyną. Jis žiūrėjo į ją įsmeigęs akis. Ir tada, pirmą kartą nuo to laiko, kai viskas prasidėjo, ji prabilo.

– Jūsų nebuvo tris dienas, – pasakė.

Paskui ji pamatė kitą vyrą. Jis stovėjo kampe, atsirėmęs į sieną.

Du vyrai, nes buvo dar vienas, sėdintis ant laiptų, vedančių į vonios kambarį, pirmo laiptelio.

Rebeka pakeltu tonu pasakė, kad jiedu taip nesitarė, bet nepaaiškino, ką turi galvoje. Tik pridūrė esanti laisva viską baigti kada tik panorėsianti, ir jeigu jam atrodo, kad už penkis tūkstančius svarų jis gali daryti viską, kas jam ateina į galvą, tai labai klysta. Paskui ji nutilo ir liko stovėti nejudėdama, mat neatrodė, kad Džasperis Gvynas ketintų jai atsakyti.

– Koks mėšlas, – burbtelėjo ji, bet veikiau pačiai sau.

Nuėjusi atsisėdo ant lovos ir ilgokai sėdėjo apsirengusi.

Studijoje liejosi Deivido Barberio muzika.

Ji nusprendė nebijoti.

Šiaip ar taip, tai jie turėtų jos bijoti.

Staigiais judesiais nusirengė, atsistojo ir ėmė vaikščioti po kambarį. Nuo Džasperio Gvyno buvo toli, bet ji praeidavo pro kitus vyrus, nežiūrėdama į juos, iš kur, po velnių, jis juos ištraukė, pagalvojo. Ir ėmė mindžioti Džasperio Gvyno lapelius – iš pradžių per juos tik vaikščiojo, paskui ėmė trypti kojų padais, jausdama, kaip smeigtukai braižo odą. Bet ji nekreipė dėmesio. Vienus lapelius išsirinkdavo ir sunaikindavo, kitus palikdavo. Įsivaizdavo esanti panaši į tarną, kuris vakarais vaikščiodamas po rūmus gesina žvakes, bet dėl kokių nors namų taisyklių kai kurias palieka degti. Ši mintis jai patiko, ir ji ėmė juos mindžioti jau neniršdama, o nusižeminusi, kaip turėtų elgtis tarnas. Sulėtino žingsnius, jos žvilgsnis tapo švelnesnis. Ji ir toliau gesino tuos lapelius, bet dabar kitaip – atidžiai ir ramiai. Kai jai pasirodė, kad baigė savo darbą, kurį neži-

nia kodėl buvo pradėjusi, nuėjusi išsitiesė ant lovos, užsimerkė ir galva įsirausė į pagalvę. Dabar ji nebejautė pykčio, net nustebo pajutusi plūstančią į save ramybę, kurios laukė daugelį dienų. Aplink ją niekas nejudėjo, bet vienu metu pasigirdo kažkieno žingsniai, paskui sausas kėdės, gal net kelių kėdžių, pernešamų prie lovos, bilstelėjimas. Rebeka neatsimerkė, jai nerūpėjo žinoti. Ji nugrimzdo į bežadę tamsą, kuri buvo ji. Ji tai galėjo padaryti lengvai, be baimės, nes – tai suvokė iš karto – kažkas žiūrėjo į ją. Dėl neaiškios priežasties, kurios neįstengė suprasti, pagaliau ji buvo viena, tobulai viena, tokia viena, kokie mes niekada nebūname, arba būname retai, pamanė ji, mylimojo glėbyje. Ji atsidūrė toli, praradusi bet kokią laiko nuovoką, gal grimzdama į miegą, kartais pagalvodama apie tuodu vyrus, jeigu jie paliestų ją, – ir apie trečią vyrą, vienintelį, dėl kurio ji iš tikrųjų yra čia.

Ji atsimerkė išsigandusi, kad jau vėlu. Kambaryje nieko nebuvo. Šalia lovos – kėdė, vienintelė. Išeidama ją palietė. Lėtai, plaštakos viršumi.

36.

Kai kitą dieną, lygiai ketvirtą valandą, įėjo į studiją, pirmiausia pamatė Džasperio Gvyno lapelius – jie vėl buvo savo vietoje, be jokios raukšlelės, prismeigti smeigtukais ir panašiai. Dabar jų buvo šimtai. Neatrodė, kad kas nors juos būtų mindęs. Rebeka pakėlė akis – Džasperis Gvynas sėdėjo ant grindų, kampe, regis, virtusiame jo urvu, atsirėmęs nugara į sieną. Viskas buvo savo vietoje – šviesa, muzika, lova. Kėdės stovėjo tvarkingai išrikiuotos vienoje kambario pusėje, išskyrus vieną, ant kurios sėdėjo jis: ji buvo pastatyta kampe, o užrašų knygelė padėta ant grindų. Koks

išganingas jausmas, pagalvojo ji, – tokio niekada anksčiau nebuvo patyrusi.

Ji nusirengė, paėmė kėdę, perkėlė ją į tą vietą, kuri jai patiko, ne per arti ir ne per toli nuo Džasperio Gvyno, ir atsisėdo. Taip jiedu sėdėjo ilgai. Džasperis Gvynas retkarčiais žvilgtelėdavo į ją, bet dažniau būdavo įsmeigęs akis į kokį nors daiktą kambaryje, arba kartais mostelėdavo ranka, tarsi vydamasis kažkokią muziką. Regėjosi, jam trūksta užrašų knygelės su plėšomais lapais, porą kartų paieškojo žvilgsniu, bet nuo kėdės nesikėlė ir nepaėmė jos; jam patiko sėdėti atsirėmus į sieną. Tol, kol staiga neprabilo Rebeka.

– Šiąnakt aš sugalvojau vieną dalyką, – tarė ji.

Netikėtai užkluptas, Džasperis Gvynas atsigręžė ir pažvelgė į ją.

– Taip, žinau, aš neturėčiau kalbėti, tuojau baigiu.

Jos balsas buvo ramus, nesuirzęs.

– Bet aš nusprendžiau padaryti vieną kvailą dalyką. Gerai nežinau, ar tai darau dėl savęs, ar dėl jūsų, tik noriu pasakyti, kad man tai atrodo teisinga, kaip teisinga yra šviesa, muzika, kaip teisinga viskas, išskyrus vieną dalyką. Todėl aš nutariau jį padaryti.

Ji atsistojo, priėjo prie Džasperio Gvyno ir atsiklaupė priešais jį.

– Žinau, tai kvaila, atleiskit man. Bet leiskite man tai padaryti.

Ir tarsi jis būtų vaikas, ji pasilenkė prie jo ir lėtai nuvilko jam švarką. Džasperis Gvynas nesipriešino. Žiūrėdamas, kaip Rebeka tvarkingai sulanksto švarką ir atsargiai padeda ant grindų, jis net atrodė nusiraminęs.

Tada, pasilikdama pabaigai rankogalių sagas, atsagstė marškinius. Juos nuvilkusi, taip pat tvarkingai sulankstė ir padėjo ant švarko. Atrodė patenkinta ir kurį laiką nė nekrustelėjo.

Paskui truputį atsitraukė ir pasilenkusi išvarstė Džasperio Gvyno batus. Tada nutraukė juos. Džasperis Gvynas parietė po savimi

kojas, nes visi vyrai gėdijasi savo puskojinių. Bet ji nusišypsojo ir taip pat jas numovė. Paskui viską tvarkingai sudėjo, kaip būtų padaręs ir jis, atidžiai žiūrėdama, kad visi daiktai gulėtų lygia linija.

Ji pažvelgė į Džasperį Gvyną ir pasakė, kad dabar daug geriau.

– Viskas tiksliau, – pridūrė ji.

Atsistojo ir vėl atsisėdo ant kėdės. Visa tai atrodė kvaila, bet jos širdis daužėsi tarsi po ilgo bėgimo – mat naktį, kai jai šovė tokia mintis, ji viską taip ir įsivaizdavo.

Džasperis Gvynas vėl ėmė dairytis aplink, retkarčiais mostelėdamas ore rankomis. Jam atrodė, kad niekas nepasikeitė. Kaip staiga jis tapo gyvūnu, vis dėlto pagalvojo Rebeka. Ji žiūrėjo į plokščią krūtinę, liesas rankas ir grįžo atgal, į tuos laikus, kai Džasperis Gvynas buvo jai tik tolimas rašytojas, nuotrauka ar interviu – kai ji, viską užmiršusi, kiauromis naktimis skaitydavo jo knygas. Prisiminė, kaip pirmą kartą Tomas pasiuntė ją į skalbyklą su mobiliuoju. Tai jai pasirodė kvaila, ir tada Tomas stabtelėjo ir truputį papasakojo apie Džasperį Gvyną kaip žmogų. Pasakė, kad paskutinėje jo knygoje yra dedikacija. Gal Rebeka net prisimenanti ją: *P., sudie*. Paaiškino, kad P. – tai Paulius, berniukas. Jam ketveri, ir Džasperis Gvynas yra jo tėvas. Bet jiedu niekada vienas kito nematė, nes Džasperis Gvynas paprasčiausiai nusprendė niekada daugiau nebūti tėvu, nors priežasties nepasakė. Savo sūnumi jis rūpinosi švelniai ir ryžtingai. Tomas papasakojo dar daugiau. Po pasaulį klaidžiojo mažiausiai dvi Džasperio Gvyno knygos, bet ne jo pavarde ir, žinoma, dabar jis nepasakysiąs kokios. Paskui Tomas nusitaikė mėlynu šratinuku sau į galvą ir išleido iš lūpų garsą, panašų į atodūsį.

– Čia atminties trintukas, – paaiškino. – Tu nieko nežinai.

Ji paėmė mobilųjį ir nuvažiavo į skalbyklą. Gerai prisiminė tą vyrą, sėdintį tarp skalbėjų, elegantišką, tarsi pamirštomis ant kelių

rankomis. Jis jai pasirodė savotiška dievybė, nes dar buvo maža ir matė jį pirmą kartą. Vienu metu jis bandė kažką pasakyti apie Tomą ir šaldytuvą, bet jai buvo labai sunku susikaupti, nes kalbėjo nežiūrėdamas į akis ir balsu, kurį, jai atrodė, jau seniai pažinojo.

Dabar tas vyras buvo čia, liesa krūtine, laibomis rankomis, nuogomis viena ant kitos sukryžiuotomis kojomis – elegantiška karališkojo gyvūno liekana. Rebeka pagalvojo, kokį kelią tenka nueiti ir kokie paslaptingi tie patirties maršrutai, jeigu jie gali tave atvesti čia ir pasodinti ant kėdės, ir tu leidi į save žiūrėti žmogui, kuris atsitempė iš toli savo pamišimą ir susikūrė iš jo prieglobstį tau ir sau. Jai toptelėjo, kad kaskart, kai perskaitydavo to žmogaus parašytą puslapį, ji tarsi gaudavo kvietimą į šį prieglobstį, ir kad iš esmės nuo tada nieko neįvyko, gal tik vienas prie kito prisiderino – kaip visada pavėluotai – jų kūnai.

Nuo tos dienos Džasperis Gvynas pradėdavo darbą mūvėdamas tik senomis mechaniko kelnėmis. Su jomis jis panėšėjo į pamišusį dailininką, bet tai netrukdė.

37.

Bėgo dienos, ir vieną popietę viena lemputė užgeso. Kamden Tauno senukas buvo gerai pasidarbavęs. Ji užgeso nedvejodama ir tyliai, kaip prisiminimas.

Rebeka atsigręžė pažiūrėti – ji sėdėjo ant lovos ir pajuto tarsi nepastebimą erdvės virpesį. Ją nusmelkė nerimas – išvengti jo buvo neįmanoma. Džasperis Gvynas jai buvo paaiškinęs, kaip viskas baigsis, ir dabar ji jau žinojo, kaip tai atsitiks, bet nežinojo, kaip greitai ar kaip lėtai. Jau kuris laikas ji nebeskaičiavo dienų ir niekada nenorėjo klausti, kaip bus paskui. Ji bijojo klausti.

Džasperis Gvynas atsistojo, nužingsniavo prie užgesusios lemputės ir ėmė ją stebėti su susidomėjimu, kokį būtų galima pavadinti moksliniu. Jis neatrodė sunerimęs, tik, regis, mąstė, kodėl būtent ši. Rebeka nusišypsojo. Pamanė – jei nebijo jis, nebijos ir ji. Atsisėdo ant lovos ir nuo jos žiūrėjo į vaikščiojantį po studiją Džasperį Gvyną – palenkusį galvą, pirmą kartą susidomėjusį tais lapeliais, kurių buvo prismaigstęs ant grindų, bet iki šiol į juos nė karto nežvilgtelėjęs. Pirma pakėlė vieną, paskui kitą. Ištraukdavo smeigtuką, paimdavo lapelį, įsidėdavo į kišenę, o smeigtuką padėdavo ant palangės, visada tos pačios. Visa tai pasiglemžė visą jo dėmesį, ir Rebekai toptelėjo, kad ji galėtų išeiti, o jis nepastebėtų. Kai užgeso antroji lemputė, abu atsisuko ir minutėlę žiūrėjo į ją. Buvo panašūs į žmones, vasaros naktį laukiančius krintančių žvaigždžių. Vienu metu Džasperis Gvynas, regis, kažką prisiminė ir nuėjęs pritildė Deivido Barberio muziką. Uždėjęs ranką ant rankenėlės, stovėjo įsmeigęs akis į lemputes, ieškodamas milimetrinės simetrijos.

Tą dieną grįžusi namo, Rebeka pasakė savo šūdžiui vaikinui, kad būtų gerai, jei jis išeitų, – tik kelioms dienoms, pasakė, – ji norėtų truputį pabūti viena. O kur aš eisiu? – paklausė vaikinas. Kur nors, atsakė ji.

Rytojaus dieną ji nenuėjo ir į darbą pas Tomą.

Rebekai šovė mintis, kad kažkas baigiasi, ir ji norėjo tai padaryti gerai, ir daryti tik tai, ir daugiau nieko.

Panašiai mąstė ir Džasperis Gvynas – kai kitą dieną Rebeka atėjo į studiją, kampe ant grindų išvydo vakarienės likučius ir suprato, kad naktį Džasperis Gvynas nebuvo parėjęs namo – ir neis tol, kol visa tai baigsis. Koks šitas žmogus kruopštus, pamanė ji.

38.

Kartais, tarsi norėdama patirti išnykimo jausmą, studijoje ji žingsniuodavo per tamsos dėmes. Tada Džasperis Gvynas žiūrėdavo į ją, kažko laukdamas iš tamsos. Paskui grįždavo prie savo minčių. Atrodydavo laimingas ir ramus tarp savo vakarienės likučių, nenusiskutęs barzdos, susivėlusiais plaukais, po naktų, praleistų ant grindų. Rebeka žiūrėdavo į jį ir galvodavo, kad jis nepataisomai žavus. Kas žino, gal jis rado, ko ieškojo? Jo veide nebūdavo galima įžvelgti jokio pasitenkinimo ar liūdesio šešėlio. Tik karštligiško, bet nuoširdaus susikaupimo pėdsaką. Matydavai, kaip jis paima nuo grindų dar vieną lapelį, susuka į gumuliuką ir įsideda į kišenę. Arba žiūri į gęstančias lemputes.

Bet vienu metu jis priėjo, atsisėdo šalia jos ant lovos ir, tarsi tai būtų paprasčiausias dalykas pasaulyje, ėmė kalbėti.

– Žinai, Rebeka, man regis, aš supratau vieną dalyką.

Ji klausėsi įsitempusi.

– Maniau, kad nesikalbėti – absoliučiai būtina, plepalai man kelia siaubą, ir aš nė nemaniau su jumis kalbėtis. Be to, baiminausi, kad viskas gali baigtis psichoanalize ar išpažintimi. Ar jums neatrodo, kad tokia perspektyva būtų siaubinga?

Rebeka nusišypsojo.

– Bet, kaip matote, aš klydau, – pridūrė Džasperis Gvynas.

Jis kurį laiką tylėjo.

– Teisybė tokia – jei iš tikrųjų noriu dirbti šį darbą, turiu sutikti kalbėtis, nors kartą, daugiausia du, tinkamu momentu, bet turiu sugebėti tai daryti.

Jis pažvelgė į Rebeką.

– Bent truputį pasikalbėti.

Ji linktelėjo. Buvo nuogut nuoga, sėdėjo prie vyro su mechaniko kelnėmis, ir tai jai atrodė visiškai natūralu. Ir ji klausė savęs tik vieno dalyko – kuo galėtų būti naudinga tam žmogui.

– Pavyzdžiui, kol dar ne per vėlu, norėčiau paklausti jus vieno dalyko, – tarė Džasperis Gvynas.

– Klauskit.

Džasperis Gvynas paklausė. Ji pagalvojo, paskui atsakė. Klausimas buvo apie juoką ir ašaras.

Jie pamažu įsileido į kalbas.

Paskui jis paklausė kažko apie vaikus. Apie sūnus, patikslino.

Ir kažko apie gamtovaizdžius.

Jie kalbėjosi tyliai, neskubėdami.

Pagaliau jis linktelėjo ir atsistojo.

– Ačiū, – padėkojo.

Paskui pridūrė, kad nebuvo labai sunku. Regis, pasakė tik sau, bet atsisuko ir į Rebeką, tarsi laukdamas atsakymo.

– Ne, sunku nebuvo, – tada atsakė ji. Pasakė, kad iš esmės čia nieko nebuvo sunkaus.

Džasperis Gvynas nuėjo pareguliuoti muzikos stiprumo, ir Deivido Barberio *loop*, regis, dingo tarp sienų, silpnoje šešių likusių lempučių šviesoje palikdamas vos girdimą pėdsaką.

39.

Trisdešimtą keistojo eksperimento dieną užgęstant paskutinės jie laukė tylėdami. Kai atėjo aštunta valanda, jie atrodė visiškai nenustebę, kad sulauks jos kartu, nes abu skaičiavo tik laiką, parašytą ant varinių lemputės siūlelių, kuriuos sugalvojo talentingasis Kamden Tauno senukas.

Dviejų paskutinių lempučių šviesoje studija jau atrodė it juodas maišas, kuriam gyvybės įkvėpė tik dvi šviesios lėliukės. Kai liko viena, pasigirdo šnabždesys.

Jie žiūrėjo į ją iš tolo, nesiartindami, tarsi bijodami ištepti.

Buvo tamsu, ir ji užgeso.

Pro langus besiskverbianti šviesa tik išryškino daiktų apvadus, bet ne iš karto, o tik tada, kai akys apsiprato su tamsa.

Atrodė, visi daiktai mirė, ir dar gyvi – tik jiedu.

Rebekai niekada neteko patirti tokios įtampos. Ji pagalvojo, kad tą akimirką bet koks judesys būtų nederamas, bet sykiu suvokė, kad pasielgti atvirkščiai taip pat būtų teisinga ir kad tą akimirką buvo neįmanoma pasielgti blogai. Ji įsivaizdavo daugybę dalykų, nors apie kai kuriuos jau buvo pradėjusi mąstyti daug anksčiau. Kol išgirdo Džasperio Gvyno balsą.

– Manau, kad aš čia lauksiu ryto šviesos. Bet, žinoma, jūs, Rebeka, galite eiti dabar.

Šiuos žodžius jis ištarė su savotišku švelnumu, kuris galėjo panėšėti ir į gailestį, todėl Rebeka priėjo prie jo ir suradusi tinkamus žodžius pasakė, kad mielai pasiliktų laukti su juo. Tiktai tiek.

Bet Džasperis Gvynas nieko neatsakė, ir ji suprato.

Paskutinį kartą lėtai apsirengė ir, jau priėjusi prie durų, sustojo.

– Esu tikra, kad turėčiau pasakyti ką nors ypatinga, bet nuoširdžiai prisipažįstu – nieko nesugalvoju.

Tamsoje Džasperis Gvynas nusišypsojo.

– Nesikrimskit, toks jausmas man labai gerai pažįstamas.

Atsisveikino paspausdami vienas kitam ranką, ir tai abiem pasirodė nepaprastai teisinga ir kvaila.

40.

Portretą Džasperis Gvynas parašė per penkias dienas – tai padarė namie, kompiuteriu, retkarčiais išeidamas pasivaikščioti ar ko nors užvalgyti. Dirbo ištisai klausydamasis Franko Sinatros plokštelių.

Kai jam pasirodė, kad baigė, įrašė dokumentą į kompaktinę plokštelę ir nunešė spaustuvininkui. Išsirinko kvadratinius kieto ir ganėtinai sunkaus popieriaus lapus ir melsvą su juodu atspalviu rašalą. Maketą nusprendė daryti ganėtinai šviesų, bet ne lengvabūdišką. Ilgai mąstęs, šriftą pasirinko tokį, kuris tobulai atkurtų raides, kokios kadaise išeidavo rašant mašinėle: apskritajai O jis pridėjo rašalo šerpetėlę. Įrišti nepanoro. Paprašė dviejų kopijų. Spaustuvininkas atrodė visiškai nusikamavęs.

Rytojaus dieną Džasperis Gvynas kelias valandas ieškojo tinkamo šilkinio popieriaus ir aplanko su gumelėmis, nei per didelio, nei per mažo ir ne per daug panašaus į aplanką. Tuos abu daiktus rado raštinės reikmenų parduotuvėje, kuri buvo uždaroma po aštuoniasdešimt šešerių metų darbo, todėl tuštino savo sandėlius.

– Kodėl uždarote? – paklausė jis prie kasos.

– Šeimininkas išeina į pensiją, – be jokio graudulio balse atsakė panelė su keliais styrančiais plaukeliais ant galvos.

– Ar vaikų jis neturi? – dar paklausė Džasperis Gvynas.

Panelė pakėlė akis.

– Aš ir esu jo duktė, – atsakė.

– Gerai.

– Norite, kad suvyniočiau kaip dovaną, ar perkat sau?

– Tai dovana man.

Panelė atsiduso, ir tas atodūsis galėjo reikšti daug dalykų. Ji nuplėšė nuo aplanko kainą ir viską sudėjo į elegantišką voką, perrištą plona auksine juostele. Tada pasakė, kad jos senelis atidarė

šią parduotuvę grįžęs iš Pirmojo pasaulinio karo, investavęs visą savo turtą. Parduotuvė niekada nebuvo uždaryta, net per 1940-ųjų bombardavimą. Jis tvirtino pirmasis išradęs sistemą, kaip užklijuoti vokus palaižius jų kraštą. Bet, pridūrė ji, tai tikriausiai paistalai.

Džasperis Gvynas susimokėjo.

– Tokių vokų jau nėra, – pasakė jis.

– Mano senelis juos darydavo braškių skonio, – paaiškino ji.

– Rimtai?

– Jis taip sakydavo. Citrinų ir braškių, bet citrininių žmonės nežinia kodėl nenorėjo. Šiaip ar taip, prisimenu, kad būdama maža esu jų pabandžiusi. Jie nekvepėjo niekaip. Tik klijais.

– Parduotuvę perimkite jūs, – tada pasakė Džasperis Gvynas.

– Ne. Aš noriu dainuoti.

– Rimtai? Operą?

– Tango.

– Tango?

– Tango.

– Fantastika.

– O ką veikiate jūs?

– Esu kopijuotojas.

– Fantastika.

41.

Vakare Džasperis Gvynas dar kartą perskaitė septynis kvadratinius lapus, kurių dviejose skiltyse buvo surašytas portreto tekstas. Buvo sumanęs suvynioti juos į šilkinį popierių ir įdėti į aplanką su gumelėmis. Tuo darbas būtų baigtas.

– Kaip jums atrodo?

– Visai neblogai, – atsakė ponia su neperšlampama skarele.

– Sakykit nuoširdžiai.

– Aš ir sakau nuoširdžiai. Jūs norėjote parašyti portretą ir jums pavyko. Atvirai sakant, nebūčiau stačiusi už jus nė penso.

– Ne?

– Ne. Parašyti portretą – kas čia per mintis? Bet dabar perskaičiau tuos jūsų septynis lapus ir žinau, kad tokia idėja įmanoma. Jūs radote būdą padaryti taip, kad tai taptų tikru dalyku. Turiu pripažinti – suradote paprastą ir genialią sistemą. *Chapeau**.

– Čia ir jūsų nuopelnas.

– Ką?

– Jau seniai, gal nė neatsimenate, man pasakėte, kad jei iš tikrųjų noriu tapti kopijuotoju, turėčiau ieškoti būdų, kaip kopijuoti žmones, o ne skaičius ar gydytojų tyrimus.

– Žinoma, atsimenu. Tai buvo vienintelis kartas, kai mudu buvome susitikę šiame gyvenime.

– Jūs pasakėte, kad man puikiai pavyks. Noriu pasakyti – kopijuoti žmones. Tai pasakėte nė trupučio nedvejodama, tarsi tai būtų neginčijama.

– Ir ką?

– Manau, kad man niekada nebūtų šovusi mintis apie portretus, jeigu nebūtumėte pasakiusi šitų žodžių. Ir dar taip pasakiusi. Būsiu atviras: be jūsų čia manęs nebūtų.

Tada ponia atsigręžė į jį, ir jos veidas buvo toks, koks būna kai kurių senų mokytojų, kurios staiga išgirsta beldžiant į duris, o jose stovi neklaužada iš antro suolo ir sako atėjęs jai padėkoti aukštosios mokyklos baigimo proga. Ji padarė judesį, tarsi jį glostytų, nors žiūrėjo į kitą pusę.

* Lenkiu galvą, puiku (*pranc.*).

– Jūs šaunus vaikinas, – pasakė.

Kurį laiką jiedu tylėjo. Ponia su neperšlampama skarele pasiėmė nosinę ir išsipūtė nosį. Paskui uždėjo delną ant Džasperio Gvyno rankos.

– Yra vienas dalykas, kurio niekada jums nepasakojau, – tarė ji. – Ar norite išgirsti?

– Žinoma.

– Tą dieną, kai palydėjote mane namo... Aš vis galvojau apie tą istoriją, kad jūs nebenorite daugiau rašyti knygų, ir niekaip neįstengiau išmesti iš galvos minties, kad man velniškai gaila. Nebuvau tikra, ar paklausiau jūsų – kodėl, šiaip ar taip, neprisiminiau, ar jūs iš tikrųjų man paaiškinote, kodėl nenorite nė girdėti apie tą dalyką. Žodžiu, man tai atrodė truputį neteisinga, suprantat?

– Taip.

– Tai truko kelias dienas. Paskui vieną rytą kaip paprastai nueinu pas tą indą, gyvenantį mūsų namo pusrūsyje, ir pamatau žurnalo viršelį. Tų žurnalų buvo visa krūva, jie ką tik buvo gauti, ir visi sudėti ant gruzdintų bulvyčių su sūriu. Tame numeryje buvo interviu su vienu rašytoju, todėl ant viršelio buvo parašyta jo pavardė didžiosiomis raidėmis, o tarp kabučių – frazė. Ji skambėjo taip: „Mylėdami mes visi meluojame." Prisiekiu. O juk tai buvo didis rašytojas, galiu suklysti, bet manau, kad gavęs Nobelį. Kitą viršelio dalį užėmė aktorė, visai ne nuoga, ir prisiekinėjo papasakosianti visą teisybę. Neprisimenu, koks ten buvo tas kvailas reikalas.

Ji patylėjo, tarsi stengdamasi kažką prisiminti. Bet pasakė ką kita.

– Tai nieko nereiškia, žinau, bet jeigu būtum patraukęs ranką dešimt centimetrų į šoną, būtum galėjęs pasiimti gruzdintų bulvyčių su sūriu.

Minutėlę dvejojo.

– Mylėdami mes visi meluojame, – sumurmėjo purtydama galvą. Ir tada sušuko: „Puikiai padaryta, misteri Gvynai!“

Pasakė ėmusi tiesiog šaukti pas tą indą, ir ten esantys žmonės ėmė gręžiotis į jos pusę. Pakartojusi tris ar keturis kartus.

Puikiai padaryta, misteri Gvynai!

Žmonės palaikė ją pamišėle.

– Bet man tai atsitikdavo dažnai, – paaiškino. – Kai žmonės mane palaikydavo pamišėle.

Tada Džasperis Gvynas pasakė, kad daugiau nėra tokio žmogaus kaip ji, ir paklausė, ar ji nenorėtų tai kartu atšvęsti šį vakarą.

– Prašau?

– Ką pasakytumėte, jeigu pakviesčiau jus kartu pavakarieniauti?

– Nekalbėkit nesąmonių, aš juk mirusi, restoranai manęs nekenčia.

– Bent vieną taurelę.

– Kokia kvaila mintis.

– Padarykite tai dėl manęs.

– Dabar jau tikrai man metas eiti.

Tai pasakė švelniu, bet tvirtu balsu. Atsistojo, pasiėmė rankinę ir skėtį, kuris visada būdavo sugedęs, ir nuėjo durų link. Ji truputį vilko kojas, bet savitai, todėl galėdavai ją atpažinti iš tolo. Dar sykį stabtelėjo, nes turėjo dar kai ką pasakyti.

– Nebūkit storžievis, nuneškit tuos septynis lapus Rebekai ir liepkit perskaityti.

– Manote, būtina?

– Žinoma.

– O ką ji pasakys?

– Čia aš, pasakys.

Džasperis Gvynas paklausė savęs, ar dar kada nors ją pamatys,

ir nusprendė, kad pamatys, – kažkurioje vietoje, bet po daugelio metų ir kitoje vienatvėje.

42.

Kai jis laukė naujoje skalbykloje, kurią pakistaniečiai buvo atidarę už jo namų, prie jo priėjo kažkoks vaikinas su švarku ir kaklaraiščiu – tikriausiai jam buvo ne daugiau kaip dvidešimt.

– Jūs Džasperis Gvynas?

– Ne.

– Žinau, kad jūs, – tarė vaikinas ir padavė mobilųjį telefoną. – Čia jums.

Džasperis Gvynas paėmė jį nenoromis. Bet ir truputį patenkintas.

– Ei, Tomai?

– Ar žinai, brolau, kiek dienų neskambinau telefonu?

– Pasakyk.

– Keturiasdešimt vieną.

– Rekordas.

– Galima sakyti ir taip. Kaip skalbykla?

– Ką tik atidarė, žinai, kaip tada viskas atrodo.

– Ne, nežinau, drabužius man skalbia Lotė.

Jiedu buvo susilažinę, todėl, truputį papliauškę nesąmones, grįžo prie temos. Kitaip tariant, prie to portreto reikalo.

– Rebeka nepraveria burnos, todėl teks paaiškinti tau, Džasperi. Noriu išgirsti visas smulkmenas.

– Čia, skalbykloje?

– Kodėl ne?

Iš tikrųjų nebuvo jokios priežasties, kodėl jie negalėtų apie tai pasikalbėti skalbykloje. Gal tik be vaikino su švarku ir kaklaraiš-

čiu, stirksančio jam prieš akis. Džasperis Gvynas žvilgtelėjo į jį, ir vaikinas suprato. Išėjo iš skalbyklos.

– Aš tai padariau. Ir man gerai pavyko.

– Portretas?

– Taip.

Džasperis Gvynas abejojo, ar įstengs paaiškinti. Jam toptelėjo atsistoti, gal pavyktų vaikščiojant pirmyn atgal.

– Aš tiksliai nežinojau, ką galėtų reikšti žodžiai „parašyti portretą", o dabar žinau. Tai savotiškas būdas padaryti kai ką, kas turi prasmę. Paskui tau gali pavykti geriau ar blogiau, bet toks dalykas egzistuoja, ir ne tik mano galvoje.

– Gal pasakysi, kokį, po velnių, triuką sumanei?

– Jokį, tai labai paprasta. Bet iš tikrųjų tai neateina į galvą, kol neateina į galvą.

– Labai jau aišku.

– Liaukis, kada nors paaiškinsiu geriau.

– Gerai, pasakyk man bent vieną dalyką.

– Ką nori žinoti?

– Kada grąžinsi Džonui Septimui Hilui jo gražiąją studiją ir kada mudu pasirašysime kokią nors gražią sutartį.

– Manau, niekada.

Tomas trumpai nutilo, tai buvo blogas ženklas.

– Tomai, aš radau tai, ko ieškojau, ir tai gera žinia.

– Tik ne tavo agentui.

– Aš daugiau niekada nerašysiu knygų, Tomai, ir tu nesi mano agentas, tu mano draugas, ir aš taip pat žinau, kad šiuo metu esi vienintelis.

– Gal man apsižliumbti?

Galėjai nujausti, kad jis sukrėstas, bet tai pasakė nepiktai, buvo tik sutrikęs ar panašiai. Gal man apsižliumbti?

– Nagi, Tomai...

Tomas mąstė apie tai, kad šį kartą jau nieko nebegalima atitaisyti.

– O kas dabar? – paklausė jis.

– Dabar – kas?

– Kas dabar bus, Džasperi Gvynai?

Stojo ilga tyla. Paskui Džasperis Gvynas kažką pasakė, bet Tomas gerai nesuprato.

– Kalbėk į telefoną, Džasperi!

– AŠ TIKSLIAI NEŽINAU.

– Ak, štai kas.

– Aš tiksliai nežinau.

Bet tai buvo tiesa tik iš dalies. Jis turėjo idėją, ir net ganėtinai išsamią. Gal jam trūko tik vieno žingsnio, bet prielaida, kaip veikti, jau buvo gerai įsišaknijusi jo galvoje.

– Įsivaizduoju, kad aš pradėsiu kurti portretus, – paprastai paaiškino.

– Negaliu patikėti.

– Susirasiu klientų ir rašysiu jų portretus.

Tomas Briusas Šeperdas padėjo ragelį ant stalo, savo vežimėliu išvažiavo iš kabineto, stebinamai vikriai pasileido koridoriumi ir atsidūrė priešais kambario, kuriame dirbo Rebeka, duris. Tai, ką jis norėjo pasakyti, tiesiog išrėkė be jokių formalumų.

– Gal galima sužinoti, kas to vyro galvoje, ką jis nori pasiekti ir visų pirma kodėl, – kodėl prisigalvoja visų tų nesąmonių, užuot daręs tai, ką...

Tada suprato, kad kambaryje Rebekos nėra.

– Eikit jūs visi šikt!

Apsisuko ir grįžo į kabinetą. Vėl paėmė ragelį.

– Džasperis?

– Aš klausau.

Tomas stengėsi kalbėti ramiai, ir jam pavyko.

– Aš tavęs nepaleisiu, – pasakė jis.

– Žinau.

– Ar galiu tau kaip nors padėti?

– Žinoma, bet dabar man niekas neateina į galvą.

– Pagalvok apie tai ramiai.

– Gerai.

– Žinai, kur mane rasti.

– Tu irgi.

– Skalbykloje.

– Tarkime.

Kurį laiką abu tylėjo.

– Klausyk, Džasperi, kaip manai, ar žmonės, kurie tapo paveikslus, turi agentus?

– Neturiu nė menkiausio supratimo.

– Aš pasidomėsiu.

Bet paskui ištisas dienas ir savaites jiedu apie tai nesikalbėjo, nes žinojo, kad toji portretų istorija juos tolina, todėl tos temos vengdavo, nesigilindavo į jos esmę, bijodami, kad tai neišvengiamai dar labiau juos atitolintų vieną nuo kito ir jie patirtų skausmą, kurio nenorėjo.

43.

Praėjus porai dienų po šio telefoninio pokalbio su Tomu, Džasperis Gvynas susitiko su Rebeka – oras buvo švelnus, todėl jam šovė mintis paskirti pasimatymą Regento parke, alėjoje, kurioje tam tikru požiūriu viskas prasidėjo. Jis pasiėmė aplanką su septyniais

spausdintais lapais. Laukė sėdėdamas ant suolo, prie kurio buvo savotiškai įpratęs.

Jiedu nesimatė nuo tada, kai užgeso paskutinė lemputė ir stojo tyla. Rebeka atėjo ir dabar stengėsi susivokti, nuo kurios vietos vėl viską pradėti.

– Atleiskite, kad vėluoju. Metro nusižudė kažkoks tipas.

– Rimtai?

– Ne, pavėlavau, ir tiek. Atsiprašau.

Buvo apsimovusi tinklines kojines. Jos vos matėsi iš po ilgo sijono. Tik kulkšnys. Bet, šiaip ar taip, buvo tinklinės. Džasperis Gvynas taip pat pastebėjo du įspūdingus auskarus. Perduodama mobiliuosius telefonus skalbykloje, tokių nesegėdavo.

Jis pasakė kažkokį švelnų komplimentą, bet tinkamų žodžių nerado. Išėjo kažkas siaubingai banalu. Jau ketino keisti pokalbio temą, bet pastebėjo vieną dalyką, kuris jį taip sutrikdė, kad pamiršo tinklines kojines ir visa kita.

– Jums patinka Klarisa Roud? – paklausė rodydamas į knygą, kurią Rebeka laikė rankoje.

– Beprotiškai. Ją surado Tomas. Ji tikriausiai buvo nepaprasta moteris. Ar žinote, kad nė viena jos knyga nebuvo išleista jai esant gyvai? Ji to nenorėjo.

– Taip, žinau.

– Ir mažiausiai septyniasdešimt metų apie ją niekas nieko nežinojo. O jūs, ar skaitėte jas?

Džasperis Gvynas valandėlę dvejojo.

– Ne.

– Blogai. Turėjote perskaityti.

– O jūs skaitėte visas?

– Na, kad yra tik dvi. Bet, žinot, metai po metų tos knygos traukiamos iš stalčių ir leidžiamos, tad aš ištikimai laukiu.

Abu nusijuokė.

Kadangi Džasperis Gvynas nesiliovė žiūrėjęs į knygą, Rebeka juokais paklausė, ar jis pasikvietęs ją tik pasikalbėti apie knygas.

– Ne, ne, atleiskite, – atsiprašė Džasperis Gvynas.

Atrodė, jis stengiasi atsikratyti kažkokių minčių.

– Paprašiau jūsų susitikti, nes norėjau atiduoti štai šitą, – pasakė.

Jis paėmė aplanką ir padavė jai.

– Tarkime, čia jūsų portretas, – tarė.

Ji norėjo aplanką paimti, bet Džasperis Gvynas tebelaikė jį rankoje – ketino dar kai ką pridurti.

– Prašyčiau padaryti man malonumą ir perskaityti jį čia pat, man matant. Ar manote, jog tai įmanoma? Labai man padėtumėte.

Rebeka paėmė aplanką.

– Aš vos nepasakiau, kad turiu nedaug laiko. Ar galiu jį atversti?

– Taip.

Atvertė aplanką pamažu. Suskaičiavo lapus. Padėjo pirštą ant pirmojo. Atrodė, tarsi mėgautųsi jo faktūra.

– Ar davėte jį dar kam nors paskaityti?

– Ne.

– Taip ir maniau, ačiū.

Ji prispaudė lapus prie užversto aplanko.

– Galiu pradėti?

– Kada tik norite.

Aplink lakstė vaikai, namo veržėsi šunys, o senelių poros atrodė taip, lyg būtų išsigelbėjusios nuo kaži kokio baisaus košmaro. Tikriausiai nuo savo gyvenimo.

Rebeka skaitė iš lėto, ramiai susikaupusi, ir Džasperis Gvynas tai įvertino. Jos veido išraiška visą laiką buvo vienoda, jame žaidė vos pastebima šypsena. Baigusi skaityti, lapą pakišdavo po kitais,

bet dar truputį dvejodama, jau skaitydama pirmąsias kito lapo eilutes. Viską perskaičiusi, kurį laiką sėdėjo su portretu rankoje, įsmeigusi akis į parko pusę. Netarusi nė žodžio, vėl grįžo prie lapų ir dar sykį perbėgo juos akimis, kai kur sustodama ir perskaitydama lapą dar kartą. Retkarčiais sučiaupdavo lūpas, tarsi kas būtų ją įžeidęs ar palietęs. Galop vėl sutvarkė lapus ir sudėjo į aplanką. Užsegė jį gumelėmis ir laikė pasidėjusi ant kelių.

– Kaip jūs tai darote? – paklausė ji. Jos akys blizgėjo.

Džasperis Gvynas paėmė aplanką, bet švelniai, tarsi taip ir turėjo būti.

Paskui jiedu ilgai kalbėjosi, ir Džasperiui Gvynui buvo malonu paaiškinti jai kur kas daugiau dalykų, nei būtų tikėjęsis. Rebeka klausinėjo, tik atsargiai, tarsi atidarydama kokį dužų daiktą – ar atplėšdama netikėtus laiškus. Jie kalbėjosi tame laike, kuris jiems priklausė, ir aplinkui jau daugiau nieko nebuvo. Retkarčiais tarp vieno klausimo ir kito stodavo tuščia tyla, tada jie mąstydavo, kiek yra linkę sužinoti ar aiškinti, stengdamiesi neprarasti tam tikros paslapties malonumo, kuris, suprato, yra būtinas. Į vieną klausimą, smalsesnį už kitus, Džasperis Gvynas nusišypsojo ir atsakė mostelėdamas delnu Rebekai prieš akis, kaip paprastai mes palinkime vaikui labos nakties.

– Aš viską išsaugosiu dėl savęs, – galiausiai ištarė Rebeka.

Ji negalėjo žinoti, kad taip nebus.

44.

Gęstant parko šviesoms, ten, ant to suoliuko, jie sėdėjo gana ilgai. Jau kelios dienos Džasperiui Gvynui ramybės nedavė viena mintis ir dabar jis svarstė, ar Rebeka norėtų ją išgirsti.

– Žinoma, – atsakė ji.

Džasperis Gvynas truputį padvejojo, paskui pasakė, kas jam neduoda ramybės.

– Kad galėčiau dirbti toliau savo naująjį darbą, man reikės pagalbos. Ir pamaniau, kad niekas geriau už jus man negalėtų padėti.

– Ką aš turėčiau daryti?

Džasperis Gvynas paaiškino, kad esama daug praktinio pobūdžio darbų, kuriuos reikėtų atlikti, ir kad jis neįsivaizduoja savęs vaikščiojančio ir ieškančio klientų arba juos atrenkančio, arba darančio ką nors panašaus. Ir nėra ką kalbėti apie atlyginimą ir būdus, kaip jį nustatyti ir paimti. Ir tada pasakė, kad jam būtinai reikia žmogaus, kuris visa tai padarytų už jį.

– Žinau, kad logiškiausia išeitis būtų Tomas, bet dabar apie šią istoriją man sunku su juo kalbėtis, nemanau, kad jis suprastų. Man reikia ko nors, kas ja tikėtų ir žinotų, kad visa tai tikra ir apgalvota.

Rebeka klausėsi jo nustebusi.

– Jūs norėtumėte, kad dirbčiau jums?

– Taip.

– Turite galvoje tą portretų istoriją?

– Jūs vienintelis žmogus pasaulyje, iš tikrųjų žinantis, kas tai yra.

Rebeka papurtė galvą. Be jokios abejonės, šiam žmogui patinka sujaukti kitiems gyvenimą. O gal jį sutvarkyti.

– Minutėlę, – tarė ji. – Minutėlę. Ne taip greitai.

Ji atsistojo, paliko knygą Džasperiui Gvynui ir nužingsniavo link ledų kiosko, stovinčio kitame alėjos gale. Paėmė dvi skirtingo skonio ledų porcijas, ir tai buvo nelengva padaryti, nes nerado piniginės. Grįžusi prie suoliuko, vėl atsisėdo šalia Džasperio Gvyno ir atkišo jam ledų kaušelį.

– Norite paragauti? – paklausė.

Džasperis Gvynas mostelėjo ranka, kad ne, nenori, ir kažkur iš toli jį užplūdo prisiminimas apie ponios su neperšlampama skarele karameles.

– Pirma turiu jums paaiškinti vieną dalyką, – tarė Rebeka. – Aš atėjau iš namų, kad paaiškinčiau, ir dabar paaiškinsiu. Jeigu norite ir toliau rašyti portretus, tai jums pravers.

Ji kurį laiką laižė ledus.

– Toje studijoje viskas nelogiškai lengva, ar bent taip buvo man. Rimtai, tu esi ten, ir ten viskas akimirksniu tampa savotiškai įprasta. Viskas lengva. Išskyrus pabaigą. Tai aš ir norėjau pasakyti. Jei norite mano nuomonės, tas finalas siaubingas. Pati svarsčiau – kodėl, ir dabar, regis, žinau.

Ji retkarčiais užmesdavo akį į ledus, žiūrėdama, kad jie nepradėtų varvėti.

– Gal jums tai pasirodys kvaila, bet pabaigoje aš tikėjausi, kad jūs mane bent apkabinsite.

Šiuos žodžius ji ištarė paprastut paprastutėliai.

– Gal man būtų patikę tenai, tamsoje, pasimylėti su jumis, bet, žinoma, aš tikėjausi, kad bent baigsiu jūsų glėbyje, kad galėsiu jus paliesti, taip taip, *paliesti jus*.

Džasperis Gvynas norėjo kažką sakyti, bet ji sustabdė jį rankos mostu.

– Klausykit, aš noriu, kad suprastumėte mane teisingai, aš nesu jūsų įsimylėjusi, nemanau, čia kitas dalykas, susijęs su ypatinga akimirka, tąja tamsa ir tąja akimirka. Nežinau, ar sugebėsiu paaiškinti, bet visos tos dienos, kai iš esmės esi tik savo kūnas ir niekas daugiau... tos dienos užkrauna tau ant pečių savotiško laukimo, kad turi atsitikti kai kas kūniška, naštą. Kai kas, už ką bus atlyginta. Atsilyginta už tą atstumą, norėčiau pasakyti. Jūs užpildėte

jį rašydamas, ar ne? O aš? Mes? Visi, kurie leisis aprašomi? Jūs vėl pasiųsite juos, kaip pasiuntėte mane, į tą pačią pirmosios dienos tobulybę? Ne, tai negera mintis.

Ji žvilgtelėjo į ledus.

– Gal aš klystu, bet tą patį, ką jaučiau aš, jaus ir kiti.

Ji palygino ledų kremą.

– Vieną dieną jūs parašysite seno žmogaus portretą, ir jums nebus jokio skirtumo, bet pabaigoje tas žmogus ieškos būdo, kaip jus paliesti, negalės to paaiškinti nei logika, nei geismu, bet vis tiek jaus būtinumą jus paliesti.

Ji pakėlė akis į Džasperį Gvyną.

– Gerai, aš tai padarysiu. Šiaip ar taip, aš jums skolingas.

Pagaliau atėjo akimirka, kai jau buvo galima pradėti triaukšti vaflinį ragelį.

– Tai skaniausia dalis, – pasakė ji.

Džasperis Gvynas leido jai pabaigti, o paskui paklausė, ar ji sutiktų jam dirbti. Bet tokiu tonu, kokiu, sakytum, galėtų kalbėti tik ja susižavėjęs žmogus.

Rebeka pagalvojo, kad tas vyras ją myli, tik pats to nežino ir niekada nesužinos.

– Žinoma, aš dirbsiu jums, – atsakė ji. – Jeigu tik pažadėsite neduoti valios rankoms. Juokauju. Jūs man grąžinsite Roud, ar norite pasilikti ir perskaityti?

Regis, Džasperis Gvynas norėjo kažką sakyti, bet paskui tiesiog grąžino jai knygą.

Po trijų savaičių kai kuriuose žurnaluose, kuriuos kruopščiai parinko Rebeka, pasirodė skelbimas, kurį po ilgų bandymų ir ginčų Džasperis Gvynas nusprendė sutalpinti į tris aiškius žodžius.

Rašytojas rašo portretus.

Vietoj informacijos buvo pateiktas tik pašto dėžutės numeris. Nesuveiks, būtų pasakiusi ponia su neperšlampama skarele. Vis dėlto pasaulis yra keistas, ir skelbimas suveikė.

45.

Pirmą portretą Džasperis Gvynas parašė šešiasdešimt trejų metų vyrui, visą gyvenimą pardavinėjusiam antikvarinius laikrodžius. Jis buvo tris kartus vedęs, o paskutinį kartą jam šovė gera mintis antrąsyk vesti savo pirmąją žmoną. Jis paprašė ją tik vieno dalyko – apie tai daugiau nekalbėti. Dabar jis jau nepardavinėjo švytuoklinių laikrodžių bei sidabrinių grandinėlių ir vaikščiojo su daugiafunkciu „Casio", kurį nusipirko kitoje gatvės pusėje iš pakistaniečio. Gyveno Braitone, turėjo tris vaikus. Jis visą laiką vaikščiojo po studiją ir nė karto per trisdešimt keturias dienas, praleistas garsiniame Deivido Barberio debesyje, nepasinaudojo lova. Kai pavargdavo, įsitaisydavo krėsle. Kartais imdavo kalbėti, bet tyliai, ir tik su savimi. Viena iš frazių, kurias Džasperis Gvynas išgirdo, nors ir nenorėdamas, skambėjo taip: „Jei netiki, tau tereikia nueiti ir paklausti." Dvyliktą dieną paklausė, ar gali rūkyti, bet paskui susivokė, kad nederėtų. Ilgainiui Džasperis Gvynas pastebėjo, kaip jis keičiasi. Kitaip laiko pečius, laisvesnės rankos, tarsi kas nors būtų jas vėl sugrąžinęs į vietą. Kai atėjo tinkama diena kalbėti, jis prašneko tiksliai ir su malonumu, sėdėdamas ant grindų, šonu į Džasperį Gvyną, rankas droviai uždėjęs ant lyties ir ją paslėpęs. Jo nenustebino klausimai, į paskutinį atsakė truputį pamąstęs, bet taip, tarsi metų metus būtų rinkęs tinkamus žodžius. *Kai buvau mažas, ir mano motina, nepaprastai graži ir elegantiška, vakarais išeidavo iš namų,* – pasakė. – *Kai prisukdavau laikrodžius rytais*

savo parduotuvėje ir kiekvieną kartą eidamas miegoti, kiekvieną mieliausiąjį kartą.

Kai paskutinė lemputė užgeso, jis gulėjo ant grindų, ir Džasperis Gvynas tamsoje truputį suglumo išgirdęs, kad jis verkia – labai oriai, bet nesigėdydamas. Jis priėjo prie jo ir pasakė: „Ačiū, misteri Troli.“ Paskui padėjo jam atsistoti. Misteris Trolis atsirėmė viena ranka į jo ranką, o kita suieškojo Džasperio Gvyno veidą. Gal jam buvo kilusi mintis jį paglostyti, bet tik jį apkabino, ir Džasperis Gvynas pirmą kartą pajuto prisilietusią prie savo odos vyro odą.

Už penkiolika tūkstančių svarų misteris Trolis gavo savo portretą ir deklaraciją, įpareigojančią apie tai niekam neprasitarti, antraip būsiąs nubaustas didžiausiomis bausmėmis ir piniginėmis baudomis. Namie, kol žmona buvo išėjusi, jis užgesino visas šviesas, išskyrus vieną, atsivertė aplanką ir lėtai perskaitė šešis lapus, kuriuos Džasperis Gvynas buvo jam parašęs. Kitą dieną nusiuntė jam laišką su padėka ir pareiškimu, kad yra visiškai patenkintas. Paskutinė eilutė skambėjo taip: „Aš neįstengiu negalvoti, kad jei visa tai būtų nutikę prieš daugelį metų, šiandien būčiau kitoks žmogus ir daugeliu atžvilgių geresnis. Nuoširdžiai jūsų, misteris Endriu Trolis.“

46.

Antrą portretą Džasperis Gvynas parašė keturiasdešimtmetei netekėjusiai moteriai – baigusi architektūros studijas, dabar ji smagiai darbavosi importuodama ir eksportuodama indiškas prekes. Tai buvo audiniai, amatininkų ir kartais kokio nors menininko darbai. Ji gyveno su drauge itale lofte, Londono priemiestyje. Džasperiui Gvynui buvo ganėtinai sunku ją įtikinti, kad nedera laikyti įjung-

to mobiliojo telefono ir kasdien vėluoti. Ji mokėsi paskubomis ir be jokio pastebimo varžymosi. Buvo akivaizdu, kad jai labai patinka būti nuogai ir stebimai. Jos kūnas buvo liesas, graužiamas kažkokių neišsipildžiusių lūkesčių, oda tamsi, blizganti, atspindinti šviesą, tarsi gyvūno. Buvo apsikarsčiusi apyrankėmis, karoliais, žiedais, jų niekada nenusimaudavo, tik kasdien keisdavo. Prabėgus dešimčiai dienų, Džasperis Gvynas paklausė, ar ji negalėtų ateiti be visų tų niekniekių (jis tik pavadino juos kitais žodžiais), ir ji atsakė pabandysianti. Kitą dieną buvo visiškai nuoga, neskaitant sidabrinės kulkšninės. Kai atėjo diena, kada buvo galima kalbėti, ji neįstengė to padaryti nevaikščiodama pirmyn atgal, gestikuliavo, tarsi visi žodžiai būtų buvę netinkami ir juos būtų reikėję palydėti ištisa kūno judesių gama. Džasperis Gvynas išdrįso paklausti, ar ji kada nors buvo įsimylėjusi moterį, ir ji atsakė: „Niekada", bet paskui pridūrė: „Norite žinoti teisybę?" Džasperis Gvynas atsakė, kad teisybė būna retai.

Paskutinė lemputė užgeso tada, kai ji žiūrėjo į ją tarsi užhipnotizuota. Tamsoje Džasperis Gvynas išgirdo, kaip ji nervingai juokiasi. Ačiū, mis Kroner, jūs elgėtės nepriekaištingai, pasakė jis. Ji apsirengė. Tą dieną ji buvo tik su lengva suknele ir rankine. Iš jos išsiėmė šepetį ir palygino plaukus – žinojo, kad jie gražūs, todėl vaikščiojo ilgais. Paskui dienovidžio šviesoje, vos besiskverbiančioje pro langines, ji priėjo prie Džasperio Gvyno ir pasakė, jog tai buvo nesuprantamas eksperimentas. Ji buvo taip arti, kad Džasperis Gvynas būtų galėjęs padaryti tai, ką jau kelias dienas troško padaryti, bet tik iš smalsumo, – paliesti tuos atspindžius ant odos. Kol jis save įtikinėjo, kad būtent to jam negalima daryti, ji greitai pabučiavo jį į lūpas ir išėjo.

Už penkiolika tūkstančių svarų mis Kroner gavo savo portretą ir deklaraciją, įpareigojančią apie tai niekam neprasitarti, antraip

būsianti nubausta didžiausiomis bausmėmis ir piniginėmis baudomis. Gavusi portretą, kelias dienas laikė jį ant stalo. Kad perskaitytų, laukė to ryto, kai pabudusi pasijus karaliene. Kartais taip nutikdavo. Kitą dieną paskambino Rebekai ir skambino dar kelias dienas, kol suprato, kad dar sykį pasimatyti ir pasikalbėti su Džasperiu Gvynu tiesiog neįmanoma. Negali būti nė kalbos nei apie dviejų senų draugų susitikimą, nei apie aperityvo taurelę. Tada ji paėmė savo laiškų popieriaus (gintaro spalvos ryžių popieriaus) lapą ir greitomis parašė kelias eilutes. Paskutinė buvo tokia: „Pavydžiu jums jūsų talento, maestro, jūsų griežtumo, gražių rankų ir jūsų tikrai žavios sekretorės. Jūsų Elizabeta Kroner.“

47.

Trečią portretą Džasperis Gvynas parašė moteriai, netrukus jai turėjo sukakti penkiasdešimt. Ji paprašė savo vyrą padovanoti dovaną, kuri ją nustebintų. Pati nebuvo mačiusi skelbimo, nesitarė su Rebeka ir nė nesvajojo daryti tai, ką padarė. Atėjusi pirmąją dieną, atrodė skeptiškai nusiteikusi ir nenorėjo visiškai apsinuoginti. Sėdėjo su violetiniu apatinuku. Jaunystėje dirbo stiuardese, nes reikėjo pragyventi ir šimtus ar net tūkstančius kilometrų atsiskirti nuo šeimos, kurią norėjo užmiršti. Su vyru susipažino skrisdama maršrutu Londonas–Dublinas. Jis sėdėjo 19D vietoje ir tuo metu buvo vienuolika metų už ją vyresnis. Dabar, kaip dažnai atsitinka, jiedu atrodė to paties amžiaus. Trečią dieną ji nusitraukė apatinuką, o dar po poros dienų Džasperis Gvynas, pats to nežinodamas, tapo šeštuoju vyru, matančiu ją visiškai nuogą. Vieną dieną Džasperis Gvynas atidarė visas langines, ir ji valandėlę sėdėjo apimta dvejonių. Bet paskui, regis, apsiprato ir ilgainiui jai net ėmė patikti

stovėti prie langų neapsirengusiai ir liesti stiklą krūtimis, kurios buvo baltutėlės ir gražios. Vieną dieną pamatė per kiemą einantį pasiimti dviračio vaikiną: ji nusišypsojo jam. Po kelių dienų Džasperis Gvynas vėl uždarė langines, ir tam tikru atžvilgiu nuo tada ji atsidavė portretui: pasikeitė veidas, kitoks tapo kūnas. Atėjus dienai, kai buvo galima kalbėtis, ji prabilo mergytės balseliu ir paprašė Džasperį Gvyną atsisėsti šalia. Regėjosi, kiekvienas klausimas ją užklupdavo nepasirengusią, bet kiekvienas atsakymas buvo nepaprastai taiklus. Jiedu kalbėjosi apie audras, kerštą ir laukimą. Vienu metu ji pasakė, kad jai patiktų pasaulis be skaičių, o gyvenimas – be pasikartojimų.

Paskutinė lemputė užgeso tuo metu, kai ji lėtai vaikščiojo ir tyliai dainavo. Tamsoje Džasperis Gvynas matė, kaip ji vis dar lėtai vaikščioja vos liesdama sienas. Palaukęs, kol prieis prie jo, Džasperis Gvynas pasakė: „Ačiū, misis Harper, viskas buvo be priekaištų.“ Ji sustojo ir mergytės balsu paklausė, ar gali kai ko paprašyti. Pabandykit, atsakė Džasperis Gvynas. Norėčiau, kad padėtumėte man apsirengti. Švelniai, pridūrė. Džasperis Gvynas padėjo. Tai pirmas kartas, kai kas nors tai padaro dėl manęs, pasakė ji.

Už aštuoniolika tūkstančių svarų misis Harper gavo savo portretą ir deklaraciją, įpareigojančią apie tai niekam neprasitarti, antraip būsianti nubausta didžiausiomis bausmėmis ir piniginėmis baudomis. Vyras įteikė portretą jos gimimo dienos vakarą prie dviem žmonėms padengto stalo ir degančios žvakės. Jis buvo padaręs aplanką iš paauksuoto popieriaus ir perrišęs mėlyna juostele. Ji išvyniojo dovaną ir sėdėdama prie stalo nepratarusi nė žodžio tuoj pat perskaitė keturis puslapius, kuriuos Džasperis Gvynas buvo jai parašęs. Baigusi pakėlė akis į vyrą ir akimirką pagalvojo: kadangi jie amžinai gyveno kartu, tai niekas negalės sutrukdyti jiems kartu ir numirti. Kitą dieną Rebeka gavo elektroninį laišką, kuriuo

ponai Harperiai dėkojo už suteiktą nuostabią galimybę ir paprašė perduoti ponui Gvynui, kad jiedu pavydžiai saugosią portretą ir niekam jo nerodysią, nes jis tapo brangiausia vertybe, kurią jiems buvo lemta turėti. Nuoširdžiausiai, Ana ir Gotfrydas Harperiai.

48.

Ketvirtą portretą Džasperis Gvynas parašė trisdešimt dvejų metų jaunuoliui – visą laiką puikiai studijavęs ekonomiką, jis sudėjo ginklus prieš penkis baigiamuosius egzaminus ir dabar buvo gana sėkmingas dailininkas. Tėvams – abu jie priklausė Londono *upper middle** klasei – tai nepatiko. Dar prieš metus jis buvo geras plaukikas, o dabar jo kūnas atrodė kažkoks neapibrėžtas, tarsi atspindys šaukšte. Judėjo lėtai, bet neužtikrintai, todėl susidarė įspūdis, kad jis gyvena patalpoje, iki lubų prigrūstoje trapiausių daiktų, kuriuos suvokti lemta tik jam. Jo paveikslų šviesa irgi atrodė suprantama tik jam. Jau kurį laiką jis ketino pabandyti piešti portretus, visų pirma vaikų, ir kai jau buvo beveik supratęs, kodėl iš tikrųjų jį domina ši galimybė, atsitiktinai pamatė Džasperio Gvyno skelbimą. Jam tai pasirodė kaip ženklas. Per šį susitikimą jis iš tikrųjų tikėjosi studijos ramybėje pasikalbėti apie jausmą, kurį žmogus patiria tapydamas gyvus žmones, todėl pirmomis dienomis jį sutrikdė tyla, kurios Džasperis Gvynas griežtai reikalavo iš jo ir ketino pats laikytis. Jis jau buvo prie jos priprantąs, pradedąs vertinti tokios prievartos naudą ir net svarstė galimybę priimti tai kaip taisyklę, kurios reikia laikytis, bet netikėtai atsitiko dalykas, kuris jam pasirodė įprastas, bet iš tikrųjų toks nebuvo. Likus maždaug valandai

* aukštesniajai vidurinei (*angl.*).

iki aštuonių, staiga kažkas pasibeldė į duris. Jaunuolis pamatė, kad Džasperis Gvynas visai nekreipia į tai dėmesio. Bet lauke kažkas vėl ėmė atkakliai ir įkyriai belstis. Tada Džasperis Gvynas atsistojo – jis sėdėjo ant grindų nugara atsirėmęs į sieną ir tame pačiame kampe, kuris, regis, buvo tapęs jo urvu, – ir be galo nepatiklia veido išraiška nuėjo prie durų ir jas atidarė.

Lauke stovėjo dvidešimtmetis vaikinas su mobiliuoju telefonu rankoje.

– Čia jums, – pasakė jis.

Džasperis Gvynas buvo nuoga krūtine, mūvėjo įprastas mechaniko kelnes. Negalėdamas patikėti, paėmė telefoną.

– Tomai, gal tu išprotėjai?

Bet atsiliepė ne Tomo balsas. Buvo girdėti, kaip kažkur toli labai tyliai rauda žmogus.

– Alio!

Rauda nesiliovė.

– Po velnių, Tomai, kas per juokai! Nori išsiverkti?

Tada pro tylią raudą pasigirdo Lotės balsas – ji pasakė, kad Tomui labai blogai ir jis ligoninėje.

– Ligoninėje?

Lotė paaiškino, kad reikalai iš tikrųjų labai prasti, ir galop paklausė, ar jis negalėtų kuo greičiau atvažiuoti į ligoninę. Labai prašanti. Pasakė ligoninės pavadinimą ir adresą – buvo praktiška moteris. Tokia ji buvo visada.

– Palauk, – paprašė Džasperis Gvynas.

Grįžęs į studiją, pasiėmė bloknotą.

– Ar gali pakartoti? – paprašė.

Lotė pakartojo pavadinimą ir adresą, ir Džasperis Gvynas viską užsirašė ant vieno iš kreminių lapelių. Žiūrėdamas, kaip mėlynas rašalas palieka pėdsaką ant popieriaus ir rašo siaubingą ligoninės

pavadinimą ir prozišką bejausmį adresą, jis prisiminė, koks neapsakomai trapus yra bet koks žavesys ir koks nenusakomai greitas grobuonis gyvenimas.

Vaikinui jis pasakė, kad turi nutraukti darbą. Staiga jaunuolis pasirodė jam be galo nuogas ir groteskiškai bevertis.

49.

Kadangi žmogaus prigimtis stebinamai miesčioniška, sėdėdamas taksi Džasperis Gvynas visų pirma mąstė, kad ligoninėje susidurs su daugybe žmonių – kolegų, leidėjų, žurnalistų – ir kad jo laukia nemažai varginamų susitikimų. Įsivaizdavo, kiek kartų jį paklaus, ką jis veikia. Siaubinga, pagalvojo. Bet kai pakilo į terapijos skyrių, tuščiame koridoriuje jį pasitiko tiktai Lotė.

– Jis nenori nieko matyti, nenori, kad kas nors matytų jį tokį, – paaiškino ji. – Vis teiravosi apie tave, klausinėjo šimtus kartų, ačiū, kad atėjai.

Džasperis Gvynas neatsakė, nes vis dar sutrikęs neįstengė atitraukti nuo jos akių. Ji buvo su smailiakulniais bateliais ir kvapą gniaužiančiu trumpu kostiumėliu.

– Žinau, – tarė ji. – Bet to manęs paprašė Tomas. Sako, kad tai jam pakelia nuotaiką.

Džasperis Gvynas linktelėjo. Nuotaiką jam gali pakelti net iškirptė.

– Jis žiauriai užsiunta, jei aš verkiu, – pridūrė Lotė. – Ar pabūsi čia minutėlę? Noriu nueiti kur nors ir iki valiai išsižliumbti.

Palatoje Tomas Briusas Šeperdas gulėjo tarp kateterių bei aparatų ir po nenusakomos spalvos – ligoninės spalvos – antklodėmis atrodė tarsi susitraukęs. Džasperis Gvynas pristūmė kėdę prie lo-

vos ir atsisėdo. Tomas atsimerkė. Kaip šlykštu, pasakė, bet visai tyliai. Lūpos buvo išdžiūvusios, žvilgsnyje – jokio žiburėlio. Bet paskui pasisuko į šoną, atpažino Džasperį Gvyną ir tapo kitoks.

Jiedu ėmė kalbėtis – palengva ir tyliai. Tomas norėjo papasakoti, kas jam atsitiko. Širdis, kažkurioje vietoje. Keblus reikalas. Po dviejų dienų mane bandys operuoti, pasakė. Tačiau „bandyti" – ganėtinai prastas veiksmažodis, patikslino.

– Tu išsikapstysi, – nuramino jį Džasperis Gvynas. – Kaip ir anąkart – pro šitas duris išeisi kaip nugalėtojas.

– Galbūt.

– Ką reiškia šitas *galbūt*?

– Manau, norėčiau pakeisti pokalbio temą.

– Gerai.

– Jei tu sugebėsi pasakyti man ką nors linksmesnio.

– Lotės kostiumėlis superinis.

– Tu kaip visada tikras paršas.

– Aš? Tai tu paršas, kad verti ją taip rengtis.

Tomas nusišypsojo – pirmą kartą. Paskui vėl užsimerkė. Buvo matyti, kad jam sunku kalbėti. Džasperis Gvynas paglostė jam plaukus, ir jiedu kurį laiką pabuvo tylėdami.

Bet paskui, neatmerkdamas akių, Tomas Džasperiui Gvynui prisipažino liepęs jį pakviesti dėl ypatingos priežasties, nors šiaip jau tokios šlykščios būklės nė už ką pasaulyje jam nebūtų rodęsis. Vėl atgavęs kvapą, pasakė norįs pasikalbėti apie tuos portretus.

– Neketinu išeiti nesužinojęs, kokį velnią esi sumanęs, – pridūrė.

Džasperis Gvynas prisistūmė kėdę arčiau Tomo galvos.

– Niekur tu neišeisi, – pasakė jis.

– Na, čia tik tokia šneka.

– Jei dar sykį pakartosi, visą savo knygų katalogą perduosiu Endriu Vailiui.

– Tada aš niekada tau neatstovausiu.

– Tai tu taip sakai.

– Gerai, bet dabar paklausyk.

Jis kartais nutildavo, kad atsikvapstytų. Ar sugautų siūlo galą – bjaurybė vis išsprūsdavo.

– Aš vis mąsčiau apie tą portretų istoriją... gerai, aš visai nenoriu klausytis tų tauškalų. Man šovė geresnė mintis.

Jis paėmė Džasperio Gvyno ranką.

– Parašyk.

– Ką?

– Mano portretą. Tada suprasiu.

– *Tavo* portretą?

– Taip.

– Dabar?

– Čia. Turi dvi dienas. Tik nebandyk man kvaršinti galvos tomis istorijomis, neva tau reikia dviejų mėnesių, studijos ir muzikos...

Jis stipriai suspaudė Džasperio Gvyno ranką. Su protu nesuvokiama jėga, niekas nebūtų galėjęs pasakyti, iš kur ji imasi.

– Parašyk, ir viskas. Jei moki tai daryti, galėsi padaryti ir čia.

Džasperio Gvyno galvoje kilo daugybė prieštaringų minčių ir visos jos buvo pamatuotos. Visiškai blaiviai jis suvokė, kad ši situacija groteskiška, ir pasigailėjo, kad tinkamu momentu visko nepaaiškino, juk anksčiau turėjo marias laiko. Tik, žinoma, ne dabar, ne šioje ligoninės palatoje.

– Tai neįmanoma, Tomai.

– Kodėl?

– Todėl, kad čia ne magijos žaidimas. Tai tarsi ėjimas per dykumą ar kopimas į kalną. To negali padaryti svetainėje, nors tave prašo vaikas, kurį tu labai myli. Padarykime taip: tegu tave ope-

ruoja, viskas puikiausiai pavyks, ir, kai grįši namo, aš viską tau paaiškinsiu. Prisiekiu.

Tomas atleido ranką ir kurį laiką tylėjo. Dabar buvo truputį pridusęs.

– Tai dar ne viskas, – galop pasakė.

Džasperis Gvynas turėjo kiek pasilenkti, kad geriau girdėtų.

– Man svarbu suprasti, ką tu sumanei, ir ne tik.

Ir vėl stipriai suspaudė Džasperio Gvyno ranką.

– Vieną kartą man pasakei, kad nupiešti žmogaus portretą – tai tarsi būdas sugrąžinti jį namo. Argi ne taip?

– Taip, kažkas panašaus.

– Būdas sugrąžinti jį namo.

– Taip.

Tomas atsikrenkštė. Norėjo, kad Džasperis gerai suprastų, ką jis ketina pasakyti.

– Sugrąžink mane namo, Džasperi.

Jis dar sykį atsikrenkštė.

– Aš turiu nedaug laiko ir man reikia grįžti namo, – pasakė.

Džasperis Gvynas pažiūrėjo aukštyn, kad nereikėtų žiūrėti Tomui į akis. Visi tie aparatai, toji sienų spalva, ir visur – ligoninės antspaudas. Pagalvojo, kaip viskas absurdiška.

– Man bus labai sunku.

Tomas Briusas Šeperdas paleido jo ranką ir užsimerkė.

– Tik jau nesitikėk, kad tau užmokėsiu, – pasakė.

50.

Taip dvi dienas ir dvi naktis Džasperis Gvynas gyveno ligoninėje beveik nemiegodamas, nes turėjo parašyti portretą vieninteliam

savo gyvenimo draugui. Įsitaisęs kampe ant kėdės, nieko nematydamas žiūrėjo į pirmyn atgal vaikščiojančius gydytojus ir seseles. Stūmėsi į priekį stiprindamasis kava ir sumuštiniais, retkarčiais išeidamas į koridorių pamankštinti kojų. Kartais užeidavo Lotė, bet nedrįsdavo nieko sakyti.

Savo lovoje Tomas sulig kiekviena praslinkusia valanda darėsi mažesnis, o tyla, kurioje gyvaliojo, panėšėjo į paslaptingą išnykimą. Kartais jis atsisukdavo į kampą, kuriame tikėjosi išvysti Džasperį Gvyną, ir, regis, jam visada palengvėdavo, kai pamatydavo, jog jis netuščias. Kai Tomą išveždavo iš palatos daryti tyrimų, Džasperis Gvynas įsmeigdavo akis į nepaklotą lovą ir sujauktose paklodėse išvysdavo tokį nuogumą, kad, regėjosi, nebereikia nė kūno.

Dirbo siedamas prisiminimus su Tomu, kokį įstengė pamatyti dabar ir kokio dar niekada nebuvo matęs. Nė akimirką šis darbas neatrodė lengvas ar neskausmingas. Čia viskas buvo kitaip nei studijoje, Deivido Barberio muzikos glėbyje, čia negalėjai laikytis nė vienos iš taisyklių, kurias buvai užsibrėžęs. Jis neturėjo savo lapelių, jam trūko Kotrynų de Mediči, jį vargino mintis, kad sėdi apsuptas daiktų, kurių nepasirinko. Jam nepakako laiko, o vienatvės akimirkos buvo retos. Ir didelė tikimybė, kad jį ištiks nesėkmė.

Vis dėlto pirmą vakarą prieš operaciją, maždaug apie vienuoliktą valandą, Džasperis Gvynas paklausė, ar intensyviosios terapijos skyriuje yra koks nors kompiuteris, kur jis galėtų kai ką parašyti. Galiausiai rado jį administracijos kabinete, ten jam davė stalą ir slaptažodį, kad galėtų įeiti į asmeninį darbuotojos kompiuterį. Tai buvo neįprasta procedūra, ir tai jam buvo aiškiai pasakyta. Ant stalo stovėjo dvi įrėmintos nuotraukos ir nyki prisukamųjų peliukų kolekcija. Džasperis Gvynas patogiai įsitaisė kėdėje, kuri buvo erzinamai aukšta. Jis su siaubu pastebėjo, kad klaviatūra nešvari,

ypač bjauriai purvini dažniausiai spaudomi klavišai. Pagalvojo, kad, jo manymu, viskas turėtų būti atvirkščiai. Atsistojo, nuėjęs užgesino centrinę neoninę šviesą ir grįžo pas peliukus. Įjungė stalinę lempą ir pradėjo rašyti.

Po penkių valandų atsistojo ir pabandė susivokti, kur, po velnių, tasai spausdintuvas, kuris – Džasperis Gvynas kuo puikiausiai girdėjo – kažkur spjaudė lauk jo portretą. Įdomu, kur įstaigos deda savo spausdintuvą, kurį teturi vieną visiems. Turėjo vėl įsijungti centrinę neoninę lempą, kad jį surastų. Galop surado, ir štai jis jau laiko devynis lapus rankoje, išspausdintus šriftu, kuris jam ypač nepatinka, be to, jie taip įžeidžiamai banaliai sumaketuoti. Viskas atrodė ne taip, bet iš tikrųjų viskas buvo taip, kaip turėjo būti: padaryta skubotai kruopščiai, be galimybės pasinaudoti detalėmis. Neketindamas dar sykį skaityti, tik sunumeravo puslapius. Išspausdino dvi kopijas: keturgubai sulankstęs, vieną įsidėjo į kišenę, o su kita rankoje pasuko Tomo palatos link.

Tikriausiai buvo ketvirta ryto, jis net nepažiūrėjo į laikrodį. Palatoje, už lovos, degė vienintelė ganėtinai šilta šviesa. Tomas miegojo pasukęs galvą į šoną. Prie jo prijungti aparatai retkarčiais kažką kažkam perduodavo, išleisdami trumpus šlykščius garsus. Džasperis Gvynas prisistūmė kėdę prie lovos. Nebuvo jokios prasmės, bet vis tiek uždėjo delną Tomui ant peties ir ėmė palengva jį purtyti. Jis suvokė, kad pro šalį einančiai seselei tai visai nepatiktų. Prikišęs lūpas Tomui prie ausies kelis kartus ištarė jo vardą. Tomas atsimerkė.

– Aš nemiegojau. Laukiau. Kuri dabar valanda?

– Nežinau. Vėlu.

– Tau pavyko?

Džasperis Gvynas laikė devynis lapus rankoje. Padėjo juos ant lovos.

– Truputį užtrukau. Žinai, kai labai skubi, visada truputį užtrunki.

Jiedu kalbėjosi tyliai ir buvo panašūs į du kažką vagiančius vaikus.

Tomas paėmė lapus ir pasižiūrėjo. Gal net perskaitė pirmąsias eilutes. Tada, regis, siaubingai įsitempęs, kilstelėjo galvą nuo pagalvės. Bet akyse degė tokios gyvos ugnelės, kokių dar niekas šioje ligoninėje nebuvo matęs. Jis vėl nuleido galvą ant pagalvės ir atkišo lapus Džasperiui Gvynui.

– Gerai. Skaityk.

– Aš?

– Tai gal pašaukti seselę?

Džasperis Gvynas viską įsivaizdavo ne taip. Pavyzdžiui, kol Tomas skaito, jis grįžta namo ir pagaliau išsimaudo po dušu. Jis visada truputį pavėluotai pripažindavo nuogą daiktų tikrovę.

Džasperis Gvynas paėmė lapus. Jis labai nemėgo garsiai skaityti to, ką būdavo pats parašęs, – nemėgo skaityti *kitiems*. Toks veiksmas jam visada atrodė begėdiškas. Bet ten ėmė skaityti, stengdamasis tai daryti gerai – lėtai, kaip to reikėjo, ir atidžiai. Dauguma sakinių jam atrodė netikslūs, bet prisiversdamas skaitė juos taip, kaip buvo parašęs. Kartais Tomas sukikendavo. Vieną kartą davė ženklą sustoti. Paskui leido suprasti, kad galima skaityti toliau. Paskutinį puslapį Džasperis Gvynas perskaitė dar lėčiau ir, teisybę pasakius, jis jam pasirodė nepriekaištingas.

Baigęs skaityti, paėmė lapus, gražiai sudėliojo, sulenkė pusiau ir padėjo ant lovos.

Aparatai – lyg buki kariškiai – tebesiuntė neperprantamus pranešimus.

– Eikš čionai, – tarė Tomas.

Džasperis Gvynas pasilenkė prie jo. Dabar jiedu buvo labai arti.

Tomas ištraukė ranką iš po antklodžių ir uždėjo delną draugui ant galvos. Paskui ant sprando. Tada prisitraukė, palenkė draugo galvą ant peties ir palaikė. Tarsi norėdamas kažkuo įsitikinti, truputį pajudino pirštus.

– Aš žinojau, – tarė.

Pirštais spustelėjo draugo sprandą.

Džasperis Gvynas išėjo, kai Tomas užmigo. Jis laikė delną ant portreto puslapių, ir Džasperiui Gvynui jo ranka pasirodė kaip vaiko.

51.

Kai atėjo žinia, kad Tomas neištvėrė operacijos, Rebeka buvo biure. Ji atsistojo ir net nepasiėmusi daiktų išėjo į gatvę. Žingsniavo kaip niekada greitai, nė kiek neabejodama, kokį kelią turi įveikti, ir nekreipdama dėmesio į nieką aplinkui. Pasiekusi Džasperio Gvyno namus, iškart puolė prie skambučio. Ji taip stipriai troško, kad tos durys atsidarytų, ir jos pagaliau atsidarė. Nepratarusi nė žodžio, Rebeka puolė Džasperiui Gvynui į glėbį – vienintelę vietą pasaulyje, kurioje, nusprendė ji, būtų geriausia pravirkti ir verkti ištisas valandas.

Kaip dažnai atsitinka, jiedu ne iš karto prisiminė, kad, mirus žmogui, kitiems priklauso gyventi ir už jį, nes nieko kita tinkamesnio nėra.

52.

Tad ketvirtąjį portretą Džasperis Gvynas parašė vieninteliam draugui, kurį turėjo, ir tai padarė likus vos kelioms valandoms iki jo mirties.

Paskui jam buvo sunku viską pradėti iš naujo – dėl daugybės numanomų priežasčių, taip pat dėl netikėto jausmo, kad rašydamas portretus jis meta iššūkį žmogui, kurio jau nėra ir kuris padėjo jam suvokti, jog jis taip pat meta iššūkį visam knygų pasauliui, nuo kurio nori pabėgti. Dabar jau nėra žmogaus, kurį reikėtų įtikinti, nebent save patį, ir toji tyla, kuri, įsivaizdavo, visada gaubė jo, kaip kopijuotojo, profesiją, tapo savotiška asmenine kova be liudininkų. Jis šiek tiek užtruko, kol susigyveno su mintimi, kad yra taip, o ne kitaip, ir, iš naujo atradęs skaidrią svajonę, be jos negalėjo gyventi. Turėjo grįžti atgal, kad prisimintų tą skaistumą, kurio ieškojo, ir dvasios tyrumą, kurio vėl ėmė netikėtai trokšti savo talento glūdumoje. Tai padarė ramiai, leisdamas iš širdies vėl ištrykšti jau pažįstamam džiaugsmui – džiaugsmui norėti. Ir tada pamažu ėmėsi darbo.

Penktą portretą turėjo parašyti vaikinui, kuris tapė, ir tai jam visai nepatiko, nes reikėjo vėl pradėti nuo nulio – tai savaime turėjo baigtis nesėkme. Šeštą – keturiasdešimt dvejų metų aktoriui, apdovanotam keisčiausiu paukštišku kūnu ir įsimintinu veidu, tarsi išdrožtu iš medžio. Septintą – dviem labai turtingiems jaunuoliams, kurie buvo ką tik susituokę ir primygtinai prašėsi pozuoti kartu. Aštuntą – gydytojui, kuris aštuonis mėnesius plaukiodavo prekiniais laivais po visą pasaulį. Devintą – moteriai, kuri norėjo užmiršti viską, išskyrus save ir keturis Verleno eilėraščius prancūzų kalba. Dešimtą – siuvėjui, kuris rengė karalienę ir tuo nelabai didžiavosi. Vienuoliktą – merginai, ir tai buvo klaida.

Rebeka, kuri parinkdavo kandidatus, stengdamasi apsaugoti Džasperį Gvyną nuo nepageidaujamų tipų, iš tikrųjų niekada jos nematė. Bet tam buvo priežastis: vietoj jos prisistatė tėvas, ir ne bet koks, o misteris Trolis, pensininkas antikvaras, pirmasis žmogus pasaulyje, sutikęs pakrapštyti piniginę, kad Džasperis Gvynas

parašytų jo portretą. Mergina, jauniausioji jo duktė, buvo vardu Odrė. Rebeka prisiminė, kaip, susipažinusi su juo, įvertino jo pagarbų ir kultūringą paaiškinimą, kad jo duktė – sunkaus būdo mergaitė, ir kaip jis išreiškė įsitikinimą, kad tokia ypatinga patirtis, kurią išgyveno Džasperio Gvyno studijoje, galbūt padėtų jai rasti atilsį – jis būtent taip ir pasakė – ir atgauti šiokią tokią ramybę. Ir dar pridūrė – kad ir kokį portretą Džasperis Gvynas parašytų, jo dukrai tai būtų tyresnis pėdsakas nei koks nors atspindys veidrodyje ir daug įtikinamesnis už bet kokį pamokslą.

Rebeka pasitarė su Džasperiu Gvynu ir abu nusprendė, kad būtų galima pabandyti. Mergiščiai buvo devyniolika. Į studiją ji įžengė vieną gegužės pirmadienį. Praėjus lygiai šešiolikai mėnesių nuo tos dienos, kai jos slenkstį pirmą kartą peržengė jos tėvas.

53.

Jos nuogumas buvo tarsi iššūkis, o toks jaunas kūnas – ginklas. Kalbėjo ji dažnai, ir nors Džasperis Gvynas nesiteikdavo atsakyti ir net kelissyk buvo priverstas aiškinti, kad tam tikra tyla būtina portreto sėkmei, kiekvieną dieną ji vėl paleisdavo liežuvį. Ji nieko nepasakodavo ir nesistengdavo nieko aiškinti, tik visą laiką liejo neapykantą ir beatodairišką tūžmastį. Kalbėdama būdavo nuostabi, visai nepanaši į mergaitę, ir siaubingai gyvuliška. Keletą dienų ji įžeidinėjo, ir žiauriai elegantiškai, savo tėvus. Paskui trumpai nukreipė savo strėles į mokyklą ir draugus, bet buvo aišku, kad tai daro paskubomis ir neapibrėžtai, nes siekia visai kitokio tikslo. Džasperis Gvynas atsisakė ją nutildyti ir įprato laikyti jos balsą kūno dalimi, tik intymesne nei kitos ir tam tikru atžvilgiu pavojingesne – it kokia žvėries letena. Jis nekreipė dėmesio į jos žodžius,

bet toji aštri kantilena galiausiai tapo tokia gyva ir gundanti, kad garsinė Deivido Barberio migla ėmė atrodyti truputį beprasmė, jei ne erzinanti. Dvyliktą dieną mergina prasibrovė ten, kur ir norėjo prasibrauti, tai yra prie jo. Ėmė plūsti jį žodžių papliūpom pramaišiui su tylos akimirkomis, kuriomis stebeilydavosi į jį su neatremiama jėga. Džasperis Gvynas negalėjo dirbti ir tarpais, kai neįstengdavo mąstyti, pagaliau suprato, kad toji agresija kažkokia iškrypėliška ir gundanti. Jis nebuvo tikras, ar įstengs apsiginti. Dvi dienas priešinosi, o trečią nepasirodė studijoje. Taip elgėsi keturias dienas iš eilės. Grįžo penktą dieną beveik įsitikinęs, kad jos neras, ir keistai sunerimęs, kad gali iš tikrųjų neapsirikti. Bet ji buvo ten. Ir visą laiką tylėjo. Džasperiui Gvynui pirmą kartą pasirodė, kad jos grožis pavojingas. Jis vėl ėmėsi darbo, bet su nemalonia sumaištimi galvoje.

Vakare, grįžęs namo, sulaukė Rebekos skambučio. Atsitiko nemalonus dalykas. Vakariniame bulvariniame laikraštyje be ypatingų smulkmenų, bet įprastu netašytu tonu buvo pasakojama keista kažkokio rašytojo, studijoje už Marilebono Aukštutinės gatvės rašančio portretus, istorija. Rašytojas buvo neįvardintas, bet paminėta portretų kaina (truputį išpūsta) ir pateikta daugybė smulkmenų apie studiją. Vienoje pastraipoje – piktai parašytoje – buvo kalbama apie nuogus modelius, kitoje minimi smilkalai, pritemdytos šviesos ir *new age* muzika. Leidinio teigimu, užsisakyti tokiu būdu nupieštą portretą kai kuriuose Londono aukštuomenės sluoksniuose dabar tapo madinga.

Džasperis Gvynas jau seniai baiminosi ko nors panašaus. Bet ilgainiui jis ir Rebeka suprato, kad dėl darbo pobūdžio šioje studijoje žmonės imdavo nepaprastai pavydėti savo portretui ir nenorėdavo sutepti savo gražiosios patirties dalykais, kurių nenorėtų saugoti atmintyje. Ta tema jiedu kalbėjosi mažai, bet kiekvienąsyk, kai pri-

simindavo visus, kurie lankėsi studijoje, nerasdavo nė vieno, kuris būtų pasivarginęs susisiekti su laikraščiu ir užvirti visą šią košę. Tad galų gale neišvengiamai ėmė galvoti apie merginą. Džasperis Gvynas niekada Rebekai nepasakojo, kas jam nutiko su ja studijoje, bet dabar Rebeka galėjo nuspėti menkiausias smulkmenas, todėl jai nepraslydo pro akis, kad ten dedasi ne visai įprasti dalykai. Bandė jį paklausinėti, bet Džasperis Gvynas tik paaiškino, kad toji mergiotė apdovanota ypatingu talentu bjauriai elgtis. Daugiau nepanoro nieko pridurti. Jiedu sutarė, kad Rebeka atidžiai stebės, kokio atgarsio toji naujiena sulaukė žiniasklaidoje, ir kad dabar vienintelis dalykas, kurį galima padaryti – grįžti į studiją ir tęsti darbą.

Džasperis Gvynas grįžo į studiją kitą dieną, jausdamasis lyg tramdytojas, žengiantis į žvėries narvą. Merginą rado sėdinčią ant grindų kampe, kuriame paprastai tūnodavo jis. Ji kažką rašė kreminės spalvos jo bloknotėlio lapeliuose.

54.

Apie šią istoriją spaudoje daugiau nieko nepasirodė. Rebeka ėmė ieškoti Džasperio Gvyno, norėdama jį nuraminti, bet neįstengė rasti. Po kelių dienų pasirodė pats, gyvas ir sveikas. Buvo nekalbus, pasakė tik tiek, kad viskas gerai. Rebeka jį neblogai pažinojo, todėl prisispyrusi neklausinėjo. Ir liovėsi ieškoti. Tik išsikirpo kelis – jų buvo nedaug – straipsnius, pasigavusius tą naujieną. Tarė sau, kad, apskritai imant, šis reikalas dar gerai baigėsi. Ji dirbo mažame biure, kurį Džasperis Gvynas buvo jai suradęs malonioje vietelėje netoli savo namų. Ji rado tris kandidatus (visi trys buvo skaitę laikraštį), bet nė vienas iš tikrųjų jos neįtikino. Prabėgus savaitei, ji ėmė laukti, kad atsitiks tai, kas visada atsitikdavo, kai neperpran-

tama Kotrynų de Mediči valia nuspręsdavo, jog laikas baigėsi. Dar kelios dienos, ir Džasperis Gvynas jai įteiks portreto kopiją. Tada ji pasikvies klientą, jis ateis jo paimti, susimokės sąskaitą ir grąžins studijos raktus. Viskas sukosi kaip vežimo ratai, viskas kartojosi, ir tai jai patiko. Tik šį kartą Džasperis Gvynas vėlavo pasirodyti, ir šit vieną rytą vietoj jo prisistatė misteris Trolis. Jis atėjo pasakyti, kad, pasak jo dukters, Kotrynos de Mediči užgeso, ir tai padarė gana elegantiškai, tačiau tiesa tokia, kad tai nutiko prieš devynias dienas, bet Džasperis Gvynas studijoje nepasirodė. Duktė tenai uoliai ėjo kiekvieną popietę, bet daugiau jo nematė. Misteris Trolis dabar klausė savęs, ar imtis kokių nors ypatingų žygių, ar laukti. Jis nesąs susirūpinęs, bet nusprendė ateiti pats ir įsitikinti, ar viskas gerai.

– Ar esate visiškai tikras, kad misterio Gvyno devynias dienas nebuvo studijoje? – paklausė Rebeka.

– Taip sako mano duktė.

Rebeka klausiamai pažvelgė į jį.

– Taip, žinau, – atsakė jis. – Bet šiuo atveju esu linkęs ja tikėti.

Rebeka pažadėjo viską išsiaiškinti ir nieko nelaukdama jam pranešti. Buvo sunerimusi, bet to neparodė.

Prieš išeidamas, misteris Trolis dar ištaikė progą paklausti, ar kartais Rebeka nežinanti, kaip toje studijoje viskas klostėsi. O iš tikrųjų jis tik labai norįs paklausti, ar jo duktė elgėsi padoriai.

– Nežinau, – atsakė Rebeka. – Misteris Gvynas nelabai mėgsta pasakoti, kas vyksta jo studijoje. Tai ne jo stilius.

– Suprantu.

– Kaip aš ir nujaučiau, jūsų duktė nėra lengvo būdo žmogus.

– Ne, nėra, – atsakė misteris Trolis.

Jis patylėjo.

– Kartais gali būti nepaprastai nemaloni arba perdėtai patraukli, – pridūrė.

Rebeka pagalvojo, kad jai patiktų būti tokia mergina, apie kurią būtų galima pasakyti ką nors panašaus.

– Aš jums pranešiu, misteri Troli. Esu tikra, kad viskas susitvarkys.

Misteris Trolis atsakė tuo neabejojantis.

Kitą dieną „Guardian“ išspausdino didelį reportažą portretų tema. Jis buvo daug išsamesnis nei tas, kuris pasirodė bulvariniame laikraštyje, jame net buvo paminėtas Džasperio Gvyno vardas. Jam taip pat buvo skirtas kitas straipsnelis su jo karjeros apžvalga.

Rebeka suskubo ieškoti Džasperio Gvyno. Nerado jo nei namie, jokios naudos nedavė ir apsilankymas kvartalo skalbyklose. Atrodė, jis dingo.

55.

Penkias dienas nieko nenutiko. Paskui Rebeka gavo iš Džasperio Gvyno storą voką su merginos portretu, kaip įprasta, kruopščiai apipavidalintą, ir kelių eilučių laiškelį. Jame buvo parašyta, kad kol kas jis negalįs rodytis ir kliaujasi, jog Rebeka ir toliau viskuo pasirūpinsianti, tik tuo tarpu reikią atiduoti paskutinį portretą – jis nesąs tikras, ar galės vėl imtis darbo anksčiau nei po poros mėnesių. Jis dėkoja jai ir atsisveikindamas stipriai apkabina. Jokios užuominos apie straipsnį „Guardian“ laikraštyje.

Visą dieną Rebeka turėjo mandagiai atsakyti į daugybę telefono skambučių – jų buvo iš visur, ir visi norėjo daugiau sužinoti apie Džasperio Gvyno istoriją. Jai nepatiko, kad buvo palikta viena tokiu delikačiu metu, bet, kita vertus, pakankamai pažinojo Džasperį Gvyną ir turėjo pripažinti, kad būtų beprasmiška jį perauklėti. Ji padarė, ką reikėjo padaryti, ir net geriau, nei galėjo: vakare

pirmiausia paskambino misteriui Troliui ir pranešė, kad portretas baigtas. Paskui išjungė telefoną, paėmė merginos portretą ir atsivertė. To niekada nedarydavo. Paprastai atiduodavo portretus į juos nė nežvilgtelėjusi. Bet šį vakarą viskas buvo kitaip. Ore sklandė kažkas panašaus į besisklaidančius kerus, ir atsisakyti įprastos procedūros jai atrodė protinga, gal net būtina. Tad ji atsivertė merginos portretą ir ėmė skaityti.

Jo buvo keturi puslapiai. Rebeka sustojo pirmame, paskui sudėjo lapus į vietą ir užvertė aplanką.

56.

Mergina atėjo rytą, viena. Atsisėdo priešais Rebeką. Jos veidą iš abiejų pusių dengė ilgi, tiesūs, ploni šviesūs plaukai. Veidą, kuris buvo kampuotas, visiškai pamatydavai tik tada, kai ji krestelėdavo galvą, bet jo bruožus tuoj pat nustelbdavo pora kerinčių tamsių akių. Buvo liesa ir savo kūnu naudojosi laisvai, nerodydama jokių nervinimosi ženklų: regis, buvo sąmoningai pasirinkusi tam tikrą elegantišką ramybę. Vilkėjo atvirą švarkelį ant berankovių violetinių marškinėlių, pro kuriuos galėjai nujausti mažas gražias krūtis. Rebeka pastebėjo blyškias, žaizdelėmis nubertas rankas.

– Štai jūsų portretas, – tarė, paduodama jai aplanką.

Mergina padėjo jį ant stalo.

– Tu Rebeka? – paklausė.

– Taip.

– Džasperis Gvynas dažnai kalba apie tave.

– Sunku patikėti. Misteris Gvynas ne toks žmogus, kad apie ką nors daug kalbėtų.

– Ne, bet apie tave kalba.

Rebeka neapibrėžtai mostelėjo ranka ir nusišypsojo.

– Gerai, – pasakė.

Paskui padavė merginai lapą pasirašyti. Dėl sąskaitos apmokėjimo buvo sutarusi su tėvu.

Mergina pasirašė neskaičiusi ir grąžino Rebekai rašiklį. Tada parodė į portretą.

– Tu skaitei jį? – paklausė.

– Ne, – pamelavo Rebeka. – To niekada nedarau.

– Kokia kvailė.

– Ką tu pasakei?

– Aš perskaityčiau.

– Žinai, esu pakankamai suaugusi, kad nuspręsčiau, ką daryti, o ko ne.

– Taip, suaugusi. Sena.

– Gali būti. Dabar, jei leisi, aš turiu daug darbo.

– Džasperis Gvynas sako, kad tu labai nelaiminga moteris.

Tada Rebeka pirmą kartą pažvelgė į ją be jokios baimės. Ir pamatė, kad, norėdama atrodyti žavi, ji elgiasi tiesiog šlykščiai.

– Misteris Gvynas irgi kartais klysta.

Mergina krestelėjo galvą ir vėl pasimatė jos veidas.

– Tu jį įsimylėjusi? – paklausė.

Rebeka pažvelgė į ją, bet neatsakė.

– Ne, aš norėjau tavęs paklausti visai ne to, – pasitaisė mergina. – Ar tu mylėjaisi su juo?

Rebeka norėjo atsistoti ir palydėti mergiščią pro duris. Tikriausiai tai buvo vienintelis dalykas, kurį ji galėjo padaryti. Bet ji taip pat jautė – jeigu tik yra koks nors būdas perprasti visus tuos keistus dalykus, kurie tenai dedasi, tada galbūt dabar jai atsiveria vienintelė galimybė, kad ir kokia ji būtų šlykšti.

– Ne, – atsakė ji. – Aš niekada su juo nesimylėjau.

– O aš mylėjausi, – atkirto mergiščia. – Gal tau įdomu, kaip jis tai daro?

– Nesu tuo tikra.

– Šiurkščiai. Bet paskui, staiga, švelniai. Jam patinka liestis. Jis niekada nekalba. Niekada neužsimerkia. Kai patiria orgazmą, tampa nenusakomai gražus.

Visa tai ji pasakė nenuleisdama akių nuo Rebekos.

– Nori kartu su manimi perskaityti portretą? – paklausė.

Rebeka galva parodė, kad nenori.

– Nemanau, mergyt, kad išvis noriu ką nors apie tai žinoti.

– Tu nieko apie mane nežinai.

– Na ir puiku.

Kurį laiką merginos dėmesį buvo patraukęs kažkoks daiktas ant stalo. Paskui ji vėl pakėlė akis į Rebeką.

– Mes tai darėme dvi dienas beveik nemiegodami, – pasakė. – Tenai, studijoje. Paskui jis išėjo ir daugiau negrįžo. Bailys.

– Jei jau išspjaudei visus nuodus, tada mūsų pokalbis baigtas.

– Taip. Tik dar vienas dalykas.

– Paskubėk.

– Ar padarysi man paslaugą?

Rebeka pažvelgė į ją sutrikusi. Mergina vėl papurtė galvą ir atidengė veidą.

– Kai jį pamatysi, pasakyk, kad aš apgailestauju dėl to reikalo laikraščiuose. Nemaniau, kad kils visas tas triukšmas.

– Jei norėjai jį įskaudinti, tau pavyko.

– Ne, nenorėjau. Tai buvo kitas dalykas.

– Koks?

– Nežinau... norėjau jį *paliesti*, bet nemanau, kad tu gali suprasti.

Rebeka suirzusi pagalvojo, kad supranta labai gerai. Taip pat

pagalvojo, kaip nubausti tie, kurių tiek daug ir kurie negali paliesti neįskaudindami, ir nevalingai akimis susiieškojo merginos rankas ir mažas žaizdeles. Pajuto kažką panašaus į gailestį ir staiga suprato, kas toje studijoje su mergina privertė pasiduoti Džasperį Gvyną.

– Raktą, – griežtai paliepė.

Pasiraususi rankinėje, mergina padėjo raktą ant stalo. Kurį laiką žiūrėjo į Rebeką.

– Nenoriu šito portreto. Išmesk jį.

Išėjo palikusi atdaras duris. Žingsniavo truputį kreivai, tarsi norėdama įsisprausti į siaurą erdvę ir pabėgti nuo to, kas buvo.

57.

Rebeka ilgai negalėjo suvaikyti savo minčių. Pamiršo visus darbus, kuriuos turėjo padaryti, atšaukė visus susitikimus ir paliko ant stalo atverstus laikraščius, kuriuos buvo nusipirkusi. Jautėsi susinervinusi, matydama, kad jai dreba rankos, – net neįstengė suprasti, ar iš pykčio, ar iš kažkokios baimės. Suskambo telefonas, bet ji neatsakė. Pasiėmė daiktus ir išėjo.

Pakeliui į jo namus atsisėdo ramioje vietoje ant bažnyčios laiptų, šalia nedidelio sodo, ir prisivertė prisiminti merginos žodžius. Stengėsi suprasti, kas gi pamažu, žingsnis po žingsnio, sudužo į šipulius. Daugybė dalykų, ir ji žinojo, kad jų buvo ne tik gležnų, bet ir tvirtų, – paprastos iliuzijos tokios nebūna. Keista, kad ji pirmiausia pagalvojo ne apie save, o apie Džasperį Gvyną, kaip paprastai elgiasi žmonės, – atsikėlę nuo žemės jie pirmiausia apsižiūri, ar nesudaužė akinių arba laikrodžio, pačių trapiausių daiktų. Buvo nelengva suprasti, kaip skaudžiai toji mergina

jį sužeidė. Be abejonės, ji sudaužė matą, kurį iki tos akimirkos Džasperis Gvynas buvo pasirinkęs kaip esminę savo keisto darbo normą. Bet taip pat įmanoma, kad toks noras apsistatyti sienomis ir suvaržymais slėpė jo slaptą troškimą bent vieną kartą ir bet kokia kaina peržengti visas taisykles, kad tik pasiektų savo užsibrėžto kelio galą. Todėl sunku pasakyti, ar toji mergina sudavė jam mirtiną smūgį, ar tai buvo tik prieplauka, į kurią žvelgė visi jo portretai. Kas žino. Tik aišku, kad tos devynios dienos, kurios prabėgo nekeliant kojos į studiją, leidžia įsivaizduoti jį veikiau kaip išsigandusį, nei tikslą pasiekusį žmogų, paskui ramiai, bet ryžtingai nuo visų pasislėpusį. Taip elgiasi sužeisti gyvūnai. Ji mąstė apie studiją, apie aštuoniolika Kotrynų de Mediči, apie Deivido Barberio muziką. Kaip gaila, tarė sau. Kaip siaubingai gaila, jei viskas turėjo taip pasibaigti.

Lėtai žingsniuodama grįžo namo ir tik tada susizgribo pagalvoti apie save ir pasižiūrėti į savo žaizdas. Kad ir kaip jai buvo bjauru pripažinti, toji mergina pasakė kai ką, kas ją žemino, ir tai galbūt susiję su drąsa ar su begėdiškumu. Pabandė prisiminti akimirkas, kai ji taip pat buvo atsidūrusi arti Džasperio Gvyno, skaudžiai arti, ir galiausiai paklausė savęs, ką tokiomis akimirkomis padarė blogai ar ko nesuprato. Mintimis grįžo į studijos tamsą tą paskutinę naktį ir prisiminė, kad nieko tarp jų neįvyko, ir negalėjo patikėti, kad nesugebėjo tos tuštumos peržengti. Bet dar labiau mąstė apie tą Tomo mirties rytą, apie tai, kaip bėgo į Džasperio Gvyno namus, ir apie viską, kas buvo paskui. Prisiminė, kokie jie buvo išsigandę, ir už viską pasaulyje stipresnį norą likti kartu. Prisiminė savo gestus virtuvėje, basas kojas, tylų pokalbį, nenutrūkstantį net tada, kai skambėdavo telefonas. Prisiminė išgertą alkoholį, senas plokšteles, knygų viršelius ir nejaukumą vonioje. Ir kaip buvo lengva išsitiesti šalia jo lovoje ir užmigti.

Paskui – sunkus rytas ir išsigandęs Džasperio Gvyno žvilgsnis. Ji susiprato ir išėjo.

Toji mergina pasielgė kur kas protingiau.

Kokia bjauri pamoka.

Pažvelgė į save ir tyliai pagalvojo: gal dėl to būtų galima paprasčiausiai suversti kaltę savo netikusiam, nenormaliam kūnui. Bet tai ne atsakymas. Tai tik liūdesys, su kuriuo ji jau seniai nebenori grumtis.

Vėliau namie, veidrodyje, išvydo save gražią – ir gyvą.

Todėl ištisomis dienomis ji darė vienintelį dalyką, kuris jai atrodė tinkamas, – tiesiog laukė. Abejingai stebėjo vis daugėjančius spaudoje reportažus, nagrinėjančius keistą Džasperio Gvyno atvejį, ir kaupė juos chronologine tvarka. Atsakinėjo į telefono skambučius, užsirašydavo visus prašymus ir tikindavo, kad greitai turėsianti galimybę būti naudinga. Neabejojo žinodama, kad vienintelis dalykas, kurį turi daryti, – laukti. Paskui vieną rytą į biurą atėjo storas pakas su laišku ir knyga.

Pake buvo visi portretai, kiekvienas įdėtas į aplanką. Laiške Džasperis Gvynas paaiškino, jog tai kopijos, kurias buvo pasidaręs sau: jis prašė laikyti jas saugioje vietoje ir jokiu būdu neviešinti. Buvo pridėjęs išsamų atliktinų darbų sąrašą: grąžinti studiją Džonui Septimui Hilui, atsikratyti baldų ir kitų rakandų, atlaisvinti biurą, panaikinti elektroninį paštą, kuriuo jiedu naudojosi, tapti nepasiekiamai žurnalistams, jeigu jie kartais ketintų su ja susisiekti. Patikslino, kad asmeniškai pasirūpino sąskaitomis, ir nuramino Rebeką, kad labai greitai ji gausianti savo atlyginimą, įskaitant nemenką išeitinę sumą. Esąs tikras, kad nebūsią jokių problemų.

Jis nuoširdžiai jai dėkojąs ir dar sykį laikąs savo priederme pasakyti, kad negalėjo trokšti tikslesnio, santūresnio ir malonesnio

bendradarbiavimo. Jis suvokiąs, kad bet kokiu atveju atsisveikinimas turėtų būti daug šiltesnis, bet, kad ir kaip gaila, turįs pripažinti, jog nesugebėjęs pasielgti geriau.

Laiško pabaiga buvo parašyta ranka. Ji skambėjo taip:

Galbūt turėčiau jums paaiškinti, kad laikytis per atstumą nuo tos merginos buvo neišsprendžiama teorema, bet jei nebūčiau to padaręs, būčiau tapęs juokingas, arba ją įžeidęs. Pirmasis dalykas man nesvarbus, bet dėl antrojo jausčiau begalinį apmaudą. Tiesiog noriu tikėti, kad kitaip pasielgti buvo neįmanoma.

Dėl manęs nesijaudinkit, aš nesigailiu dėl to, kas atsitiko, be to, jau esu tiksliai numatęs, ką turiu daryti dabar.

Linkiu jums visokeriopos laimės, jūs jos nusipelnėte.

Amžinai dėkingas,

Jūsų Džasperis Gvynas, kopijuotojas

Po parašo buvo prierašas, viso labo kelios eilutės. Jame jis informavo ją, kad prideda ką tik išleistą paskutinę knygą iš Klarisos Roud stalčių. Jis gerai prisimenąs, kaip tą dieną parke, kai jis atnešė jai jos portretą, ji kaip tik laikė Roud romaną rankoje ir kalbėjo apie jį su didžiuliu įkarščiu. Tad pamanęs, kad tokiomis aplinkybėmis būtų gražu viską baigiant jai padovanoti tą knygą: jis linki jai malonaus skaitymo.

Ir daugiau nieko.

Bet ar taip gali būti? – pagalvojo Rebeka.

Paėmė knygą, pavartė, paskui sviedė į sieną – šį poelgį ji prisimins po kelerių metų.

Jai šovė mintis apžiūrėti paką, bet ant jo rado tik kažkokį Londono pašto antspaudą. Tikriausiai jai neleista sužinoti, kur Džas-

peris Gvynas iškeliavo. Toli – dėl to buvo visiškai tikra. Viskas baigta, ir be jokio iškilmingumo, į kurį turi teisę tokios pabaigos.

Atsistojo, įdėjo į užrašų knygelę Džasperio Gvyno laišką ir nusprendė paskutinį kartą padaryti tai, ko jis prašo. Ne iš pareigos, o dėl melancholiško kruopštumo. Išeidama pasiėmė portretus. Pamanė, kad jų neskaityti būtų didžiausias jos gyvenimo malonumas. Parėjusi namo, padėjo juos spintos apačioje po senais megztiniais, ir tai buvo paskutinis gestas, kurį padarė su savotišku gailesiu, nes žinojo, kad to niekas niekada nesužinos.

Viskam sutvarkyti jai prireikė dešimties dienų. Jeigu kas paprašydavo paaiškinti, ji atsakydavo neapibrėžtai. Kai Džonas Septimas Hilas paprašė ją perduoti Džasperiui Gvynui pagarbiausius linkėjimus, ji atsakė negalinti to padaryti.

– Ne?

– Ne, apgailestauju.

– Ar nemanote su juo susitikti po priimtinai protingo laiko tarpo?

– Nesu numačiusi susitikti su juo niekada, – atsakė Rebeka.

Džonas Septimas Hilas leido sau skeptiškai nusišypsoti, ir toji šypsena Rebekai pasirodė visiškai nederama.

58.

Bėgant metams apie Džasperį Gvyną niekas, regis, daugiau nieko nesužinojo. Bet kokia informacija apie keistą jo maniją greitai dingo iš laikraščių puslapių, o jo vardas buvo vis rečiau minimas literatūros kronikose. Kartais probėgšmais jį pacituodavo šiuolaikinės anglų literatūros apžvalgose, porą kartų jam buvo skirta kelios eilutės kalbant apie kitas knygas, kurios atrodė perėmusios

kai kurias jo stilistikos ypatybes. Jo romanas „Seserys“ užbaigė vieno prestižinio žurnalo sudarytą „Šimto knygų, kurias būtina perskaityti iki numirštant“, sąrašą. Jo leidėjas anglas ir dar pora užsienio leidėjų bandė su juo susisiekti, bet anksčiau tai buvo daroma per Tomą, o dabar, uždarius jo agentūrą, pasikalbėti su tuo žmogumi tapo neįmanoma. Vis dėlto ganėtinai plačiai sklandė nuojauta, kad anksčiau ar vėliau jis pasirodys gyvas ir sveikas, ir gal net su nauja knyga. Nedaugelis tikėjo, kad jis iš tikrųjų būtų galėjęs mesti rašyti.

Tuo tarpu Rebeka, nusprendusi viską pradėti nuo nulio, per ketverius metus susikūrė naują gyvenimą. Susirado su knygomis nesusijusį darbą, paliko savo šūdžių vaikiną ir išsikraustė gyventi į Londono priemiestį. Vieną dieną susipažino su vedusiu vyru, kuris mokėjo labai gražiai sujaukti viską, prie ko tik prisiliesdavo. Jis buvo vardu Robertas. Galiausiai jiedu karštai pamilo vienas kitą, ir vieną dieną vyras paklausė, ar gali palikti savo šeimą ir pabandyti sukurti su ja kitą. Rebekai ta mintis pasirodė nuostabi. Sulaukusi trisdešimt dvejų, ji tapo mergytės, kurią jie pavadino Ema, motina. Ji ėmė mažiau dirbti ir dar labiau storėti, bet dėl to nei vienas, nei kitas nesigraužė. Apie Džasperį Gvyną ji pagalvodavo labai retai ir visada be ypatingo jaudulio. Tie prisiminimai buvo lengvi kaip iš ankstesnio gyvenimo atsiųsti atvirukai.

Vis dėlto vieną dieną stumiant vežimėlį su Ema didžiulio Londono knygyno koridoriais jos akys užkliuvo už ypatingo kišeninių knygų pasiūlymo, o krūvos viršuje pamatė Klarisos Roud knygą. Į pavadinimą ji neatkreipė dėmesio, bet pastebėjo, kad tos knygos nėra skaičiusi. Tik priėjusi prie kasos susivokė, jog iš tikrųjų čia ta pati knyga, kurią prieš ketverius metus, tą dieną, kai viskas baigėsi, jai padovanojo Džasperis Gvynas. Prisiminė, ką ji su ta knyga padarė. Nusišypsojo. Ir susimokėjo.

Pradėjo ją skaityti metro, juoba kad Ema buvo užmigusi vežimėlyje, be to, jos dar turėjo pavažiuoti kelias stoteles. Knyga jai iš tikrųjų patiko, ir ji užmiršo visus žmones aplinkui, bet staiga, priėjusi šešioliktą puslapį, suakmenėjo. Netikėdama savo akimis, paskaitė toliau. Tada pakėlė akis ir garsiai pasakė:

– Nieko sau kekšinas!

Iš tikrųjų knygoje, kurią skaitė, žodis žodin buvo aprašytas jos portretas, Džasperio Gvyno parašytas prieš kelerius metus.

Atsisuko į kaimyną ir kažkaip antgamtiškai pajuto pareigą jam paaiškinti – ir taip pat garsiai:

– Jis nukopijavo Klarisą Roud, tas šiknius ją nukopijavo!

Kaimynas, regis, nesuprato, kad tai svarbu, bet Rebekos galvoje kažkas ėmė veikti – lyg pavėluotai atbudęs sveikas protas, – ir ji vėl įbedė akis į knygą.

Valandėlę mąstė.

Patikrino leidimo datą ir susigaudė, kad kažkas ne taip. Džasperis Gvynas jos portretą parašė mažiausiai metais anksčiau. Kaip galima nukopijuoti knygą, kuri dar nebuvo išėjusi?

Vėl pasigręžė į kaimyną, bet buvo akivaizdu, kad tas tipas vargu ar gali jai padėti.

Gal Džasperis Gvynas perskaitė ją anksčiau, nei ji buvo išspausdinta, pamanė Rebeka. Tai buvo protinga prielaida. Prisiminė painią istoriją su Klarisos Roud rankraščiais, todėl įmanoma, kad Džasperiui Gvynui kažkaip pavyko juos pamatyti anksčiau, nei jie pateko į leidėjo rankas. Visai įtikinama. Bet kaip tik tą akimirką iš tolo ją pasiekė seniai ištarti Tomo žodžiai. Tai buvo tą dieną, kai jis paaiškino jai, kas per žmogus tas Džasperis Gvynas. Tada taip pat papasakojo tą niekada nepripažinto sūnaus istoriją. Pasakė ir dar vieną dalyką: kad yra knygų, mažiausiai dvi, kurias parašė Džasperis Gvynas, jos pasklidusios po pasaulį, *bet ne jo vardu.*

Po velnių, pagalvojo.

Štai kodėl vis pasirodo niekada neišleistos tos autorės knygos. *Jas rašo jis.*

Kvailystė, bet gali būti ir tiesa.

Tai viską gerokai pakeistų, tarė sau. Nevalingai prisiminė tą dieną, kai viskas baigėsi, ir išvydo save, sviedžiančią į sieną tą kvailą knygą. Ar įmanoma, kad tai buvo ne kvaila knyga, o ypatinga dovana? Sudėlioti išsklaidytus fragmentus reikėjo didelių pastangų. Akimirką šmėstelėjo mintis, kad jai buvo grąžinta kai kas svarbaus, kai kas, ko ji taip ilgai laukė. Stengėsi suprasti, kas *būtent*, ir staiga pastebėjo, kad metro traukinys sustojo stotelėje, kurioje jai reikia išlipti.

– Mėšlas!

Atsistojo ir išlėkė iš traukinio.

Tik po minutėlės prisiminė kažką pamiršusi.

– Ema!

Atsigręžė jau užsidarant durims. Ėmė daužyti delnais į langus ir kažką šaukti, bet traukinys jau lėtai važiavo tolyn.

Žmonės ją sustabdė ir žiūrėjo į ją.

– Mano duktė! – šaukė Rebeka. – Tame traukinyje mano duktė!

Paskui buvo ne taip paprasta ją susigrąžinti.

59.

Vėliau jai pasirodė nebūtina visą tą istoriją pasakoti Robertui, bet atėjus laikui miegoti Rebeka jam pasakė turinti žūtbūt užbaigti skaityti vieną dalyką ir paprašė jį eiti gulti, o ji pasiliekanti čia. Ilgai neužtruksianti.

– O jei pabus Ema? – paklausė jis.

– Kaip visada. Uždusinsi ją pagalve.

– Gerai.

Robertas buvo nuostabiausio būdo žmogus pasaulyje.

Prigulusi ant sofos, Rebeka paėmė Roud knygą, vėl pradėjo iš pradžių ir perskaitė iki galo. Paskutinį puslapį baigė antrą nakties. Romano veiksmas rutuliojosi nedideliame devyniolikto amžiaus Danijos miestelyje, knygoje buvo pasakojama tėvo ir penkių jo vaikų istorija. Rebekai ji pasirodė nepaprastai graži. Tolėliau nuo pradžios iš tikrųjų buvo tarsi įpintas Džasperio Gvyno parašytas jos portretas, bet, kad ir kaip ieškojo, daugiau tą faktą primenančių reikšmingų pėdsakų Rebeka nerado. Taip pat, regis, nepavyko aptikti nė vieno puslapio, kuris būtų parašytas tik jai vienai. Išskyrus į kampą atremtą savotišką paveikslą, be jokios abejonės, meistriškai nutapytą.

Su Džasperiu Gvynu ji buvo taip seniai viską baigusi, kad stengtis suprasti, ką reiškia visa ši istorija, kurį laiką jai atrodė toks varginamas darbas, kurio ji visai nenorėjo imtis. Buvo vėlu, kitą dieną turėjo nuvežti Emą pas anytą, paskui bėgti į darbą. Pamanė, kad dabar būtų geriausia visa tai palikti ir eiti į lovą. Bet gesinant šviesas ir dar šį bei tą besitvarkant ją apėmė keistas jausmas, kad yra ne čia, o kažkur kitur ir baigia tvarkyti kitos moters gyvenimo smulkmenas. Truputį sutriko supratusi, kad tam tikras atstumas, kurį metų metus stengėsi išsaugoti, per vieną dieną elegantiškai nutolo tarsi vėjo gūsio nešama užuolaida, o iš tolumos plūstelėjo ilgesys, kurį manė įveikusi.

Tad, užuot atsigulusi, pasielgė taip, kaip niekada nemanė pasielgsianti. Atidarė spintą ir iš po žieminių antklodžių ištraukė aplankus su portretais. Užsiplikė kavos, atsisėdo prie stalo ir atsitiktine tvarka ėmė sklaidyti aplankus. Kai ką paskaitydavo, tačiau be jokio metodo, tarsi vaikščiodama po paveikslų galeriją. Ji nesisten-

gė ką nors suvokti ar rasti atsakymus, tik mėgavosi spalvomis, ta ypatinga šviesa, tvirtu žingsniu, tam tikros vaizduotės pėdsakais. Taip ji elgėsi todėl, kad tai buvo toji vieta, ir tą naktį ji nenorėjo būti jokioje kitoje vietoje.

Baigė skaityti, kai jau skverbėsi pirmieji aušros spinduliai. Jai perštėjo akys. Staiga ji pajuto slogų nuovargį, kurio neatidėsi kitai dienai. Nuėjusi atsigulė į lovą. Prasibudinęs, bet iš tikrųjų nieko nesuprasdamas, Robertas paklausė, ar viskas gerai.

– Viskas gerai, miegok.

Pasisukusi ant šono, ji prigludo prie jo ir užmigo.

60.

Rytojaus dieną pabudo nieko nesuvokdama. Paskambino į biurą, pasakė, kad atsitiko nenumatytas dalykas ir ji negalėsianti ateiti į darbą. Paskui nuvežė Emą pas anytą, simpatišką, kur kas apkūnesnę už ją ponią, kuri buvo be galo jai dėkinga už tai, kad išplėšė jos sūnų iš tiktai vegetarišką maistą valgančios moters. Rebeka pasakė grįšianti tik popiet ir pridūrė, kad jei kartais vėluotų, ją įspėsianti. Pabučiavo Emą ir grįžo namo.

Tuščių kambarių tyloje vėl paėmė Roud knygą. Ir prisivertė galvoti. Nekentė mįslių, nes žinojo, jog jai trūksta reikiamos nuovokos, kad galėtų jas lengvai įminti. Nebuvo visiškai tikra, ar nori vėl atversti istoriją, kurią laikė mirusia ir palaidota. Bet, žinoma, jai būtų malonu įsitikinti, kad toji knyga iš tikrųjų buvo jai skirta dovana – meilės prisilietimas, kurio prieš daugelį metų atsisveikinant su Džasperiu Gvynu jai trūko. Taip pat, be abejo, ją viliojo galimybė pačiai suvokti, kaip iš tikrųjų toli gali nueiti beribis Džasperio Gvyno keistumas.

Ji mąstė ilgai.

Paskui atsistojo, paėmė aplankus su portretais, iš krūvelės išsirinko savąjį, o kitus įsidėjo į didelę rankinę. Apsirengė ir išsikvietė taksi. Paprašė nuvežti prie Britų muziejaus – buvo nusprendusi, kad ten rasianti vienintelį žmogų pasaulyje, galintį jai padėti. Tas žmogus buvo Daktaras Maloris.

61.

Su Maloriu ji susipažino Tomo biure, jis buvo vienas iš daugybės ten dirbusių neįtikimų žmonių, nors žodis *dirbti* toli gražu neatspindi to darbo sąvokos. Jam buvo maždaug penkiasdešimt, jis turėjo tikrą vardą, bet visi jį vadino *Daktaru*. Tomas laikė jį prie savęs jau labai seniai. Iš tikrųjų atrodė, kad Maloris yra viską perskaitęs. Turėjo nuostabią atmintį ir, regis, nugyveno du gyvenimus sklaidydamas knygas ir savo galvoje surašydamas jas į stebuklingąjį katalogą. Jeigu kam ko nors prireikdavo, eidavo pas jį. Paprastai jį būdavo galima rasti sėdintį prie stalo ir skaitantį. Visada buvo su švarku ir kaklaraiščiu, nes, tvirtino jis, knygas reikia gerbti, net pačias klaikiausias. Žmonės kreipdavosi į jį norėdami sužinoti taisyklingos rusų vardų rašybos ar susidaryti vaizdo apie trečiojo dešimtmečio rusų literatūrą. Kartais – dėl stiliaus dalykų. Matyti jį dirbantį buvo privilegija. Kartą vienas iš Tomo rašytojų buvo apkaltintas plagiatu – regis, buvo nusirašęs muštynių sceną iš vieno šeštojo dešimtmečio amerikiečių detektyvo. Tomas išplėšė iš tos knygos įtariamus puslapius, nunešė Maloriui ir paprašė:

– Pažiūrėk, ar sugebėsi prisiminti apie trisdešimt knygų su tokia scena.

Po dviejų valandų Maloris prisistatė pas jį su išsamiu sąrašu muštynių ir peštynių, kurios atrodė aprašytos tos pačios rankos.

– Nuostabu! – sušuko Tomas.

– Pareiga yra pareiga, – tada atsakė Maloris ir grįžo prie savo stalo skaityti vienos iš daugelio Magelano biografijų.

Mirus Tomui, Maloris su savo santaupomis už Britų muziejaus atidarė nedidelį knygynėlį ir jame laikė tik savo mėgstamas knygas. Rebeka retkarčiais ten užsukdavo, dažniausiai tik dėl malonumo su juo pasisveikinti ir truputį paplepėti. Bet tądien buvo kitaip, ji norėjo paklausti kai ko labai konkretaus. Įėjusi į knygynėlį, prieš pasisveikindama pirma atvertė pakabintą ant durų lentelę su užrašu: TAIP, ATIDARYTA! Kitoje lentelės pusėje buvo parašyta: GRĮŠIU NEGREITAI.

– Regis, ketini čia gerokai užtrukti, – tarė Maloris iš už prekystalio.

– Galiu prisiekti, – atsakė Rebeka.

62.

Ji padėjo rankinę ant grindų ir priėjusi jį apkabino. Ne todėl, kad buvo jį įsimylėjusi, bet kažkas panašaus. Kvepėjo jis visada vienodai – dulkėmis ir anyžine karamele.

– Neatrodo, kad būtum atėjusi pirkti knygos, Rebeka.

– Tikrai ne. Atėjau tam, kad ši diena taptų nepamirštama.

– Šit kaip.

– Daktare, ar tu prisimeni Džasperį Gvyną?

– Juokauji?

Ir jau buvo bepradedąs vardyti visą jo bibliografiją.

– Liaukis, aš noriu paklausti visai kitko. Ar prisimeni tą portretų istoriją?

Maloris ėmė juoktis.

– O kas jos neprisimena? Pas Tomą apie tai visi ir tekalbėjo.

– O tu ką nors žinojai?

– Teisybę pasakius, viską žinojai tu.

– Taip, o tu ką nors apie tai žinojai?

– Nedaug. Buvo kalbama, kad dėl tos idėjos jis buvo kaip pamišęs. Bet taip pat sklandė gandai, neva jam pavykę kiekvieną portretą parduoti už šimtą tūkstančių.

– Gali būti, – tepasakė Rebeka.

– Na, matai, kiek daug tu žinai.

– Taip, bet aš nežinau visko, man trūksta visai nedaug, ir tik tu gali man padėti.

– Aš?

Rebeka pasilenkė prie rankinės, išėmė aplankus ir padėjo ant prekystalio.

Kai Rebeka įėjo, Daktaras tvarkė sąskaitas, todėl buvo pasiraitojęs marškinių rankoves. Jis apsisuko, nuėjęs paėmė švarką, apsivilko ir atsistojo už prekystalio.

– Čia jie? – paklausė.

– Taip.

– Ar galiu?

Pasitraukė aplankus prie savęs ir švelniai prisilietė prie jų delnais.

– Tomas būtų davęs nukirsti ranką, kad tik būtų galėjęs juos perskaityti, – tarė liūdnu balsu.

– O tu?

Maloris pakėlė į ją akis.

– Žinai, paskaityti juos man būtų privilegija.

– Tada perskaityk, Daktare, man reikia, kad tu tai padarytum.

Maloris trumpam nutilo. Jo akys blizgėjo.

– Kodėl? – paklausė.

– Noriu žinoti, ar jie nukopijuoti.

– *Nukopijuoti?*

– Paimti iš kitų knygų, nežinau. Kažkas panašaus.

– Bet pagalvok – tai būtų beprasmiška.

– Daugelis dalykų atrodo beprasmiški, kai turi reikalą su Džasperiu Gvynu.

Maloris nusišypsojo. Žinojo, kad tai tiesa.

– Ar tu juos skaitei? – paklausė jis.

– Daugmaž.

– Ir susidarei vaizdą?

– Ne. Bet aš neperskaičiau visų pasaulio knygų.

Maloris ėmė juoktis.

– Įsivaizduok, aš visų jų neskaitau. Dažnai tik *perverčiu*, – paaiškino.

Paskui prisitraukė aplanką arčiau.

– Man regis, tu išprotėjusi.

– Tada išsklaidykim abejones. Perskaityk juos pats.

– Tai būtų didžiulis malonumas.

– Tada perskaityk.

– Gerai, perskaitysiu.

– Ne, ne, tu nesupratai, perskaityk dabar pat, paskui iškart pamirši, ir jei tik kam prasitarsi, aš ateisiu ir paspirginsiu tau padus.

Maloris pažvelgė į ją. Rebeka nusišypsojo.

– Aš juokauju.

– A.

– Bet ne visai.

Paskui nusivilko lietpaltį, susiieškojo kėdę, kad galėtų kur nors atsisėsti, ir pasakė Maloriui, jog gali neskubėti, laiko jiedu turi visą dieną.

– Ar neturi ko paskaityti, kad nenuobodžiaučiau? – paklausė Rebeka.

Maloris mostelėjo lentynų pusėn, neatitraukdamas akių nuo dar neatverstų aplankų.

– Pasiieškok pati, aš turiu ką veikti, – atkirto jis.

63.

Po dviejų valandų Maloris užvertė paskutinį aplanką ir kurį laiką sėdėjo nejudėdamas. Rebeka pakėlė akis, norėdama kažką sakyti, bet Maloris ją sustabdė rankos mostu. Jis dar norėjo pamąstyti, o gal tiesiog nebuvo spėjęs grįžti iš kažkur labai toli.

Galop paklausė Rebeką, kaip tuos portretus vertino užsakovai. Paklausė šiaip sau, iš smalsumo.

– Visada būdavo labai patenkinti, – atsakė Rebeka. – Atpažindavo save. Tai buvo kažkas, ko jie nesitikėjo, savotiška magija.

Maloris linktelėjo.

– Taip, galiu įsivaizduoti.

Paskui dar paklausė:

– Ar žinai, kuris Tomo?

Vardai ant portretų nebuvo užrašyti, jie galėjo būti bet kieno.

– Nesu tikra, bet, manau, atpažinau jį.

Jiedu susižvelgė.

– Ar tas, kuriame tik kūdikiai? – pabandė spėti Maloris.

Rebeka linktelėjo.

– Būčiau galėjęs lažintis, – pasakė Maloris juokdamasis.

– Tikras Tomas, tiesa?

– Kaip iš akies trauktas.

Rebeka nusišypsojo. Neįtikima, kaip tas žmogus viską suprato,

iš tikrųjų neuždavęs nė vieno klausimo. Gal perskaityti tūkstančius knygų galų gale nėra visai bergždžias darbas, pagalvojo ji. Paskui prisiminė atėjusi čia sužinoti labai konkretaus dalyko.

– Daktare, o ką tu man pasakysi apie plagiatus?

Ji paklausė lyg būtų norėjusi sužinoti nelabai svarbią smulkmeną.

Maloris valandėlę dvejojo. Jis tik mostelėjo ranka ir laimėjo dar truputį laiko, paskui išsitraukė didžiulę nosinę ir garsiai išsišnypštė nosį. Lankstydamas, paskui dėdamasis nosinę į kišenę, pasakė, kad vieną iš tų portretų jau yra skaitęs. Paėmė vieną aplanką ir padėjo ant stalo. Atvertė jį ir perskaitė keletą eilučių.

– Taip, šitas paimtas tiesiai iš vienos knygos, – pasakė nenoromis.

Rebeka pajuto širdyje dilgtelėjimą, ir jos veidą iškreipė nevalinga grimasa.

– Ar tu nesuklydai? – paklausė.

– Ne.

Visa tai darėsi sudėtinga.

– Ar prisimeni tą knygą? – paklausė ji.

– Taip. Ji vadinasi „Triskart aušroje“. Graži knyga, trumpa. Kiek prisimenu, pirma dalis panaši į šį portretą, na, gal ne visai tokia pat, regis, ilgesnė. Bet galėčiau prisiekti, kad kai kurios frazės tos pačios. Ir, be jokios abejonės, toji scena – dviese viešbutyje – irgi panaši.

Rebeka persibraukė ranka plaukus. Eik tu po velnių, pagalvojo. Paėmė aplanką, pasklaidė, metė žvilgsnį į portreto pradžią. Prakeikimas – vienas gražiausių.

– Ar turi tą knygą? – paklausė ji.

– Ne, turėjau, bet paskui išleidau iš rankų. Mažu tiražu ją buvo išspausdinusi nedidelė leidyklėlė. Savotiška retenybė.

– Kokia prasme?

– Na... Ją rado tarp seno mokytojo, indo, mirusio prieš kelerius metus, popierių. Niekas nežinojo, kad jis būtų ką nors parašęs, bet še tau – netikėtai išėjo šis apsakymas. Jiems jis pasirodė gražus, ir jie išleido jį prieš porą metų. Bet tik tūkstančio egzempliorių tiražu, gal net mažesniu. Niekniekis.

Rebeka pakėlė į jį akis.

– Ką tu pasakei?

– Kodėl klausi?

– Pakartok, ką pasakei.

– Niekniekis... kurį parašė indas, miręs prieš prieš kelerius metus, gyvenime daręs visai ką kita ir gyvas būdamas niekada nieko neišleidęs. Na, tik kažkokį saldainiuką. Bet labai gražų, turiu pasakyti. Tipiškas dalykas, jį galėjo perskaityti tik toks žmogus kaip Džasperis Gvynas.

Tipiškas dalykas, kurį galėjo parašyti tik toks žmogus kaip Džasperis Gvynas, pagalvojo Rebeka. Daktaras Maloris gerai nesuprato, kodėl staiga ji atsidūrė kitoje prekystalio pusėje ir apkabino jį. Taip pat nesuprato, kodėl jos akys tokios raudonos.

– Daktare, aš tave myliu.

– Tai reikėjo pasakyti prieš daugelį metų, *baby*.

– Jis nenukopijavo jų, Daktare, jis jų visai nenukopijavo.

– Bet jis ką tik tau įrodė priešingai.

– Vieną dieną tau paaiškinsiu, bet turi manimi tikėti – jis jo nenukopijavo.

– O ką darysime su „Triskart aušroje“?

– Pamiršk ją, vis tiek nesuprasi, geriau man pasakyk, ką turi.

– Jau sakiau. Neturiu.

– Tu niekada nieko neturi.

– Ei, panele!

– Aš juokauju. Nagi, užrašyk man pavadinimą ir autorių.

Maloris užrašė. Rebeka žvilgtelėjo į jį.

– Akašas Narajanas, „Triskart aušroje", gerai.

– Leidykla vadinosi vienu iš tų absurdiškų pavadinimų, „Grūdas ir varpa" ar kažkaip panašiai.

– Aš susitvarkysiu. Dabar turiu bėgti jos ieškoti.

Paėmė aplankus, susidėjo į rankinę. Vilkdamasi lietpaltį, priminė Maloriui, kas jam atsitiktų, jeigu tik jis išdrįstų pasakoti kam nors tai, ką šiandien perskaitė.

– Gerai jau gerai.

– Greitai grįšiu ir viską tau papasakosiu. Tu didis žmogus, Daktare.

Išlėkė tarsi būtų vėlavusi daugybę metų. Tam tikru atžvilgiu taip ir buvo.

Prieš uždarydamas knygyną, Daktaras Maloris nuėjo prie lentynos, kur laikė du iš trijų Džasperio Gvyno romanų. Paėmė juos, pavartė. Kažką tyliai pasakė ir kinktelėjo galva, tarsi nusilenkdamas.

64.

„Triskart aušroje" Rebeka rado didžiuliame Čaringo kryžkelės knygyne ir pirmą kartą pagalvojo, kad tie šlykštūs knygų prekybos centrai galbūt turi prasmę. Neatsispyrusi pagundai, ėmė ją vartyti ten pat, sėdėdama ant grindų ramiame kampe, kuriame stovėjo lentynos su vaikiškomis knygomis.

Leidyklos pavadinimas iš tikro buvo vienas iš keistųjų, „Vynuogynas ir plūgas". Siaubas, pamanė. Ant viršelio aplanko sparnelio buvo pateikta trumpa Akašo Narajano biografija. Buvo rašoma,

kad jis gimė Birmingame, kad visą gyvenimą mokė muzikos ir mirė sulaukęs devyniasdešimt dvejų. Kokios muzikos mokė – nebuvo nurodyta. Paskui buvo rašoma, kad „Triskart aušroje“ – vienintelė jo knyga, išleista po mirties. Daugiau nieko. Nė paprasčiausios nuotraukos.

Ne kažin ką sakė ir tekstas ant knygos aplanko. Tik buvo atskleista, kad istorija rutuliojasi kažkokiame Anglijos mieste ir baigiasi per dvi valandas. Bet per dvi labai paradoksalias valandas, buvo pridurta sąmoningai mįslingu tonu.

Pažvelgusi į antraštinį puslapį, Rebeka pastebėjo, kad knyga buvo parašyta hindi kalba ir tik paskui išversta į anglų kalbą. Vertėjo vardas jai nieko nesakė. Bet užtat labai patenkinta perskaitė dedikaciją, keistai išspausdintą pirmojo skyriaus pradžioje.

Kotrynai de Mediči ir Kamden Tauno meistrui.

– Gerai pasakyta, misteri Gvynai, – tyliai ištarė Rebeka.

Paskui parbėgo namo – turėjo knygelę perskaityti.

65.

Emą paliko miegoti pas senelę, o Roberto paprašė, ar jis negalėtų nueiti į kiną su draugu, nes tą vakarą ji būtinai turinti būti namie viena. Jai reikią atlikti tikrai sunkų darbą ir norėtų padaryti jį viena, kad po namus niekas nesisukinėtų. Tai ji paaiškino maloniai, o jis, kaip jau sakėme, buvo dieviško charakterio žmogus. Tik paklausė, kelintą valandą gali grįžti.

– Ne anksčiau kaip pirmą? – nedrąsiai pasiūlė Rebeka.

– Pažiūrėsim, – atsakė jis, nors buvo numatęs vakare pusvalandį pažiūrėti televizorių ir anksti eiti į lovą.

Vėliau, prieš išeidamas, pabučiavo ją ir paklausė:

– Man nėra ko nerimauti, tiesa?

– Visiškai ne, – atsakė ji, nors nebuvo tuo įsitikinusi.

Likusi viena, atsisėdo prie stalo ir pradėjo skaityti.

Kaip buvo galima tikėtis, Daktaras neapsiriko. Knyga „Triskart aušroje“ buvo trijų dalių, pirmoji labai panaši į vieną iš Džasperio Gvyno portretų. Tiesa, buvo ilgesnė, bet, pradėjusi lyginti, Rebeka įsitikino, kad joje yra visi svarbiausi dalykai. Be jokios abejonės, abu tekstai atrodė it artimi giminaičiai.

Daktaras taip pat neklydo teigdamas, kad knyga graži. Kitų dviejų dalių tekstas plaukė taip lengvai, kad skaitydama Rebeka galop užmiršo tikrąją priežastį, kodėl tai daro. Daugiausia buvo dialogai ir tik du veikėjai, visada tie patys, bet savotiškai paradoksalūs ir stebinantys. Skaitydamas galiausiai imi apgailestauti, kad tasai Akašas Narajanas tiek laiko iššvaistė mokydamas žmones muzikos, užuot rašęs panašius dalykus. Jei, žinoma, tikėsime, kad toks žmogus išvis buvo.

Rebeka nuėjo išsivirti kavos. Žvilgtelėjo į laikrodį ir pamatė, kad jai dar likusi nemaža vakaro dalis. Pasiėmė Džasperio Gvyno portretus ir padėjo ant stalo.

Gerai, tarė sau. Pažiūrėkime. Jokia Roud neegzistuoja, jos knygas rašo Džasperis Gvynas. Nėra ir jokio Akašo Narajano. Tai viskas, ką mes turime, pagalvojo. Kodėl įterpė į knygą mano portretą, galiu įsivaizduoti: todėl, kad mylėjo mane (taip pagalvojo šypsodamasi). Dabar pabandykime išsiaiškinti, kodėl, po galais, į „Triskart aušroje“ įterpė kitą portretą. Ir kodėl būtent tą. Kas tas šiknius, kuris nusipelnė tokios gražios dovanos kaip aš? – paklausė savęs. Jai ėmė darytis smagu.

Bėda ta, kad tarp portretų, kuriuos jai patikėjo Džasperis Gvynas, nebuvo nė vieno, kurį būtų galima susieti su bent vienu klientu, susimokėjusiu jai už darbą. Nei vardo, nei datos, nieko. Kita

vertus, iš paprasto, bet savito stiliaus, kuriuo jie parašyti, buvo nelengva atpažinti juos įkvėpusį žmogų, jeigu jo artimai nepažinojai. Žodžiu, tai atrodė kaip draudžiamas darbas.

Rebeka ėmėsi atmetimo metodo. Perskaičiusi merginos portreto puslapį, su didžiuliu pasitenkinimu galėjo pasakyti, kad knygoje „Triskart aušroje" įterptas ne jos portretas. Rebekai atrodė, kad Tomo portretą būtų atpažinusi, o jei kiltų abejonių, Maloris jas išsklaidytų. Tad ir jo portretą galima atmesti (gaila, pagalvojo, tai vienintelis atvejis, kuris nebūtų jos suerzinęs). Vadinasi, liko devyni.

Paėmė popieriaus lapą ir surašė juos stulpeliu.

Misteris Trolis.

Keturiasdešimtmetė, pamišusi dėl Indijos (vaje, pamanė).

Buvusi stiuardesė.

Vaikinas, kuris tapė.

Aktorius.

Ką tik susituokusi pora.

Gydytojas.

Moteris su savo keturiais Verleno eilėraščiais.

Karalienės siuvėjas.

Pabaiga.

Atsistojo ir nuėjo paimti portretų. Atidėjo į šalį aplankus su savo, Tomo ir merginos portretais. Tada atsivertė kitus ir išdėliojo ant stalo, stengdamasi juos suporuoti su sąrašo personažais. Tai buvo darbas, nuo kurio plyšta galva, todėl Rebeka tik po kurio laiko pastebėjo vieną smulkmeną, į kurią turėjo atkreipti dėmesį anksčiau ir kuri dabar ją pribloškė. Personažų buvo devyni, portretų – dešimt.

Patikrino tris kartus, bet abejonių neliko.

Džasperis Gvynas atsiuntė vienu portretu daugiau.

Negali būti, pagalvojo. Šituos ji kruopščiai derino, nuo pradžios iki galo stebėjo darbo eigą ir neįsivaizdavo, kad per visą tą laiką, kai jiedu dirbo kartu, Džasperis Gvynas būtų sugebėjęs parašyti dar vieną portretą, apie kurį ji ničnieko nežinojo.

To portreto neturėtų būti.

Vėl ėmė skaičiuoti.

Nieko, dešimt, ir viskas.

Iš kur atsirado dešimtasis? Ir kas, po velnių, jis toks?

Suprato staiga, žaibiškai, kaip kartais, praėjus daug laiko, mes suprantame dalykus, kurie visada mums buvo prieš akis, tik reikėjo mokėti į juos žiūrėti.

Paėmė baigtą portretą iš knygos „Triskart aušroje" ir ėmė skaityti iš naujo.

Kaipgi nepagalvojau anksčiau, nusistebėjo.

Po galais, viešbučio vestibiulis.

Skaitė toliau – godžiai, tarsi siurbdama žodžius.

Velnias, juk tai jis, kaip iš akies trauktas, pagalvojo.

Tada pakėlė žvilgsnį nuo tų eilučių ir suprato, kad visi Džasperio Gvyno portretai turėtų būti paslėpti, kaip jis ir norėjo, bet du paslėpti ypatingu būdu, keliaujantys po pasaulį, paslapčiomis įterpti į dviejų knygų puslapius. Vienas, labai gerai žinojo, buvo jos. Kitą vos atpažino, tai buvo portretas, kurį bet kuris dailininkas anksčiau ar vėliau bando nupiešti, – jo autoportretas. Jai pasirodė, kad iš tolo, per sprindį aukščiau už kitus, jie žvelgia vienas į kitą. Dabar viskas taip, pamanė, taip, kaip visada įsivaizdavau.

Atsistojo ir ėmė ieškoti, kuo užsiimti. Kuo nors paprastu. Ėmė tvarkyti knygas, kurios gulėjo šen bei ten išmėtytos po visus namus. Ji tik krovė vienas ant kitų, bet mažomis krūvelėmis, nuo didžiausios iki mažiausios. Tai darė galvodama apie pavėluotą Džasperio Gvyno švelnumą, viską vėl permąstydama ir su malonumu

iš visų pusių jį tyrinėdama. Visa tai darė apimta keistos laimės šviesos, laimės, kurios niekada nepatyrė anksčiau ir kurią, kaip jai atrodė, vis dėlto metų metus nešiojo širdyje. Jai dingojosi, kad visą tą laiką ji nebūtų sugebėjusi daryti ką kita, tik ją saugoti ir slėpti. Mes darome tai, ką sugebame, pagalvojo. Augame, mylime, turime vaikų, senstame – ir visą tą laiką taip pat būname kur nors kitur, ilgai laukdami nesulaukdami kokio nors atsakymo ar bent gesto. Kiek takų takelių, ir kokiu skirtingu žingsniu juos nueiname per kelionę, kuri mums atrodo vienintelė.

Kai, pusėtinai įkaušęs, Robertas grįžo namo, ji dar nemiegojo, sėdėjo ant sofos.

– Viskas gerai? – paklausė jis.

– Taip.

– Tikrai?

– Taip, manau, taip.

66.

Paskui reikėjo padaryti daugybę dalykų ir, be jokios abejonės, vieną svarbiausią: sužinoti, kur pasislėpė Džasperis Gvynas. Tai nebūtų sunku išsiaiškinti pas Roud ar „Triskart aušroje" leidėją. Bet argi už jos tylėjimą jie būtų linkę pasakyti jo adresą ar ką nors panašaus.

Šiaip ar taip, kelias dienas ji gyveno įprastą gyvenimą, tik retkarčiais leisdama sau paslapčiomis apie tai pagalvoti. Kartais užsimiršusi įsivaizduodavo sceną, kaip ji užklysta į kokią nors absurdišką vietą ir sėdi laukdama priešais jo namus. Įsivaizduodavo, kad niekada negrįžta namo. Ne kartą mintyse rašė, braukė ir vėl rašė trumpą laiškelį, regėjo jį parašytą ranka, elegantišku braižu.

Jai pakaktų to, kad jis žinotų, jog ji žino, tik tiek. Ir kad yra sužavėta. Sykiais pagalvodavo apie Daktarą ir kaip būtų gražu jam viską papasakoti. Arba apie tai, kaip būtų gražu papasakoti bet kam, ir daugybę kartų.

Tuo tarpu ji gyveno įprastą gyvenimą.

Kai pajuto, kad toji akimirka atėjo, iš visų dalykų, kuriuos būtų galėjusi padaryti, išsirinko vieną, mažiausią, – paskutinį.

67.

Ji nuvažiavo į Kamden Tauną ir gerokai paklausinėjo žmonių, kol surado lempučių senuko parduotuvę. Jis sėdėjo kampe, ramiai susidėjęs rankas. Jo reikalai tikriausiai klostėsi ne per geriausiai.

– Galiu? – paklausė žengdama vidun.

Senukas kaip paprastai mostelėjo ranka.

– Aš Rebeka. Prieš kelerius metus dirbau su Džasperiu Gvynu. Ar prisimenate?

Senukas paspaudė mygtuką ir parduotuvė nušvito švelnia pavargusia šviesa.

– Gvyną?

– Taip. Iš savo studijos jis čia ateidavo lempučių. Kiekvieną kartą pasiimdavo aštuoniolika, visada tokių pat.

– Žinoma, prisimenu, esu senas, bet dar nereiškia, kad kvailas.

– Aš to ir nenorėjau pasakyti.

Senukas atsistojo ir priėjo prie prekystalio.

– Daugiau neatėjo, – pasakė.

– Ne. Jau nedirba mieste. Uždarė studiją ir išvažiavo.

– Kur?

Rebeka minutėlę dvejojo.

– Neturiu nė menkiausio supratimo, – atsakė.

Senukas nusijuokė gražiu juoku, jaunesniu už jį. Atrodė patenkintas, kad Džasperiui Gvynui pavyko paslėpti pėdsakus.

– Atleiskit, – atsiprašė.

– Dėl ko?

– Jaučiu silpnybę tiems, kurie kažkur pradingsta.

– Nieko tokio, aš irgi, – pritarė jam Rebeka.

Paskui išėmė iš rankinės knygą.

– Kai ką jums atnešiau. Pamaniau, padarysiu malonumą.

– Man?

– Taip, jums.

Rebeka padėjo ant prekystalio „Triskart aušroje“. Tai buvo egzempliorius, kurį ji perskaitė. Kito nepavyko rasti.

– Kas čia? – paklausė senukas.

– Knyga.

– Matau. Bet kokia?

– Knyga, kurią parašė Džasperis Gvynas.

Senukas nė nepalietė jos.

– Jau šešeri metai neskaitau.

– Tikrai?

– Per daug lempučių. Velniop nuėjo mano regėjimas. Noriu jį patausoti savo darbui.

– Apgailestauju. Na, šiaip ar taip, iš tikrųjų visos knygos nebūtina skaityti, užteks, jei perskaitysite vieną eilutę.

– Kas tai? Pokštas? – paklausė senukas jau truputį įširdęs.

– Ne, ne pokštas, – nuramino jį Rebeka.

Atvertė pirmąjį knygos puslapį ir priėjo prie senuko.

Senukas prie jo nė neprisilietė. Metė įtarų žvilgsnį į Rebeką, tada pasilenkė prie knygos. Turėjo tiesiog labai pasilenkti, kone įbesti nosį į popierių.

Jam tereikėjo perskaityti pavadinimą ir dedikaciją. Skaitė ilgokai. Paskui pakėlė galvą.

– Ką tai reiškia? – paklausė.

– Nieko. Tai dedikacija. Džasperis Gvynas paskyrė jums knygą, ir viskas. Jums ir toms lemputėms. Man regis, suprantat.

Senukas vėl nuleido galvą, kaip paprastai truputį persistengdamas, ir dar sykį perskaitė viską nuo pradžios iki galo. Mėgo viską gerai patikrinti.

Paskui atsistojo ir paėmė knygą iš Rebekos taip atsargiai, kaip paprastai imdavo tik lemputes.

– Ar jis rašo apie mane? – paklausė.

– Ne, tiesą sakant, manau, kad ne. Jis paskyrė ją jums, nes jumis žavėjosi. Esu tuo įsitikinusi. Jautė jums didelę pagarbą.

Senukas nurijo seilę. Truputį pavartė knygą rankoje.

– Pasilikit ją sau, – tarė Rebeka. – Ji jūsų.

– Rimtai?

– Žinoma.

Senukas šypsodamasis vėl nuleido akis į knygą ir kurį laiką apžiūrinėjo viršelį.

– Čia nėra Džasperio Gvyno vardo ir pavardės, – pasakė.

– Džasperiui Gvynui kartais patinka rašyti knygas ne savo vardu.

– Kodėl?

Rebeka gūžtelėjo pečiais.

– Tai ilga istorija. Tarkim, jam patinka būti nesurandamam.

– Dingti.

– Taip, dingti.

Senukas linktelėjo, tarsi būtų kuo puikiausiai supratęs.

– Man jis sakė, kad dirba kopijuotoju, – pasakė.

– Tai buvo beveik tiesa.

– Tai yra?

– Kai judu susipažinote, kopijavo žmones. Rašė portretus.

– Paveikslus?

– Ne. *Rašė* portretus.

– Egzistuoja ir toks dalykas?

– Ne. Tai yra viskas prasidėjo nuo to, kad jis pradėjo tai daryti.

Senukas truputį pamąstė. Paskui pasakė, kad ranka darytų lempučių taip pat nebuvo, kol jis nepradėjo jų gaminti.

– Iš pradžių visi mane laikė bepročiu, – pridūrė.

Paskui papasakojo, kad pirmoji juo patikėjo grafienė, kuri norėjo, kad jos salonėlyje degtų šviesa, panaši į aušros.

– Iš tikrųjų buvo visai nelengva, – prisiminė.

Abu ilgokai tylėjo, paskui Rebeka pasakė turinti eiti.

– Taip, žinoma, – tarė senukas. – Jūs labai miela, kad atėjote.

– Taip pasielgiau savo noru, man teko būti tų lempučių šviesoje. Tai šviesa, kurią labai sunku pamiršti.

Gal senuko akyse pasirodė kažkas panašaus į ašaras, išties sunku pasakyti, nes senų žmonių akys visada truputį verkia.

– Man būtų garbė, jeigu priimtumėte mažytę dovanėlę, – tarė senukas.

Priėjęs prie lentynos, paėmė lemputę, suvyniojo ją į šilkinį popierių ir padavė Rebekai.

– Tai viena iš Kotrynų de Mediči, – paaiškino. – Elkis su ja atsargiai.

Rebeka paėmė ją labai atsargiai ir įsidėjo į rankinę. Tarsi jai būtų padovanoję gyvūnėlį. Gyvą.

– Ačiū, – padėkojo. – Išties labai graži dovana.

Ji nužingsniavo prie durų. Prieš jas atidarydama, išgirdo klausiantį senuko balsą.

– Kaip jis tai darydavo?

– Prašau?

– Kaip misteris Gvynas *rašydavo* portretus?

Šį klausimą Rebeka girdėjo dešimtis kartų. Ji ėmė juoktis. Bet senukas išliko rimtas.

– Noriu pasakyti, ką, po velnių, jis tuose portretuose rašė?

Rebeka turėjo atsakymą, buvo jį išmokusi ir pasinaudodavo juo kiekvieną kartą, kai ją paklausdavo ir ji norėdavo baigti pokalbį. Buvo beištarianti tą atsakymą, bet staiga pastebėjo aplink švelnią pavargusią šviesą. Ir tada pasakė visai ką kita.

– Jis rašė istorijas, – paaiškino.

– Istorijas?

– Taip. Parašydavo kokios nors istorijos gabaliuką, kokią sceną, panašią į knygos fragmentą.

Senukas papurtė galvą.

– Istorijos ne portretai.

– Džasperis Gvynas manė, kad portretai. Vieną dieną, kai mudu sėdėjome parke, paaiškino, kad visi mes turime tam tikrą supratimą apie save, kartais gal visai menkutį, neaiškų, bet galų gale mes trokštame susidaryti vaizdą, kas tokie esame, o tiesa tokia, kad dažniausiai tą supratimą imame tapatinti su tam tikru įsivaizduojamu personažu, kuriame atpažįstame save.

– Pavyzdžiui?

Rebeka truputį pagalvojo.

– Pavyzdžiui, kas nors nori grįžti namo, bet neberanda kelio. Arba kitas žmogus viską pamato anksčiau už kitus. Ir taip toliau. Ir tai viskas, ką mes įstengiame intuityviai suvokti apie save.

– Bet tai kvaila.

– Ne. Neapibrėžta.

Senukas įdūrė į ją akis. Buvo matyti, kad jis labai nori suprasti.

– Džasperis Gvynas man išaiškino, kad mes esame ne perso-

nažai, o istorijos, – pasakė Rebeka. – Įsikalam į galvą, jog esame koks nors personažas, pasinėręs į dievaižin kokią avantiūrą, kad ir paprasčiausią, bet mes turėtume suprasti vieną dalyką – kad visa toji istorija esame mes patys, o ne tik šis personažas. Esame miškas, per kurį einama, piktadarys, kuris jį dergia, visa ta velniava aplinkui, visi tie praeinantys žmonės, daiktų spalvos, triukšmas. Ar suprantate?

– Ne.

– Jūs darote lemputes. Ar kada jums teko matyti šviesą, kurioje atpažinote save, kuri buvo tiesiog jūs?

Senukas prisiminė mažą žibintą, degusį virš trobelės durų prieš kelerius metus.

– Kartą, – prisipažino.

– Tada turėtumėte suprasti. Šviesa yra tik istorijos dalelytė. Jeigu yra tokia šviesa kaip jūs, tada taip pat bus ir triukšmas, ir gatvės kampas, ir žingsniuojantis žmogus, daug žmonių, arba viena moteris, ir taip toliau. Nesitenkink šviesa, galvok apie visa, galvok apie istoriją. Pasistenk suprasti, kad ji kažkur egzistuoja, ir jeigu tu ją rasi, gal ji bus tavo portretas.

Senukas vėl mostelėjo ranka, kaip buvo įpratęs. Panėšėjo į tikrą nervą klajoklį. Rebeka nusišypsojo.

– Džasperis Gvynas sakydavo, kad visi mes esame koks nors knygos puslapis, bet tokios knygos, kurios dar niekas niekada neparašė, ir mes veltui jos ieškome savo galvos lentynose. Man jis pasakė, kad stengiasi parašyti tokią knygą ateinantiems pas jį žmonėms. Parašyti teisingus puslapius. Buvo tikras, kad jam pavyks.

Senuko akys nusišypsojo.

– Ir jam pavyko?

– Taip.

– Kaip jis elgdavosi?

– Žiūrėdavo į juos. Labai ilgai. Kol pamatydavo juose tokią istoriją, kokia jie buvo.

– Žiūrėdavo į juos, ir viskas.

– Taip. Truputį kalbėdavosi su jais, bet labai mažai, ir tik kartą. Daugiausia leisdavo per juos tekėti laikui ir nusinešti daugybę dalykų, paskui rasdavo istoriją.

– Kokios tai buvo istorijos?

– Būdavo visokių. Viena moteris stengiasi išgelbėti sūnų nuo mirties bausmės. Penki astronomai, kurie gyvena naktį. Daugybė dalykų. Bet dažniausiai koks nors fragmentas, scena. To pakakdavo.

– Ir žmonės dažniausiai save atpažindavo.

– Atpažindavo dalykuose, kurie atsitikdavo, daiktuose, spalvose, tonuose, tam tikrame lėtume, šviesoje, taip pat personažuose, bet visuose, ne viename, visuose vienalaikiškai – žinote, mes esame daugybėje dalykų ir visuose sykiu.

Senukas sukikeno, bet gražiai, maloniai.

– Sunku patikėti, – tarė.

– Žinau. Bet prisiekiu, kad taip yra.

Ji akimirką dvejojo. Paskui pridūrė tai, ką, regis, suprato tik tą akimirką.

– Kai jis parašė mano portretą, pabaigoje jį perskaičiau, ir tam tikru atžvilgiu tai buvo peizažas, keturios eilutės peizažo, ir, patikėkit, aš ir *esu* tas peizažas, esu visa ta istorija, esu tos istorijos garsas, ritmas ir atmosfera, ir kiekvienas tos istorijos personažas, bet gluminamai tikrai taip pat esu ir tas peizažas, visada jis buvau ir visada būsiu.

Senukas jai nusišypsojo.

– Esu tikras, jog tai buvo labai gražus peizažas.

– Buvo, – pritarė jam Rebeka.

Galiausiai senukas priėjo prie jos atsisveikinti. Rebeka paspaudė jam ranką, ir jai toptelėjo, kad tai padarė atsargiai, kaip prieš kelerius metus spausdavo ranką Džasperiui Gvynui.

68.

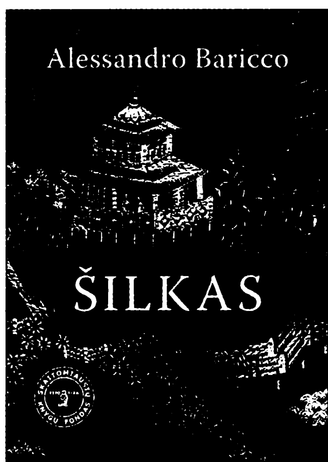
Neseniai išėjo kita – nebaigta – Klarisos Roud knyga. Pasirodo, mirtis ją užklupo, kai ji – tai matyti iš romano apmatų – turėjo parašyti mažiausiai dar pusę romano. Tai keistas tekstas – mat, nusižengiant bet kokiai logikai, trūkstama dalis kaip tik yra romano pradžia. Du skyriai iš keturių, bet paskutiniai. Skaitytojui tai patirtis, kurią pamatuotai galima apibūdinti kaip ypatingą, ir būtų nekorektiška laikyti ją absurdiška. Juk taip mes pažįstame ir savo tėvus, kita vertus, gal ir pačius save.

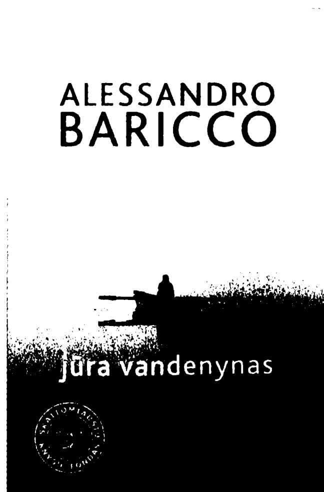
Knygos pagrindinis personažas – mėgėjas meteorologas, įsitikinęs, kad gali numatyti orus visiškai savitu statistiniu metodu. Galime numanyti, kad pirmoje knygos dalyje, neegzistuojančioje, tikriausiai kalbama apie tos jo manijos pradžią, bet mums ji neatrodo tokia svarbi, kai prasideda dalis, kurią Roud parašė iš tikrųjų ir kurioje pasakojama apie tyrimus, kuriuos per daugelį metų atliko pagrindinis veikėjas: jo užsibrėžtas tikslas buvo išsiaiškinti, koks oras buvo Danijoje kiekvieną dieną pastaruosius šešiasdešimt penkerius metus. Norėdamas pasiekti savo tikslą, astronomas turėjo surinkti įspūdingą daugybę duomenų. Užsispyrimu ir kantrybe jis vis dėlto savo tikslą pasiekė. Paskutinėje knygos dalyje pasakojama, kad remiantis surinkta statistika meteorologui mėgėjui pavyko nustatyti, jog, pavyzdžiui, tikimybė, kad kovo trečią dieną bus saulėta, lygi šešiems procentams. Lietaus tikimybė liepos dvidešimt šeštąją iš esmės lygi nuliui.

Norėdamas surinkti reikiamus duomenis, meteorologas mėgėjas taikė metodą, kuris yra viena iš knygos žavesio priežasčių: jis klausinėjo žmones. Ir priėjo prie išvados, kad vidutiniškai kiekviena žmogiškoji būtybė aiškiai prisimena, koks buvo oras mažiausiai aštuonias jos gyvenimo dienas. Jis vaikščiojo ir klausinėjo. Kadangi kiekvienas žmogus susieja orą su ypatingu savo gyvenimo momentu (vestuvėmis, tėvo mirtimi, pirmąja karo diena), Klarisa Roud galiausiai sukūrė įspūdingą galeriją personažų, meistriškai nutapytų keliais, bet labai ryškiais, potėpiais. *Užburianti tikro ir prarasto gyvenimo mozaika*, taip knygą apibūdino vienas autoritetingas amerikiečių kritikas.

Knygos gale vaizduojamas atkampus kaimas, į kurį pasitraukia meteorologas mėgėjas, patenkintas gautais rezultatais ir tik iš dalies nusivylęs tuo menku aidu, kurio sulaukė jo publikacija mokslininkų bendruomenėje. Likus keliems puslapiams iki knygos pabaigos, jis miršta šaltą vėjuotą dieną po žvaigždėtos nakties.

Leidykla „Tyto alba“
išleido šio autoriaus knygas

Baricco, Alessandro
Ba461 Misteris Gvynas : romanas / Alessandro Baricco ; iš italų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. – Vilnius : Tyto alba, 2014. – 157, [2] p.
ISBN 978-609-466-022-1

Alessandro Baricco (Alesandras Barikas, g. 1958 m.) – italų literatūros fenomenas. Filosofas, muzikos kritikas, vienas populiariausių italų rašytojų pasaulyje. „Misteris Gvynas" – dešimtasis autoriaus romanas. Tai keista knyga, subtilumu panaši į „Šilką", „Jūrą vandenyną" ar „Novečentą". Trapus, švelnus pasakojimas apie tylų, trapų, keistą, švelnų ir nepaprastai įžvalgų žmogų. Pasakojimas, galintis, kaip ir kitos Baricco knygos, pakeisti gyvenimą. Šiame romane rasite išmintingą senutę, sugebančią įkvėpti drąsos net iš ano pasaulio, lempučių meistrą, galintį sukurti vaikišką šviesą, kompozitorių, kuriantį muziką, panašesnę į šnaresį. Vienatvę, atsargius prisilietimus, tylą. Merginas, vieną piktą, kitą švelnią ir įžvalgią. Dešimt rašytinių portretų. Ir rašytoją, sugebantį pamatyti žmogaus viduje slypinčias ir tylinčias istorijas. Sugebantį suprasti, kokios istorijos dalis kiekvienas yra, ir sukurti portretą iš žodžių – subtilų ir tikslų, poetišką ir paslaptingą.

UDK 821.131.1-31

ALESSANDRO BARICCO
Misteris Gvynas
Romanas

Iš italų kalbos vertė *Pranas Bieliauskas*
Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

Tiražas 2 000 egz.
SL 1686. 2014 04 04. 5,71 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,
tel. 249 7598, info@tytoalba.lt
Spausdino UAB BALTO print, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

– Žiūrėkit, gal surasit kokį nors būdą kopijuoti ir zmones.
– Taip.
– Tokius, kokie jie yra iš tikrųjų.

Alessandro Baricco (Alesandras Barikas, g. 1958 m.) – italų literatūros fenomenas. Filosofas, muzikos kritikas, vienas populiariausių italų rašytojų pasaulyje. Jis yra parašęs 11 romanų, „Misteris Gvynas" – dešimtasis iš jų.

„Misteris Gvynas" – keistas romanas; toks pat keistas, paradoksalus ir poetiškas kaip „Šilkas", „Jūra vandenynas" ar „Novečentas". Trapus, švelnus pasakojimas apie tylų, trapų, keistą, švelnų ir nepaprastai įžvalgų žmogų. Pasakojimas, galintis, kaip ir kitos Baricco knygos, pakeisti gyvenimą.

Tylus ir kuklus Džasperis Gvynas – rašytojas vienišius, kurio vienintelis draugas – jo literatūrinis agentas. Tačiau vieną dieną jis staiga supranta, kad jo literatūrinė karjera baigta, ir laikraštyje paskelbia pažadą niekuomet daugiau nerašyti. Tačiau juk rašymas – jo būdas patirti ir perkelti tikrovę, ir nerašyti, pasirodo, neįmanoma. Galiausiai misteris Gvynas randa išeitį: portretai. Jis rašys žmonių portretus. Kaip tai įmanoma?

Tai žino tik misteris Gvynas, pradėdamas ruoštis naujam gyvenimui: preciziškai įsirengia studiją, pakabina ypatingas lemputes, pavadintas karalienės vardu, ir ima rašyti. Taip prasideda viską iš lėto pakeisianti istorija, pasibaigsianti paslaptimi.

Šiame romane rasite išmintingą senutę, sugebančią įkvėpti drąsos net iš ano pasaulio, unikalų lempučių meistrą, galintį sukurti vaikišką šviesą, kompozitorių, kuriantį muziką, panašesnę į šnaresį. Vienatvę, atsargius prisilietimus, tylą. Merginas, vieną piktą, kitą švelnią ir įžvalgią. Dešimt rašytinių portretų. Ir rašytoją, sugebantį pamatyti žmogaus viduje slypinčias ir tylinčias istorijas. Sugebantį suprasti, kokios istorijos dalis kiekvienas yra, ir sukurti portretą iš žodžių – subtilų ir tikslų, poetišką ir paslaptingą.

ISBN 978-609-466-022-1

TYTO ALBA